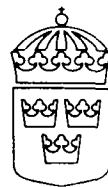

Riksdagens protokoll

1987/88:104

Protokoll
1987/88:104

20 april 1988

Debatter m. m.

Onsdagen den 20 april

Högskoleutbildning, m. m.	4
Särskilda regionalpolitiska insatser i delar av Bergslagen och norra Sveriges inland	35
Fastighetsrättsliga frågor	51
Grundförhållandena på Helgeandsholmen	75
Transporter av farligt gods, m. m.	78
Ändring i lagen om vapenfri tjänst	84
Studiestöd m. m.	98
Exportfrämjande verksamhet	110
Vissa anslag till energiändamål, m. m.	112
Ny kontrollordning för elektrisk materiel, m. m.	115
Meddelande om interpellationer	
1987/88:235 av John Andersson (vpk) om älgjakten ovan odlingsgränsen	122
1987/88:236 av Karin Ahrland (fp) om Afghanistans framtid ..	122

Avgjorda ärenden

Onsdagen den 20 april

Utbildningsutskottets betänkanden

1987/88:20 om vissa för den grundläggande högskoleutbildningen gemensamma frågor	3
1987/88:21 om anslag till universitets- och högskoleämbetet, m. m.	3
1987/88:22 om anslag till utbildning för tekniska yrken	3
1987/88:23 om anslag till utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken	3
1987/88:26 om anslag till utbildning för kultur- och informationsyrken	3
1987/88:27 om anslag till lokala och individuella linjer och fristående kurser	3
1987/88:9 om särskilda regionalpolitiska insatser i delar av Bergslagen och norra Sveriges inland	3

Prot.	<i>Bostadsutskottets betänkande</i>	
1987/88:104	1987/88:13 om vissa fastighetsrättsliga frågor	51
	<i>Konstitutionsutskottets betänkande</i>	
	1987/88:31 om vissa anslag till Riksdagen och dess myndigheter m. m.	51
	<i>Lagutskottets betänkanden</i>	
	1987/88:27 om förvaringstiden för hittegods	51
	1987/88:28 om vissa upphovsrättsliga frågor	51
	<i>Försvarsutskottets betänkanden</i>	
	1987/88:7 om transporter av farligt gods, m. m.	51
	1987/88:8 om ändring i lagen om vapenfri tjänst	51
	<i>Socialförsäkringsutskottets betänkande</i>	
	1987/88:20 om studiestöd m. m.	97

Onsdagen den 20 april

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 12 innevarande månad.

2 § Föredrogs och hänvisades

Förslag

1987/88:18 till socialförsäkringsutskottet

3 § Föredrogs men bordlades åter

Kulturutskottets betänkanden 1987/88:12-15, 17 och 19

4 § Föredrogs

utbildningsutskottets betänkanden

1987/88:20 om vissa för den grundläggande högskoleutbildningen gemensamma frågor (prop. 1987/88:100 delvis),

1987/88:21 om anslag till universitets- och högskoleämbetet, m. m. (prop. 1987/88:100 delvis),

1987/88:22 om anslag till utbildning för tekniska yrken (prop. 1987/88:100 delvis),

1987/88:23 om anslag till utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken (prop. 1987/88:100 delvis),

1987/88:26 om anslag till utbildning för kultur- och informationsyrken (prop. 1987/88:100 delvis),

1987/88:27 om anslag till lokala och individuella linjer och fristående kurser (prop. 1987/88:100 delvis) samt

1987/88:9 om särskilda regionalpolitiska insatser i delar av Bergslagen och norra Sveriges inland (prop. 1987/88:64 delvis).

Förste vice talmannen meddelade att betänkandena skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptogs till behandling betänkandena 20, 21, 22, 23, 26 och 27 om högskoleutbildning, m. m., vilka skulle debatteras gemensamt.

Anf. 1 BIRGER HAGÅRD (m):

Fru talman! Vi skall nu diskutera sex betänkanden om universitet och högskolor. Det är naturligtvis omöjligt att gå in på alla detaljer, vilket jag inte heller kommer att göra, men jag kommer att ta upp vissa principiella frågor till belysning.

Den första fråga som jag skall ta upp gäller kravet på en parlamentarisk översyn av UHÄ:s arbetsuppgifter. Det diskuteras nu hur den centrala myndighetsnivån skall se ut, vilken dimensionering den bör ha och vilka andra myndigheter som bör finnas i sammanhanget. UHÄ för en egen diskussion, vilket också framgår av UHÄ:s anslagsframställning, där man pekar på fyra olika roller. Den första rollen innebär att vara verkställare av statens beslut, den andra att vara beredningsorgan åt regeringen, den tredje att vara företrädare för universitet och högskolor gentemot regeringen, och den fjärde att vara företrädare för högskolan i allmänhet gentemot samhället i övrigt. Alla dessa uppgifter bör UHÄ ha om hand enligt utbildningsministerns mening. Till detta kommer också tillsyn och kontroll.

Vi kan emellertid inte komma ifrån att det för närvarande råder ett något oklart läge beträffande UHÄ:s ställning. Därför har vi ansett det vara befogat med en parlamentarisk översyn av hela denna frågeställning. Det är inte bara vi, utan man skulle kunna säga att samtliga tre borgerliga partier är inne på att det behövs en sådan översyn, även om folkpartiet är mest drastiskt och vill gå längst när det gäller att i detta fall även skära ned en del av uppgifterna.

Den andra problemställningen som jag skulle vilja erinra om gäller balansen mellan den grundläggande utbildningen och forskningen. I detta sammanhang är utskottet överens om att det behövs en helhetssyn. Forskning och grundläggande utbildning förutsätter varandra. Vi kan konstatera att det sedan några år råder en påtaglig obalans till den grundläggande utbildningens nackdel.

Vad vi i detta sammanhang skulle behöva göra är att se litet närmare på anslags- och styrsystemet för högskolan. I fråga om detta har regeringen aviserat en proposition. Någon sådan proposition har vi emellertid inte sett. Vi har inte heller fått något meddelande om att en sådan proposition inte skall läggas fram, orsakerna till det eller när den eventuellt skall läggas fram. Det vore därför bra om regeringspartiets företrädare ville göra klart för oss hur länge vi skall behöva vänta på en sådan proposition, så att vi på det sättet kan organisera vårt kommande arbete. Det är nämligen alldeles uppenbart att propositionen kommer att påverka hela systemet. Balansen som sådan mellan grundläggande utbildning och forskning är en viktig företeelse, inte minst av det skälet att om den grundläggande utbildningen inte får tillräckliga resurser kommer detta också att göra rekryteringen till forskarutbildningen betydligt sämre.

Den tredje punkten som jag skulle vilja diskutera gäller de fasta forskningsresurserna. För närvarande finns det fasta forskningsresurser på sju universitets- och höskoleorter. Men det råder väl inget tvivel om att hela systemet har kommit i gungning genom tillkomsten av de många små och

medelstora högskolorna. Vi har fått många olika mellanvarianter av forskningen, och det är alldeles klart att sista ordet ännu långt ifrån är sagt.

Jag vill erinra om att högskolelektorerna ute på alla de mindre högskolorna har samma möjligheter som andra högskolelektorer att forska. I detta sammanhang har den vid det här laget ganska kända Karlstadsmodellen uppstått. Den innebär att man har adjungerade professorer, som kan fungera vid de mindre högskolorna men som samtidigt kan ha sin verksamhet förlagd till något större universitet. Men att i det här läget ge de mindre högskolorna egna medel för att adjungera professorer synes, i varje fall för oss moderater, för närvarande vara ett alltför stort vågspel. Det skulle sätta principerna om de fasta forskningsresurserna ur spel.

Jag vill också starkt understryka att många tycks tro att om man bara tillsätter en professur så är allt frid och fröjd, och att man därigenom får i gång den stora forskningen, allt rullar och det blir fart på regionen, osv. Så enkelt är det naturligtvis inte. En svala gör ingen sommar, brukar det heta, och en professor skapar förvisso inte någon tillräcklig forskningsatmosfär. Det är i stället den kritiska massan som måste finnas, dvs. alla de medarbetare eller andra kolleger som finns runt en professur. Jag skulle kunna säga att det i ett normalämne inte går att få till stånd någon som helst vettig forskningsatmosfär med mindre än att man har 5–10 aktiva forskare. För den skull vore det felaktigt att splittra landets ganska små resurser. Vi får i stället i första hand koncentrera oss till att ha de fasta forskningsresurserna vid de sju orter som det nu är fråga om.

Det finns ytterligare ett problem i detta sammanhang, nämligen de mindre och medelstora högskolornas ställning. Vi kommer mycket snart att ha en högskola i varje län. Ett undantag är emellertid Gotland. Man kan då konstatera att vi snart har lika många högskolor som vi hade gymnasier i mitten på 1800-talet. Dessa högskolor kanske också i många fall inte kan leva upp till den standard som man skulle vilja förutsätta att de har. Det finns i varje fall en klar risk för att vi skall få A- och B-högskolor i framtiden.

Vi moderater menar att man måste göra en åtskillnad mellan arbetsuppgifterna mellan å ena sidan universiteten och de större högskolorna och å andra sidan de mindre regionala högskolorna. Vi har därför försökt tala om bl. a. den forskningsförberedande utbildningen, vilket kanske är ett dåligt ordval. Men det bör klart framgå vad vi menar, nämligen den traditionella universitets- och högskoleutbildningen. Den bör omhänderhas av just universiteten och de större högskolorna. I det här fallet åsyftar vi inte minst de gamla universitetsfilialerna i Örebro, Karlstad och Växjö. De mindre högskolorna bör koncentrera sig framför allt på en yrkesinriktad kortare utbildning, som ofta är anpassad efter regionens behov. De bör också försöka hitta speciella nischer där de kan vara riksrekryterande. Detta har vi sagt tidigare, och det finns anledning att upprepa det. Jag tror inte att man kommer någonstans förrän man gjort en sådan ordentlig gränsdragning.

En utbildning i traditionella universitetsämnen vid de mindre högskolorna måste väl också få förekomma? Ja, men den bör i första hand ske i form av decentraliserad utbildning eller i form av distansutbildning, där universiteten eller de större högskolorna står som ansvariga för anordnandet av utbildningen.

Om jag går vidare och tittar på några principiella frågor, så skulle jag vilja nämna internationaliseringen. Vi menar att det är synnerligen viktigt att UHÄ:s arbete med utvärdering av den utländska högre utbildningen måste intensifieras. Det är på tok för långa handläggningstider för närvarande. Sverige måste visa en trovärdighet när det gäller det internationella samarbetet.

Vi har inte minst tryckt på nödvändigheten av att vi skall komma med i EG:s utbytesprogram. Det gäller i första hand Erasmus, men även COMETT kan nämnas i detta sammanhang. Det är synnerligen angeläget om vi inte skall hamna på efterkälken.

I detta sammanhang har folkpartiet föreslagit att man skall anslå 5 milj. kr. Vi skulle gärna ha gått med på det för vårt vidkommande, om vi hade fått en garanti för att det var just den summan som behövdes. Tyvärr kommer varken den summan eller någon annan summa att bli aktuell att betala ut under det kommande budgetåret. Det gäller fast mera att intensifiera arbetet på att över huvud taget få avtal till stånd. Vi kan emellertid trycka på regeringen ordentligt, så att någonting händer.

Det finns vidare i dessa betänkanden några specialfrågor som jag vill beröra. En fråga gäller en materialfysiklinje. Den skulle vara stationerad i Uppsala, men under senare delen av utbildningen utlokaliseras till högskolorna i Falun-Borlänge och Gävle-Sandviken. Vi har motsatt oss detta av det enkla skälet att utbildningen vid KTH har stora rekryteringsvärigheter. UHÄ har sagt nej.

Vi menar att man bör ordna en samverkan med industrin i Falun-Borlänge- och Gävle-Sandviken-regionerna. Examensarbeten är ett exempel på sådan samverkan. Att av, som det heter, regionalpolitiska skäl ordna sådana här allmänna utbildningslinjer anser vi vara ohållbart. Utbildningen får inte användas hur slappt som helst i regionalpolitiska syften. Kvaliteten måste garanteras. Vi måste också se till att vi får studerande.

Det finns också problem när det gäller teknisk fysik-linjen i Umeå. Vi har tidigare sagt att civilingenjörsutbildningen skall bedrivas i Luleå. Den matematisk-naturvetenskapliga grundläggande utbildningen skall däremot bedrivas i Umeå. Tekniska fysik-linjen i Umeå skulle nu bli ett undantag ifrån den regeln. Det är emellertid högst dubiöst om det finns förutsättningar för att få till stånd den utbildningen i Umeå. Det kommer att saknas lärare i många ämnen. Den ingenjörsmässiga bakgrunden finns inte.

UHÄ har för sitt vidkommande också sagt nej till det hela. Man har samtidigt utrett frågan om den nya matematisk-naturvetenskapliga utbildningen och menar att den bör ordnas i Umeå fr. o. m. budgetåret 1989/90. Regeringen har gått tvärtemot de sakkunniga och vill ordna teknisk fysik-linjen i Umeå. För vårt vidkommande menar vi att man skall fortsätta att ha kvar fysikerlinjen i Umeå, till dess att den nya matematisk-naturvetenskapliga utbildningen införs.

I detta sammanhang har vi också pekat på nödvändigheten av att förstärka civilingenjörsutbildningen. De tre borgerliga partierna är i stort sett ense. Det är bara summan som skiljer sig en aning. Vi vill lägga på 2 miljoner. Folkpartiet vill lägga på 4 miljoner. Centerpartiet vill lägga på 2 miljoner på

civilingenjörutbildningen och ytterligare litet grand på ingenjörutbildningen i övrigt. Våra ambitioner har tyvärr inte blivit tillgodosedda.

Jag kommer nu in på själva kvalitetsproblemen, i synnerhet när det gäller den samhällsvetenskapliga utbildningen. Vi moderater har motionerat om att riksdagen skall ge regeringen sin mening till känna om att man i nästa budgetproposition borde lägga fram förslag beträffande kvalitetsproblemen inom hela denna sektor. Vi har blivit delvis tillgodosedda inom utskottet. Utskottet anför följande:

Utskottet delar som tidigare anförts motionärernas oro över att resurssituationen för flera av utbildningarna inom sektorn kommer att få allvarliga konsekvenser för kvaliteten i utbildningen om inte åtgärder snarast vidtas. Utskottet utgår därför från att såväl UHÄ som regeringen nöga följer dessa frågor och att ytterligare förslag om förstärkningar framläggs så snart som möjligt. Vi menar att hela sektorn måste ses över, precis som utskottet har sagt. Att bara försöka lappa och säga att nu skall vi förstärka den ena utbildningen efter den andra leder inte till de åsyftade resultaten. Det behövs nu ett samlat grepp.

Mot bakgrund av vad jag har sagt tidigare är det helt konsekvent att vi moderater säger nej till en lokalisering av ekonomlinjens fördjupningsdel till Eskilstuna-Västerås, Falun-Borlänge och Östersund. En gränsdragning mellan högskolorna och deras uppgifter måste komma till stånd. Den ekonomiska utbildningen är närmast av forskningsförberedande karaktär och kräver stor kompetens av de lärare som skall handha den. Den bör följaktligen också anordnas av de större universiteten och högskolorna.

Detta gäller också den systemvetenskapliga linjen. Man kan föra samma principiella resonemang i det avseendet. Det gör också att vi säger nej till införandet av en systemvetenskaplig linje vid högskolan i Sundsvall-Härnösand. De resurser som anslås till detta bör i stället användas för att förstärka hela linjen som sådan.

Till sist vill jag erinra om att vi, nu som alltid, vill förstärka LIE-anslaget. Det är ett viktigt anslag. Det är förutsättningen för mycket av utbildningen på universiteten och högskolorna. 5 milj. kr. ytterligare skulle här utgöra en välkommen kvalitetsförstärkning.

Fru talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till samtliga reservationer som bär moderata namn.

Anf. 2 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Utbildningsminister Lennart Bodström fyller 60 år i dag. Det ursäktar givetvis att han inte är närvarande i kammaren. Det gör också att jag aningen tänker dämpa den kritik som jag annars skulle ha framfört. Även politiken bör ju präglas av vissa mänskliga hänsyn.

Detta är den sista stora debatten om högskolan under den här mandatperioden. Därför, och eftersom de betänkanden vi behandlar spänner över ett brett fält, hade jag tänkt att göra ett försök att utvärdera vad som har hänt på högskoleområdet under dessa tre år. När jag häromdagen fick klart för mig att regeringen återigen har försenat, för att inte säga förhalat, den utlovade propositionen om högskolans fortsatta decentralisering, var jag närmast benägen att utveckla temat att utbildningsministern måste få underkänt för

sitt fögderi. Men eftersom det alltså är hans födelsedag, skall jag nöja mig med att konstatera att det i varje fall inte kan bli spets på de insatser han har gjort.

Under dessa tre år har jag då och då uttryckt den förhoppningen att vi bevittnar en omsvängning i den socialdemokratiska högskolepolitiken. I dag skulle jag snarare vilja säga att mycket tyder på att man är så oense inbördes och så vrehågsen att kraften i den nya högskolepolitiken är helt otillräcklig.

På några punkter har man ändå tvingats ge upp sitt motstånd och accepterat angelägna reformer. Jag tänker t. ex. på att vi nu har fått ett förslag om en bra studiemedelsreform. Vi får nu bort regionsstyrelserna. Vi har fått viktiga förbättringar i forskningspolitiken, t. ex. bättre villkor för de forskarstuderande. Vi har fått tillbaka filosofie kandidat-examen, som är ett viktigt inslag i strävan att skapa mera av fördjupning i högskolans grundutbildning.

Mot dessa positiva inslag står emellertid ett antal negativa.

För det första har man inte tagit tillräckliga steg för att öka högskolornas självständighet. När vi förra året behandlade den proposition som kallades Fortsatt decentralisering inom högskolan, sade många att det var egendomligt att ta upp bl. a. förslaget om avskaffande av regionstyrelserna för sig. Bl. a. vi i folkpartiet hävdade att det borde ha tagits upp i sitt sammanhang, tillsammans med en total förändring av högskolans anslags- och styrningssystem. Ett enhälligt utbildningsutskott skrev då att man såg den förändringen som ett led i en större process och att man väntade sig ytterligare förslag i 1988 års budgetproposition. Det var uppenbarligen också den ambition regeringen hade. När vi fick budgetpropositionen i januari framgick emellertid att regeringen inte var färdig, utan vi fick nöja oss med ett besked i propositionsförteckningen att en proposition skulle komma i slutet av mars. Vi kan nu konstatera att den propositionen inte har kommit och att den uppenbarligen inte kommer i sådan tid att riksdagen hinner behandla den i vår. Därmed skjuts detta mycket angelägna reformarbete ytterligare framåt i tiden.

En andra punkt som måste sättas upp på den negativa sidan är att man inte har gjort tillräckligt för att minska byråkratin inom högskolan. Detta hör för övrigt direkt samman med den första punkten. Man har t. ex. inte åstadkommit de decentraliseringar som skulle göra det möjligt att skära ned på den centrala högskoleadministrationen.

För det tredje borde man ha föreslagit en betydligt ambitiösare tillträdesreform än den som ingår i det förslag som nu föreläggs riksdagen.

För det fjärde hade det behövts större satsningar på kvaliteten inom grundutbildningen. Regeringen brukar på detta område hänvisa till att man har lyckats tugga till sig ett antal hundra miljoner från bankerna, som används till i första hand forskningsändamål. Man menar att det i någon mån också kan komma att gagna grundutbildningen. Jag vill emellertid påstå att dessa bankmiljoner snarare har förstärkt de balansproblem vi har pekat på. Vi förde en debatt om detta för några veckor sedan, och Birger Hagård utvecklade också den saken här tidigare. Behoven är fortfarande mycket stora inom ett antal sektorer inom grundutbildningen. Det är beklagligt att vi inte har kunnat komma längre när det gäller att åtgärda de problemen.

En sista punkt på den negativa sidan som jag vill nämna är att vi inte har kommit tillräckligt långt när det gäller högskolans internationalisering. Vi har varje år föreslagit större belopp till detta ändamål. I år har ett nytt element kommit in i den debatten. Birger Hagård var inne på det. Det gäller förhållandet mellan utbildning i Sverige och utbildning i EG-länderna. Vi har den uppfattningen att regeringen inte har gjort tillräckligt för att garantera att Sverige kommer med i de samarbetsprojekt som finns inom EG på detta område. Vi grundar den uppfattningen på de kontakter vi har haft inom EG-länderna.

Flera av de frågor som jag här har nämnt berörs i de betänkanden som har föranlett denna debatt. I grunden ligger att folkpartiet i år, liksom de tidigare åren denna mandatperiod, vill göra en nettosatsning på högskolan. Vi anser att bristerna på detta område, särskilt i ett internationellt perspektiv, är så stora att det är nödvändigt att tillföra ekonomiska resurser. Eftersom vi inte vill höja skatterna eller öka budgetunderskottet är vi mycket noga med att i vårt budgetalternativ finansiera våra satsningar på annat sätt.

Jag skall strax återkomma till några av de punkter där det är nödvändigt med ökade resurser till högskolan. Låt mig emellertid först slå fast att vi självfallet är väl medvetna om att högskolans problem inte bara beror på brist på pengar. Ett antal åtgärder som i hög grad bidrar till att förbättra det kreativa klimatet inom undervisning och forskning kan genomföras utan kostnad. En minskning av byråkratin är här en viktig faktor. Det är sorgligt när man talar med forskare och de berättar hur stor del av deras tid som går åt till pappershantering och annan verksamhet som ligger ganska fjärran från den kärnverksamhet de helst skulle vilja koncentrera sig på.

Vår långsiktiga vision är autonoma högskolor. Det har jag sagt flera gånger tidigare från denna talarstol. Vi vill ha högskolor som kan spela en roll i samhällslivet och samhällsdebatten så oberoende som möjligt av maktcentra av olika slag, även det maktcentrum som statsmakten utgör. Det kräver förändringar av anslagssystemet. Det är mycket intressant att de borgerliga partierna på senare tid har fört in ett nytt element i denna diskussion, nämligen att man i samband med avvecklingen av löntagarfonderna skulle kunna, som det brukar heta, slå två flugor i en smäll. Man skulle kunna bli av med löntagarfonderna samtidigt som man ökar högskolornas autonomi, genom att tillföra högskolorna delar av löntagarfonderna. Högskolorna skulle kunna självständigt förvalta dem och använda avkastningen i sin verksamhet och därmed bli mindre beroende av anslag från staten och andra anslagsgivare.

En fråga som handlar om det kreativa klimatet och som inte i första hand har med pengar att göra är vilka restriktioner som skall gälla för verksamheten vid de mindre och medelstora högskolorna. Jag vill först säga att den stora vitalitet och entusiasm som finns på många av de mindre och medelstora högskolorna är en mycket positiv faktor i vår högskolevärld. Det finns där en väldig utvecklingskraft, och säkert också en stor utvecklingspotential. Det försiggår hela tiden en levande dialog om hur verksamheten på dessa orter skall organiseras, så att vi når så bra resultat som möjligt totalt sett för Sverige. Vi har för vår del kommit fram till att det nu är dags att ta ett nytt steg i denna utveckling. Verksamheten vid de f. d. universitetsfilialerna, dvs.

Karlstad, Växjö och Örebro, är nu ganska omfattande. Det förekommer redan så mycket forskningsverksamhet på de orterna, att det skulle vara av värde, både för de orterna och för högre utbildning och forskning i hela landet, att högskolorna där fick möjlighet att själva inrätta professurer. Vi vet alla att det redan finns professorer som arbetar på dessa orter. Skillnaden skulle alltså bli att man tillförde dessa f. d. filialer egna medel som de skulle kunna använda för att inrätta, låt oss kalla det adjungerade professurer. Det påminner om det som brukar kallas Karlstadsmodellen.

I ett av de betänkanden vi nu diskuterar behandlas regeringens förslag om en ny mellaningenjörsutbildning. Det är bra att denna fråga äntligen har fått en lösning. Det finns säkert ett stort behov av personer med denna typ av utbildning. Det är bra att en alltför lång tid av osäkerhet om huvudmannaskap för och organisation av denna utbildning får sitt slut. Lösningen innebär att man på ett stort antal orter skall inrätta grupper med 30 studenter, som skall få denna tekniska utbildning. På ett par orter rör det sig t. o. m. om grupper med bara 15 studenter. I praktiken innebär förslaget att tekniska gymnasier omvandlas till högskolor.

Vi intresserar oss alltid för kvaliteten inom högskolan, och vi bekymrar oss också för den ibland. Även om vi i grunden är positiva till detta förslag, är vi något oroliga för i vad mån kvaliteten på denna utbildning kommer att kunna upprätthållas. Blir det fråga om en högskola med forskningsanknytning och annat som hör till en högskoleutbildning, eller bara om en fortsatt gymnasieutbildning med så att säga en annan skylt på huset och litet garnering?

För att garantera en god kvalitet på undervisningen på de många orterna och deras ganska små undervisningsgrupper har vi velat ge ett extra anslag. Vi har t. ex. noterat att undervisningen, enligt vad som uppgjorts, på ingen av dessa orter kommer att bedrivas av lärare som disputerat. Detta talar ju också för att forskningsanknytningen i verksamheten kommer att bli otillräcklig. Vi tror att det behövs pengar för att på olika sätt garantera kvaliteten, t. ex. forskningsanknytning. Det finns, som Birger Hagård var inne på, behov av kvalitetsförstärkningar över huvud taget på den tekniska sektorn. Det gäller även civilingenjörsutbildningen, som vi också vill tillföra medel. Även inom AES-sektorn finns det ju stora brister, något som vi som ingår i utbildningsutskottet genom uppvaktningar, brev och på annat sätt ofta blir uppmärksammade på. Vi har funnit det nödvändigt att tillföra medel också till denna sektor.

Jag vill avsluta med en mindre fråga, som dock i ett längre perspektiv kan vara nog så viktig. När vi tillför medel, gör vi det också för att förbättra den pedagogiska kvaliteten på undervisningen i högskolan. När man talar med nyblivna studenter och frågar dem om skillnaden gentemot gymnasieskolan, pekar de ofta på att det på många sätt är roligare och intressantare att läsa på högskolan. Det är mer av tvärvetenskap, forskningsanknytning etc. Men jag har rätt ofta också mött synpunkten att den pedagogiska kvaliteten på en del av lärarna är lägre. Det finns anledning att ta seriöst på dessa synpunkter. Vi har därför velat satsa ytterligare medel för att med hjälp av kursverksamhet och på annat sätt öka den pedagogiska kvaliteten hos högskolelärare.

Fru talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till de reservationer som folkpartiet står bakom i dessa betänkanden.

Anf. 3 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Centerpartiet gjorde ju för en del år sedan det principiella ställningstagandet att utbildningsområdet bör vara undantaget från besparingar och att man i stället långsiktigt skall satsa på att bygga ut våra utbildningsresurser. Detta gjorde vi därför att vi anser att det man satsar på utbildning är investeringar för framtiden, och det är dålig ekonomi att skära ned på framtidsinvesteringarna. Detta vårt ställningstagande gäller hela utbildningsområdet – ungdomsskolan såväl som högskolan.

Vi har tre ledstjärnor för våra strävanden på det utbildningspolitiska området. Detta kan beskrivas med de tre orden kvalitet, tillgänglighet och decentralisering.

Kvalitetsmålet är ganska uppenbart och självklart. Om Sverige långsiktigt skall kunna hävda sig som en ledande industri- och kulturnation är vi helt beroende av att ha en utbildning och en forskning av internationell toppklass. Vårt beroende av kvalitet på vår kunskapsutveckling och kunskapsförmedling blir bara starkare och starkare ju mer vi utvecklas mot framtidens kunskapssamhälle. Konkret innebär detta att vi har oroat oss väldigt mycket för den obalans som är på väg att uppstå inom högskoleområdet, där det sker en helhjärtad satsning på forskningen – vilket jag tycker att man bör notera – men där grundutbildningen släpar efter. Hela 1980-talet har präglats av urholkning av de statliga insatserna för grundutbildning inom högskolan. Vi har tagit upp detta flera år i rad, dock utan att få majoritetens stöd för en annan ordning. I år återkommer vi med kravet på att högskolan åtminstone skall återfå de resurser som den under 80-talet har förlorat på grundutbildningsområdet. Vi anser att detta skall ske på ett planerat sätt under de närmaste åren.

Vi föreslår också resursförstärkningar på en rad nyckelområden där vi anser att behoven av ökade resurser är särskilt akuta. Det gäller den tekniska utbildningen, dels civilingenjörsutbildningen, dels de nya tekniska utbildningar som håller på att utvecklas. Det gäller vidare AES-sektorn, där det bl. a. finns ett starkt behov av kvalitetsförstärkningar när det gäller juristutbildningen, ekonomutbildningen och psykologutbildningen. Också när det gäller anslaget för lokala individuella linjer och fristående kurser föreslår vi särskilda resursförstärkningar med inriktning på forskningsförberedande kurser, alltså kurser på C-nivå.

Till våra förslag på kvalitetsområdet hör också våra strävanden efter en bättre internationalisering, bättre samarbete med andra högskolor runt om i världen än det vi för närvarande har. De föregående talarna har redan berört detta, och vi har ungefär samma syn på vikten av en bättre internationalisering.

Tillgänglighet är viktig, eftersom det handlar om vars och ens möjlighet att få den utbildning som han eller hon har förutsättningar och intresse för. I ett nationellt perspektiv är det viktigt att människor verkligen kommer på rätt plats i livet, att olika människors begåvning kan komma till nytta för dem själva och för samhället i sin helhet. Detta är också viktigt på det individuella planet, eftersom människors framtid i dag kanske mer än tidigare avgörs av den utbildning han eller hon kan få.

Många av de frågor som är viktiga ur tillgänglighetssynpunkt behandlar vi i

andra sammanhang här i riksdagen. Dit hör t. ex. frågan om studiestödssystemet, där vi inte delar folkpartiets och Lars Leijonborgs rosiga syn på det förslag regeringen har lagt fram. Vi anser detta vara ett klart otillfredsställande förslag som inte kommer att kunna rätta till den nuvarande sociala snedkrytningen.

En annan viktig fråga ur tillgänglighetssynpunkt gäller vilket tillträdessystem vi skall ha. Den frågan återkommer vi till senare.

En litet speciell tillgänglighetsfråga handlar om hur vi tar vara på de invandrare som kommer till Sverige med en längre utbildning från sina hemländer eller från andra länder. Här kan vi nog konstatera att detta är en resurs av mänskligt kunnande och mänsklig kapacitet som vi för närvarande tar dåligt till vara i Sverige. Därför är det viktigt, som vi och andra har framhållit i reservationer, att man intensifierar arbetet på att översätta utländska examina till svenska förhållanden och att man har smidiga system för komplettering.

En av de viktigaste tillgänglighetsfrågorna, fru talman, har att göra med utbildningens lokalisering. Det är mycket väl belagt att ju längre man har till en högskola, desto mindre benägen är man att söka sig till högre utbildning. Den geografiska fördelningen av vår högre utbildning är alltså kraftigt styrande för vilka som skall studera vidare och vilka som inte skall göra det. Därmed sammanfaller vårt tillgänglighetsmål med det tredje målet, det om decentralisering. En decentralisering av utbildningen är således viktig från tillgänglighetssynpunkt men viktig också ur andra synvinklar.

Utbildning och forskning håller på att bli, om det inte redan är det, vår viktigaste infrastruktur. Det innebär att det sätt på vilket vi utformar vårt system för utbildning och forskning styr också samhällsstrukturen mycket kraftigt. Flera tänkare har i olika sammanhang utvecklat detta att mycket talar för att utvecklingen i vårt land i hög grad koncentreras till de områden som är väl rustade på utbildnings- och forskningsområdet. En del t. o. m. ser framför sig ett samhälle där i stort sett all kreativitet, all tillväxt i form av ekonomi och sysselsättning koncentreras till fem regioner i landet. Det är inte en slump att det är de fem regioner som besitter universitet.

Om man som vi i centerpartiet anser det viktigt med en balanserad utveckling i hela landet, att alla landsdelar får goda utvecklingsmöjligheter, är det naturligt att man eftersträvar en decentralisering av högre utbildning och forskning, så att denna verksamhet kan förekomma i alla delar av landet. Detta ligger naturligtvis bakom vår helhjärtade satsning på de mindre och medelstora högskolorna. Vi anser att erfarenheterna hittills av dessa högskolor är mycket goda. Det har visat sig att de kan göra ett mycket bra arbete också från kvalitativ synpunkt och på många sätt mäta sig med större utbildningsinstitutioner. Självfallet skall man inte se en mindre eller medelstor högskola som något slags miniatyr av ett universitet. Den roll som den mindre högskolan kan spela är delvis en annan.

Det som kännetecknar universiteten och det som är deras styrka är att man där bedriver en mycket omfattande och djupgående verksamhet och samtidigt har mycket stor bredd. Det ligger i själva ordet "universitet" att det är i princip allomfattande, att det täcker över i stort sett alla vetenskapliga områden.

Den mindre högskolans styrka ligger i att man där kan arbeta mer obyråkratiskt, att det går lättare att upprätthålla kontakterna mellan olika discipliner, att det kan vara lättare att arbeta på ett tvärvetenskapligt sätt och att man kan arbeta i en mer intim kontakt med samhället runt omkring – med företag, institutioner, organisationer osv. Det gäller att ta vara på båda dessa typer av fördelar. Det gäller att få ett samspel mellan dessa två typer av utbildningsinstitutioner och naturligtvis att få en intim samverkan, så att i synnerhet de små högskolorna kan dra nytta av det forskningsarbete som bedrivs vid de stora universiteten. De stora universiteten kan också ha glädje av det mer finmaskiga kontaktnät med omvärlden som de små högskolorna kan utveckla.

Det är viktigt att vi ställer höga kvalitetskrav även på de små högskolorna. Birger Hagård uttalade i sitt anförande här för en stund sedan farhågor för att det skulle uppstå A- och B-högskolor. Sedan skyndade han sig att presentera en syn som, såvitt jag kunde förstå, gick ut på att skapa just A- och B-högskolor. Han drog en skarp gräns mellan vilken typ av utbildning som skall förbehållas universiteten och vissa större högskolor och vad de små högskolorna skulle få syssla med. De små högskolorna skulle få reduceras till något slags college-skolor, en sorts eftergymnasiala yrkesskolor. Det var den bild som jag fick av Birger Hagårds beskrivning. Han besannade alltså sina egna farhågor om A- och B-skolor.

Vår uppfattning om den mindre högskolans roll är att den bör erbjuda sådan utbildning som har ganska stor efterfrågan. Det är naturligt för de flesta mindre högskolor att ha en lärarutbildning. De bör också kunna erbjuda kortare utbildningar på det ekonomiska och tekniska området, det som vi nu satsar på att bygga ut. De bör ha ett utbud av kurser inom det filosofiska fakultetsområdet. Vi har i ett annat sammanhang föreslagit en avbyråkratisering av linjesystemet, att linjerna skall upphöra att fungera så styrande som de gör i dag och i stället fungera som ett slags frivilligt studiepaket. Det skulle göra det möjligt för en studerande att börja sina studier med de kurser som finns vid en närbelägen högskola och sedan komplettera studierna vid en annan mindre högskola eller vid ett universitet. På det sättet kan de mindre högskolornas roll när det gäller utbildningen på det filosofiska fakultetsområdet stärkas genom det avbyråkratiseringsförslag som vi har lagt fram. Då är det viktigt att de mindre högskolorna har resurser för detta. Vi har också, vilket framgår av de betänkanden som vi nu behandlar, föreslagit särskilda resurser till de mindre högskolorna, så att de skall kunna öka utbudet av kurser på det filosofiska fakultetsområdet.

Till detta bör också komma att de mindre och medelstora högskolorna bör kunna utveckla profilområden där de är särskilt duktiga, där de kan åstadkomma ett djup som de kanske inte kan göra på andra områden. De bör kunna utveckla profilområden där de kan vara riksrekryterande och där de bör kunna bygga upp ganska kvalificerad forskning. Vi har sagt att om en mindre högskola bygger upp en tillräckligt stor forskningskapacitet, skall det inte finnas några principiella hinder mot att också inrätta en professur vid en sådan högskola.

Det har, fru talman, nästan varit som att svära i kyrkan när vi har antytt att man skulle kunna ha fasta forskningsresurser även utanför de stora universi-

teten. Länge var vi isolerade i den här frågan, men nu märker vi en uppmjukning, som kanske beror på att verkligheten börjar hinna i kapp oss. Det är med glädje som jag har noterat att folkpartiet är på rörelse åt centerns håll när det gäller synen på forskningen åtminstone vid de större och medelstora högskolorna i landet. Det tycker jag som sagt är glädjande.

Vi har också föreslagit särskilda resurser för att bygga upp forskningen vid de mindre högskolorna och för att i vissa fall ha särskilda fasta forskningsresurser vid de högskolor som har förutsättningar för det.

Fru talman! Detta är bara några grunddrag i de ställningstaganden från centerns sida som vi har redovisat i de betänkanden som nu behandlas. När det gäller olika detaljställningstaganden vill jag hänvisa till vad vi har skrivit i våra reservationer. Jag vill avslutningsvis yrka bifall till de centerreservationer som finns fogade till dessa betänkanden och i övrigt till utskottets förslag.

Anf. 4 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Fru talman! I mångt och mycket delar jag Pär Granstedts syn när han beskriver skillnaden mellan universiteten och de större högskolorna å den ena sidan och de mindre och medelstora högskolorna å den andra. Det är alldeles riktigt att universiteten skall vara allomfattande – det ligger i själva begreppet. Det är också alldeles riktigt att de små högskolorna kan arbeta mycket obyråkratiskt. De ligger nära samhället som sådant. De kan också hitta lösningar som många gånger är anpassade till regionens krav. Samtidigt är det av största vikt att vi nu slår vakt om de rätt begränsade resurser som vi trots allt har. Därför kan vi inte plöttra bort resurserna. Vi kan inte upprätta en professur uppe i Östersund, en annan nere i Blekinge, en tredje i Skövde osv. Hela tiden måste det finnas en kringorganisation, just denna kritiska massa som man talar om, annars kan inte detta fungera.

Jag har själv som universitetslärare erfarenheter dels från det stora Stockholms universitet, dels från begynnelsen av verksamheten i Linköping, då uppbyggnaden inleddes. I 20 år har verksamheten bedrivits i Linköping. Jag vågar försäkra kammaren om att verksamheten i Linköping fortfarande är mycket långt från fullständighet. Resurserna är otillräckliga både för den filosofiska utbildningen och för forskningen. Det tar lång tid att bygga upp ett universitet, och det gäller att vara varsam med *hur* man gör, om man skall få verksamheten att fungera på ett vettigt sätt.

Det är rätt naturligt att man i detta sammanhang säger att det är de större universiteten som skall ansvara för just den forskningsförberedande utbildningen, det är då vi har möjlighet att få kvalificerade lärare. Ett av de stora problemen är ju att bara 15 % av lärarna vid medelstora och små högskolor är kompetenta, det är bara 15 % av de fast anställda som är disputerade. Sannolikt är situationen betydligt sämre om man också räknar med dem som tjänstgör på timbasis. Det är kvaliteten som leder till en indelning i A- och B-högskolor – en skillnad som inte får förekomma. Det får inte vara så att de stora universiteten ger en kvalitativt bättre utbildning än de små beroende på lärarkompetens och annat. Det gäller att se till att kvaliteten är jämnt spridd i hela utbildningssystemet. Då får de större universiteten och högskolorna ta på sitt ansvar att viss utbildning kommer till stånd också vid de mindre, men inte bygga upp en organisation med en ensam stackars svala vid de mindre

högskolorna. Det kommer aldrig att fungera, tro mig! Jag har sett detta på nära håll.

Prot. 1987/88:104
20 april 1988

*Högskoleutbildning,
m. m.*

Anf. 5 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Fru talman! Trots Birger Hagårds utomordentliga kvalifikationer och erfarenhet från universitet tror jag att han är offer för en beklaglig felsyn. Jag betonade i mitt inledningsanförande att det inte handlade om att göra de mindre högskolorna till något slags miniatyrer av universitet. Däremot har vi faktiskt en ganska rik erfarenhet av att inom litet mer avgränsade ämnesområden bygga upp forskningsinstitutioner, vilka kan vara ganska måttliga till storleken men ändå inrymma en mycket kvalificerad forskning. Man måste alltså inte ha en fullständig universitetsmiljö för att kunna bedriva forskning.

Vi har här i Stockholm ett antal sådana institutioner, och vi har flera mycket små högskolor med egna professurer. Visserligen gäller det mycket speciella och avgränsade områden, men det är ändå möjligt.

Verkligheten bekräftar inte Birger Hagårds uppfattning att kvalificerad forskning kan bedrivas bara vid stora universitet. Det är möjligt att bedriva sådan forskning vid en mindre institution, där man bygger upp en betydande kompetens på sitt eget ämnesområde.

Jag vill också konstatera, när Birger Hagård talar om problemet med färre disputerade lärare vid de mindre högskolorna än man skulle önska, att det recept som Birger Hagård framför är något som bara skulle förvärra situationen. Om man gör en avgränsning av de mindre högskolornas arbetsområde och säger att detta i praktiken skall vara eftergymnasial yrkesutbildning och att det inte får handla om forskningsförberedande utbildning, då kommer möjligheten att rekrytera kvalificerade lärare att ytterligare försämrats.

Om man dessutom minskar förbättringarna för att bygga upp en mer kvalificerad forskning vid de mindre högskolorna, har vi ytterligare avskräckt de forskningsintresserade från att söka sig till de mindre högskolorna. Det är viktigt att satsa på kvaliteten vid de mindre högskolorna, och då måste vi också se till att det finns intressanta arbetsuppgifter för dem som skall vara verksamma där.

Anf. 6 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Fru talman! Jag tror nog att Pär Granstedt och jag kan bli överens, om vi bara klarar ut de missförstånd som föreligger.

Det är mycket möjligt att man inom en viss disciplin kan bygga upp en forskningsorganisation vid en mindre högskola, men inte med en professur utan med en eller två och med de docenter som behövs i sammanhanget, forskningsassistenter etc. Då skall vi vara på det klara med att vi måste göra en stor satsning på den orten. Det är möjligt att vi kan göra detta, men vi skall inte göra de halvhjärtade satsningar vi alltför ofta får se då man inrättar en enda tjänst och tror att allt skall lösas därmed.

Samma sak gäller också den forskningsförberedande utbildningen. Det vore olyckligt – vilket jag har sett exempel på – att t.ex. placera en universitetslektor i franska i Skövde. Det är så illa i ämnet franska att bara en vartannat år disputerar här i landet. En stackars ensam lärare kommer att bli

utbränd. De första fem åren går av bara farten, men sedan orkar han inte längre.

Då är det bättre att Göteborg eller Umeå eller något annat universitet får stå för den utbildningen, vilken självfallet skall förekomma också vid de mindre högskolorna. Det är det stora universitetet som skall ha ansvaret, leverera lärare och kurser. Vi skall inte bygga upp några enstaka små läraröar ute vid de mindre högskolorna, utan det skall finnas ett område där lärarna kan berika varandra och där kompetensen kan bli god. Annars blir det fiasko av det hela.

Anf. 7 PÅR GRANSTEDT (c) replik:

Fru talman! Debatter i kammaren är intressanta. Vi anklagas ibland för att tala förbi varandra och inte kunna påverka varandra. Nu konstaterar jag att moderata samlingspartiet fr. o. m. i dag kan tänka sig fasta forskningsresurser vid mindre högskolor under förutsättning att vi inrättar mer än en professur. Då är vi alltså helt överens. Vi har inte heller i centern föreställt oss att vi löser kvalitetsfrågan med en enstaka professur vid en mindre högskola. Det handlar om att skapa en forskningsmiljö som, precis som Birger Hagård säger, förutsätter ett par tre professurer och kringresurser till dessa.

Jag vill hälsa Birger Hagård och moderata samlingspartiet hjärtligt välkomna till vår ståndpunkt. Eftersom även folkpartiet är på väg att göra samma ställningstagande, innebär väl detta att vi kan utlova de mindre högskolorna denna framtid efter det regeringsskifte som förhoppningsvis kommer i höst. Då kommer det alltså att skapas möjligheter för de högskolor som visar sig kunna bygga upp den rätta kompetensen att också få fasta forskningsresurser. Givetvis skall vi inte bygga upp isolerade läraröar. Det är kanske synd att ta exempel från ämnen där en person disputerar vartannat år – det finns ju faktiskt ämnen som har bredare förankring och där man har bättre förutsättningar för att bygga upp en betydande undervisning också vid mindre högskolor därför att efterfrågan är större.

Det är även givet att det bör förekomma ett intensivt samarbete mellan mindre högskolor och universitet och mellan mindre högskolor sinsemellan, vilket också kan inkludera lärarutbyte, ett utnyttjande av varandras lärarresurser och samarbete och samverkan mellan lärare vid flera högskolor. Detta tror jag är ett självklart och viktigt påstående.

Förste vice talmannen anmälde att Birger Hagård anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 8 BO HAMMAR (vpk):

Fru talman! I likhet med Lars Leijonborg vill jag gärna passa på tillfället att framföra mina gratulationer till utbildningsminister Lennart Bodström på 60-årsdagen. Med tanke på post- och televerkens svårigheter att förmedla brev och telegram antar jag att riksdagens snabbprotokoll är den kvickaste vägen att framföra en hälsning på bemarkelsedagen.

Fru talman! Det är en blandad kompott från utbildningsutskottet som vi har att diskutera här i dag. Jag skall begränsa mig till några få ämnesområ-

den. Inledningsvis beklagar jag att det inte varit möjligt att i utskottet få till stånd sådana sammanjämkningar att ökade medel, i jämförelse med regeringens förslag, kan ställas till högskolans förfogande.

De senaste åren har utskottsbehandlingen slutat i inte obetydliga förbättringar och medelstillskott. Men i år har som sagt var utgången inte blivit lika lyckosam. En avgörande anledning till att det är så svårt för oppositionspartierna att rubba på regeringens förslag är de kaotiska förhållanden som råder bland de borgerliga partierna. Varje utbildningsdebatt som hålls här i riksdagen visar på en enorm borgerlig splittring. Man kör på två eller tre olika linjer. Vi i vpk, som seriöst försöker behandla de här frågorna och få till stånd ökade anslag till högskolan, har väldigt svårt att komma framåt när vi inte har en samlad, seriös förhandlingspartner bland oppositionspartierna. Därför har vi de senaste åren valt att göra positiva och bra uppställningar med regeringspartiet, men det har tyvärr inte varit möjligt att göra det i år. Det är tråkigt, därför att betydande satsningar på högskolan är nödvändiga, inte minst därför att allvarliga nedskärningar tidigare genomförts.

Utbildningsdepartementet står för en betydande del av regeringens budgetproposition varje år. Det är inte helt enkelt att på några korta januariveckor tränga igenom och värdera alla detaljer i denna bastanta lunta. Och läsningen underlättas inte av att det är svårt att få korrekta jämförelsetal, eftersom de belopp som UHÅ anger och de som regeringen föreslår för olika anslag inte anges i samma kostnadsläge. Samtliga oppositionspartier har tröttnat på den här ordningen och kräver att regeringen klart och tydligt anvisar hur beräkningen gjorts för varje anslag. Det är bra att ett enigt utskott nu kräver en annan ordning från regeringens sida, så att vi kan få en öppen redovisning av pris- och löneomräkningen för anslagen till högskoleutbildning och forskning. Det kommer att underlätta vår granskning av budgetpropositionen.

Fru talman! Vi i vpk har länge varit varma anhängare av ökade satsningar på de mindre och medelstora högskolorna. Alla fakta bekräftar att närhet och tillgänglighet till högskolan spelar en utomordentligt stor roll för rekryteringen till högre utbildning. De nämnda högskolorna kan därför spela en stor roll för att rätta till den alltjämt mycket allvarliga regionala och sociala snedbalansen vad gäller rekryteringen till högskoleutbildning. Därtill kommer att satsningar på utbildning och forskning är det kanske allra mest effektiva regionalpolitiska instrumentet i en tid då de regionalpolitiska problemen håller på att bli allt värre. Dessa och andra skäl talar för ökade satsningar på de små och medelstora högskolorna. Regeringen tar ett och annat steg i den riktningen, men det räcker inte enligt vår mening. Flera av dessa högskolor bör kunna tilldelas fasta forskningsresurser, och forskningen bör över huvud taget kunna utvecklas vid de mindre högskolorna. Detta är anledningen till att vi vill anvisa medel till dessa högskolor så att de kan genomföra en ordentlig planering för framtida forskningsverksamhet.

Det är också oerhört väsentligt att vi ser till att dessa högskolor inte blir filialer till det lokala näringslivet. På sina håll finns det många oroande tecken. Det gäller inte minst beroendet av uppdragsutbildning, som är extremt stort vid vissa av de mindre högskolorna. Det är angeläget att dessa högskolor även om de självfallet inte kan täcka in alla områden ändå får ett så

brett utbildningsutbud som möjligt. De ökade satsningar vpk förordar på de fristående kurserna tjänar bl. a. det syftet. När det gäller de mindre högskolorna noterar jag avslutningsvis att moderaterna på alla sätt vill reducera dessa högskolors roll och göra dem till renodlade yrkesskolor, anpassade efter de lokala företagens behov. Denna cyniska och företagsanpassade politik är ganska så betecknande för högerns utbildningspolitik, tycker jag. Birger Hagårds arroganta uttalanden här bekräftar detta.

Fru talman! Vid föregående riksmöte bifölls en vpk-motion, vilket innebär att det s. k. LIE-anslaget uppräknades med 25 miljoner. I år föreslår regeringen en ytterligare uppräkning av anslaget till de fristående kurserna med 10 miljoner. Det är gott och väl men ändå inte tillräckligt. Behovet av kvalitetsförstärkningar är stort och anslagen allttjämt för låga. De fristående kurserna svarar för en stor del av den humanistiska grundutbildningen, som vi tycker kommit på mellanhand. Dessa kurser bidrar också till att tillgodose behovet av fort- och vidareutbildning. Vi menar också att ett rikt utbud av fristående kurser är ett bra alternativ till externfinansierad uppdragsutbildning. Vårt förslag är att ytterligare 1 000 kr. tillförs per årsstudieplats för kvalitetshöjande åtgärder, vilket sammantaget innebär drygt 37 milj. kr.

Fru talman! Vi har många gånger här i kammaren diskuterat utbildningen av våra grundskollärare och deras ämneskompetens och pedagogiska kompetens. Men då det gäller högskolan har vi egenartat nog sällan diskuterat lärarnas pedagogiska kompetens. Dagens högskolor utbildar över 180 000 studerande, och vi tycker det är anmärkningsvärt att ett så pass förstrött intresse ägnats de pedagogiska frågorna. Inom högskolan finns inga klara krav på någon som helst praktisk- pedagogisk utbildning för behörighet att undervisa. Avancerat kunskapsstoff skall presenteras av lärare som saknar sådan utbildning. Ibland går det bra ändå. Ibland går det inte alls bra och ibland blir det rena katastrofen. Vi anser att det krävs kraftfulla insatser för att utveckla pedagogiken på högskolan. Praktisk-pedagogiska kurser bör utformas, och så småningom bör sådan utbildning krävas för alla som har tjänster på högskolan som innefattar undervisning och/eller handledning. Det kommer naturligtvis att kosta en del slantar, men det kommer säkert att ge mångfalt igen i form av bättre undervisning och bättre studieresultat.

Fru talman! Till sist några ord om en utbildningslinje där vpk väckt förslag till riksdagen. Förra året fick vi igenom en förstärkning till psykologlinjen i syfte att avlasta studenterna de stora kostnaderna för det s. k. egenerapimomentet i utbildningen. Jag utgår från att dessa pengar nu också verkligen används i enlighet med riksdagens intentioner och inte till andra ändamål. Vår avsikt var ju inte att dessa miljoner skulle stoppas i olika hål som uppstått i universitetens budgetar utan direkt komma studenterna till del.

Psykologlinjen behöver emellertid ytterligare förstärkning. Kostnadsjämsigt bör psykologutbildningen jämföras med andra legitimationsutbildningar och utbildningar till angränsande yrken. Sådana jämförelser visar att psykologutbildningen är kraftigt missgynnad. Kostnaden per årsstudieplats ligger för psykologer på endast ca 18 000 kr. medan motsvarande siffra för en blivande sjukgymnast är drygt 25 000 kr. och för en tandläkare närmare 36 000 kr. UHÄ har beräknat att det skulle behövas ett tillskott på drygt 2 milj. kr. för psykologlinjen. Vi har samma uppfattning. Ytterst handlar detta

om klienternas rättigheter att få tillgång till kvalificerade och välutbildade specialister.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga av vpk-representanten signerade reservationer i de aktuella betänkningarna.

Prot. 1987/88:104
20 april 1988

Högskoleutbildning,
m. m.

Anf. 9 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Fru talman! Jag kan inte låta bli att notera det som blir den här debattens bästa poäng, nämligen att Bo Hammar från vpk står i talarstolen och beklagar sig över en borgerlig splittring, som leder till att man inte kan utnyttja den socialistiska splittringen till att ge regeringen stryk litet oftare.

Jag instämmer helhjärtat med Bo Hammar: Mer borgerlig enighet, mer socialistisk splittring och mer stryk åt regeringen! Låt oss samarbeta för att nå det målet, Bo Hammar.

Anf. 10 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Fru talman! Bo Hammars utfall mot moderat högskolepolitik visar att han ingenting lärt och ingenting förstått. Jag erkänner min begränsning, fru talman. Det överstiger helt min pedagogiska förmåga att på den korta tid som nu står till buds lära Bo Hammar grunderna i moderat utbildningspolitik.

Anf. 11 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Bo Hammar talade om det kaos som råder bland de borgerliga partierna. Alla som har läst tidningarna de senaste åren vet att vpk också har haft sin beskärda del av kaos. En av de debattpunkter som har funnits internt i vpk är just i vilken utsträckning man skall samverka med andra partier i reformistisk anda.

Jag har tolkat det som jag har bevittnat i utbildningsutskottet det senaste året så att de vpk-ledamöter som tjänstgör i utbildningsutskottet har bestämt sig för att bli mer regeringslojala. Jag är övertygad om att det, ifall vpk hade haft enbart utbildningssystemets bästa för ögonen, hade varit möjligt att på flera punkter träffa konstruktiva uppgörelser med de borgerliga partierna. Sådana har träffats tidigare under denna mandatperiod, och jag vill gärna säga att jag inför framtiden hoppas på den konstruktiva anda som tidigare har präglat utskottsarbetet, i stället för den konfrontation som vi nu ser.

Anf. 12 BO HAMMAR (vpk) replik:

Fru talman! Vår enda ambition i utbildningsutskottet är att skapa mer resurser till skolan, högskolan och forskningen. Vi är beredda att göra det i alla möjliga tänkbara allianser. Och vi är ett oppositionsparti. Till skillnad från er tre borgerliga partier ingår inte vi i något regeringsalternativ. Vi har aldrig haft några planer på att tillsammans med socialdemokraterna bilda regering.

När det finns en opposition med tre borgerliga partier, som ligger och lurpassar på varandra och som alla har sina skiftande linjer, är det fullständigt hopplöst för oss i vpk, som försöker ta ansvar och försöker åstadkomma någonting, att göra upp med er. Ni springer ju bara hit och dit. När då socialdemokraterna vill träffa en vettig uppgörelse föredrar vi det, eftersom det är enklare för oss. Men i år blev det ingenting av detta, och det är i hög

grad ert fel. Det går inte att resonera med er på ett samlat sätt om nödvändiga förbättringar.

Jag vill säga till Birger Hagård beträffande hans pedagogiska förmåga att det han nyss sade underströk det jag tidigare har sagt om behovet av praktisk-pedagogisk utbildning för högskolelärare. Han har inte förmåga att här i kammaren förklara sina ståndpunkter för mig.

Fru talman! Jag hoppas fortfarande att de borgerliga partierna skall samla ihop sig, så att det blir möjligt att resonera seriöst med dem. Efter detta riksmöte är jag tveksam till det och jag är mycket tveksam till hur de skall klara att regera tillsammans.

Anf. 13 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Fru talman! Jag tycker att Bo Hammars inlägg öppnar intressanta konstitutionella aspekter. Vi skulle ju inte ha en socialdemokratisk regering i det här landet, om den inte hade kunnat räkna in vpk i sitt regeringsunderlag. Om nu vpk har bestämt sig för att mer inta miljöpartiets linje att inte ta ställning mellan socialdemokraterna och de icke-socialistiska partierna blir det spännande.

Vi skall väl inte diskutera regeringsfrågan under den här mandatperioden mer, eftersom vi har ett val mycket nära. Annars hade det varit intressant att se var vpk egentligen hör hemma. Men vi tar Bo Hammars uttalande här som ett löfte för framtiden. I den händelse vi inte skulle få en klar icke-socialistisk majoritet i kammaren efter valet, är det bra att veta att vi kan lita på Bo Hammars och vpk:s stöd.

Anf. 14 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Det är mycket roande att lyssna till Bo Hammar. Min bedömning är att det faktum att vi har mött en delvis annan attityd än tidigare från vpk hör samman med det annalkande valet. Jag hoppas också att vi efter valet skall kunna återgå till det som tidigare varit vanligt i utbildningsutskottet, nämligen att man har träffat konstruktiva uppgörelser till utbildningens fromma även då det har inneburit att vi har fått lov att träffa uppgörelser utan socialdemokraterna.

Innan vi alltför mycket fastnar i detta att vi fyra oppositionspartier har blivit politiskt impotenta på senare tid skall vi ändå komma ihåg att vi genom en gemensam motion har tillfört högskolan ungefär 30 milj. kr. med hjälp av andra principer för anslagsuppräknning till de s. k. UHÄ- och FRN-ramarna. Alldeles resultatlost har trots allt inte oppositionens arbete varit i vår heller.

Anf. 15 BO HAMMAR (vpk) replik:

Fru talman! Det har Lars Leijonborg helt rätt i. Jag höll på att glömma bort det. Men det var inte helt oväsentligt. Jag tror dock att vi skulle ha kunnat åstadkomma väldigt mycket mer om ni hade kunnat samla ihop er till seriösa resonemang. Men det är svårt att få till stånd sådana resonemang med er.

Vår linje, Pär Granstedt, är ingen ny linje. Vi bedömer sakfrågorna var och en för sig, och vi är beredda att resonera för att få fram bästa möjliga resultat.

Samtidigt gör vi ett allmänt konstaterande. Vi föredrar självfallet en

socialdemokratisk regering, förankrad i arbetarrörelsen, framför en splittrad borgerlig regering där det finns vissa progressiva element men också reaktionära krafter. Detta belyses också av svårigheten att göra upp med er. Ni representerar mycket skilda politiska linjer. Socialdemokratin är ändå en samlad politisk kraft, som naturligtvis i huvudsak ligger oss närmare än ni gör. Det är därför de stora uppgörelserna i utbildningsutskottet i huvudsak har träffats mellan vpk och det socialdemokratiska partiet. Vi är beredda att gå längre också med er, men det har tyvärr visat sig mycket svårt.

Anf. 16 BARBRO NILSSON (s):

Fru talman! Vi i den socialdemokratiska gruppen i utbildningsutskottet vill också ta tillfället i akt och uttala vår lyckönskan till Lennart Bodström på hans 60-årsdag.

När vi nu behandlar sex olika betänkanden från utbildningsutskottet kommer vi att beröra skilda sektorer inom högskoleverksamheten. En fördel som vi ledamöter har i debatten när vi skall greppa så många frågor som här är de utmärkta betänkanden som våra föredragande presterar åt oss. Jag tror att vi utan reservationer kan vara överens om det.

Mot utskottets majoritetslinje i dessa betänkanden finns tillhoppa 42 reservationer. Det säger sig självt att jag inte kan bemöta mer än ett fåtal av dem. Någon gemensam borgerlig linje hittar man absolut inte här, eftersom bara en enda reservation har såväl m, fp som c som undertecknare. Det vore ett politiskt vågspel om dessa partier, utifrån de förutsättningarna, skulle leda utbildningsfältet.

Utbildningen vid våra universitet och högskolor blir alltmer betydelsefull för hela vårt samhälle. Vi socialdemokrater har genom olika reformer från grundskole- till högskolenivå arbetat för att ge allt fler tillgång till kunskaper i skilda sammanhang. Högskolans verksamhet måste ses i ett långsiktigt och brett perspektiv. Den skall ge ny kunskap som bidrar till att forma morgondagens samhälle, och den skall förbereda unga människor för yrkesverksamhet i kanske fyra årtionden. Högskolan är därför en investering i vår gemensamma framtid.

Den grundläggande utbildningen inom de olika sektorerna är högskolans huvuduppgift vid sidan om forskning och forskarutbildning. Utbildningen har också en nyckelfunktion för att vårt land skall behålla och utveckla sitt välstånd. Utbildningen förbereder oss för olika kvalificerade arbetsuppgifter i samhället. Därför kommer den stora summan 1 906 706 000 kr., som vi snart kommer att besluta om, att bli mycket betydelsefull för att unga och äldre i fortsättningen skall ha tillgång till bra utbildning. Att utöka detta redan höga belopp med ca 8 miljoner, 15 miljoner, 96 miljoner eller 30,5 miljoner som reservanterna föreslår utgör en viss prestation – men bara i promilleklassen. Man kan bara undra hur de påslagen skall finansieras.

I årets budgetproposition får vi ta del av UHÄ:s egen beskrivning av sin verksamhet och roll, hur man ser på sina egna uppgifter och deras utförande. Som central myndighet för högskolan har UHÄ en mycket dominerande roll. Utbildningsministern anser att UHÄ i sin instruktion bör ges i uppgift att bereda olika frågor, ansvara för uppföljning och utvärdering samt tillsyn av högskolan. Den tillsynen innebär att UHÄ måste ta ett ökat ansvar

beträffande ekonomisk förvaltning och se till att bestämmelserna i högskoleförordningen och andra författningar tillämpas och efterlevs inom högskolan. För att belysa detta vill moderaterna och centern ha en parlamentarisk utredning. Folkpartiet föreslår i en egen motion och reservation att UHÄ:s administration skall minskas med 25 % inom en treårsperiod.

Utskottet har inhämtat information om att UHÄ redan har påbörjat ett omfattande arbete kring sin nya roll. Genom ett stort antal seminarier och grupparbeten med såväl externa som interna deltagare har olika aspekter på den nya rollen diskuterats och analyserats. Utskottet anser att det övergripande syftet med att förse högskolan med en effektiv och väl fungerande central myndighet bäst uppnås genom att man nu ger denna myndighet arbetsro och förtroende att själv utveckla de medel som krävs för att den skall uppfylla de mål som ställs upp för dess verksamhet.

Utskottet anser att det inte bör tillsättas någon parlamentarisk utredning för att fastlägga bl. a. UHÄ:s arbetsuppgifter. En sådan utredning skulle fördröja förnyelsearbetet. I vad gäller den tidigare nämnda folkpartimotionen vill utskottet erinra om att samtliga de arbetsuppgifter som anges som skäl för minskning av UHÄ:s organisation sammanhänger med frågor som riksdagen ännu inte tagit ställning till.

Utskottet vill sammanfattningsvis konstatera att UHÄ behövs för att det måste finnas ett centralt sakkunnigt beredningsorgan för högskolefrågor. Särskilda avvägningar måste göras, eftersom resurserna är begränsade, högskoleenheternas intressen måste tas till vara gentemot andra samhällssektorer och högskoleenheterna erbjudas speciella tjänster som de själva inte har råd med eller har möjlighet att ha särskild kompetens för.

I en gemensam motion från de fyra oppositionspartierna tas en viktig fråga upp angående sättet att redovisa pris- och löneomräkningen. Utskottet delar uppfattningen att det är angeläget att berörda anslag på riksstaten redovisas för riksdagen på ett sådant sätt att det blir möjligt att på ett meningsfullt sätt kunna diskutera pris- och löneomräkningsfrågor. En högskoleenhets ekonomiska situation bestäms till stor del främst genom de anslagsökningar under ett visst år som föranleds av pris- och löneomräkningar, eftersom dessa belopp som regel är avsevärt högre än de förändringar i anslagen som görs på andra grunder. Vad vi anför i vårt betänkande med anledning av motionen om pris- och löneomräkning vill vi i enighet ge regeringen till känna.

Utbildningsutskottet uttryckte i sitt forskningsbetänkande under förra riksmötet vikten av ett gott samband mellan kvaliteten i forskningen och kvaliteten i grundutbildningen. Vi måste ha en helhetssyn på forskning och utbildning.

Det pågår för närvarande inom regeringskansliet ett arbete med frågor om högskolans anslags- och styrsystem. Treåriga planeringsperioder bör införas också för grundutbildningen. Det kan bidra till att vi får en gynnsam ekonomisk förstärkning och en önskvärd balans mellan forskning och grundutbildning.

Vi anser att den fortsatta utvecklingen av de mindre och medelstora högskolorna är en betydelsefull del av utvecklingen av den framtida högskoleorganisationen. Det har från en rad mindre högskolor aktualiserats och presenterats strukturplaner. Dessa strukturplaner kommer att bearbetas

och ligga till grund för förslag i de olika budgetframställningarna. Omstruktureringen av högskolorna innebär att de efter hand kommer att få ett bredare utbildningsutbud, som bättre kan tillgodose de regionala behoven av utbildning, fortbildning och vidareutbildning. En hög kvalitet på utbildningen vid de regionala högskolorna är en förutsättning för att de skall kunna medverka till utvecklingen i den region där de verkar. Vi menar också att varje högskola har ett speciellt ansvar för utbildningen i det län där högskolan är belägen. Det gäller också att anordna decentraliserad utbildning och distansundervisning.

Jag vill också ta upp några motioner som har väckts med anledning av frågan om adjungerade professorer, dvs. sådana professorer som har börjat verka i Karlstad. Detta är alltså ett sätt att knyta forskningsverksamhet till de regionala högskolorna. Tjänsterna som adjungerad professor har bara under en kortare tid prövats i en större utsträckning. Enligt vår mening är det för tidigt att göra någon bedömning av hur framgångsrik den modellen har varit och om den kan vidareutvecklas. Vi anser också att frågor av den principiella karaktären skall övervägas i ett större sammanhang i samband med behandlingen av nästa forskningsproposition.

Jag går vidare till betänkande 21. Där behandlas bl. a. utvärdering av utländska examina. UHÄ har meddelat att antalet värderingar av utländska examina har ökat. Trots att UHÄ har tillförts 400 000 kr. extra för att klara den verksamheten växer ärendebalansen. Detta måste i sin tur bero på att det är fler som känner till att verksamheten finns, fler kommer till vårt land med egna universitetsexamina och vill ha dem utvärderade. Vi anser att utvärderingen av den utländska högre utbildningen är viktig och att den måste följas upp. Men det ankommer på UHÄ att inom ramen för sina totala resurser avväga om man behöver ytterligare resurser för den verksamheten. Jag vill faktiskt säga att det skulle ha hedrat ledamöterna i vårt utbildningsutskott om de utöver resonemanget om utbytesverksamhet via systemet Erasmus också hade noterat att vi har ett nordiskt utbytessystem för studerande, nämligen inom ramen för NORDPLUS. Både utbytesverksamhet inom Norden och med Europas länder är viktig. Men vi är i utskottet inte för dagen beredda att tillskjuta ytterligare medel för att kunna satsa mer vare sig på NORDPLUS eller Erasmus, utan vi får avvakta med hänsyn till våra resurser. Statsfinanserna styr trots allt en hel del av de satsningar som vi borde kunna vara överens om.

Vi behandlar i betänkandet om tekniska yrken frågan om införandet av en materialfysiklinje i Uppsala. Denna civilingenjörsutbildning föreslås som en ny allmän utbildningslinje och tillförs 10 miljoner.

Moderaterna vill inte vara med, som vi hört Birger Hagård anföra. Men vi har bl. a. av regionalpolitiska skäl ingenting att erinra mot att utbyggnaden av den materialtekniska utbildningen med en ny linje i Uppsala kommer till stånd i samverkan med Falun/Borlänge och Gävle/Sandviken. Vi tycker att det är intressant att pröva den nya modellen för samverkan mellan högskolor i vad gäller civilingenjörsutbildningen. Utskottet föreslår att regeringen skall få bemyndigande att inrätta den linjen den 1 juli detta år.

Tyvärr har moderaterna inte heller mycket till övers för satsningen på en civilingenjörslinje i Umeå. Det gäller en linje för teknisk fysik. Vi hade

ärendet uppe redan i fjol och gav då universitetet möjlighet till utvecklingsarbete. Vi menar att även denna linje bygger på förutsättningarna för samarbete mellan universitetet i Umeå och högskolan i Luleå. De förutsättningar som redan finns skall bibehållas och förstärkas.

Lokaliseringen av en linje för teknisk fysik till universitetet i Umeå skulle kunna betraktas som ett undantag. I så stor utsträckning som möjligt måste den ju anpassas till de utbildnings- och forskningsmässiga förutsättningar som redan finns vid universitetet i Umeå. Som jag sade, måste den bygga på samverkan med högskolan i Luleå och även med KTH. Vi föreslår följaktligen att linjen för teknisk fysik anordnas i Umeå med början budgetåret 1988/89.

Fru talman! Det är så oändligt många olika saker att hålla ihop i detta ärende, men jag skall gå vidare till frågan om ingenjörutbildningen på mellannivå. I enighet har utskottet tillstyrkt förslaget att satsa på ett flertal utbildningsorter med ettårig eller tvåårig ingenjörutbildning och att den utbildningen utförs inom högskolans ram.

Vi har också i enighet tackat ja till att utveckla det tekniska basåret. Det tekniska basåret, som har genomförts i Luleå med elever från samhällsvetenskaplig och ekonomisk linje, har varit lyckosamt. Vi menar att det kan vara värt att pröva också med elever från humanistisk linje.

Betänkande 23, som gäller anslagen till AES-sektorn, har också splittrat våra borgerliga ledamöter. Här vill moderaterna säga nej till fördjupningsdelen av ekonomiutbildningen. Jag skulle kunna tänka mig att vi återkommer till detta under debatten om Bergslagsbetänkandet. Ekonomiutbildningens fördjupningsdel skulle alltså inte få finnas i Eskilstuna/Västerås, Falun/Borlänge och Östersund. Vi menar däremot att det är ett bra förslag. Ekonomilinjen utgör ett betydelsefullt inslag i de mindre och medelstora högskolornas utbildningsutbud. Linjens betydelse för det regionala näringslivet är väl omvittnad. Möjligheterna att även bedriva fördjupningsstudier vid de högskolor som i dag bara har basblocket är ett av de mest återkommande önskemålen i dessa högskolors anslagsframställningar. Regeringen föreslår alltså i årets budgetproposition, att samtliga högskolor som i dag har basblocket framdeles skall kunna ges en fullständig ekonomutbildning. Utbyggnaden skall ses som ett planeringslöfte som är beroende av såväl tillgången på ekonomiska medel som högskolans förutsättningar vad avser lärarpersonal. Regeringen avser att ge UHÅ i uppdrag att arbeta ut en utbyggnadsplan. Utskottet, inbegripande centerpartister och folkpartister, säger ja till förslaget, däremot inte moderaterna, vilket är att beklaga.

Betänkande 27 handlar om LIE-anslaget. Tidigare brukade LIE-anslaget bli föremål för en alldeles egen debatt. LIE-anslaget är lika viktigt som alltid. Vi menar att LIE-anslaget efter det att regionstyrelserna har avvecklats i stället är föremål för varje enskild riksdagsledamots intresse, eftersom var och en kanske har speciell anledning att följa upp att högskolan inom det egna länet verkligen får sina resurser. Det innebär ett större regionalt ansvar att följa upp vad LIE-anslaget kan ge. Att som reservanterna vilja förstärka LIE-anslaget på 486 milj. kr. med 5 miljoner, 50 miljoner eller 37 miljoner är lovvärt, men våra ekonomiska ramar klarar inte det.

Fru talman! Till sist ett litet nätt betänkande, som hamnat i fel ordning.

Det är betänkandet om kultur- och informationsyrken. I det betänkandet behandlar vi bl. a. motioner om en allmän linje för informationsutbildning på fem orter och en allmänpraktisk medielinje i Karlstad. Den allmänna linjen i informationsutbildningen menar vi bör få anstå till dess vi vet hur förslaget angående journalistutbildningen kommer att se ut. Informationslinjen och journalistlinjen ligger nära varandra, och det är angeläget att vi avvaktar vad som kommer att hända med journalistutbildningen.

Samma sak gäller en allmänpraktisk medielinje i Karlstad. Vi menar att de smala utbildningarna tyvärr är så smala att man kanske måste ha en form av koncentration till vissa orter. Vi är inte i det här läget beredda att medverka till att den allmänna medielinjen flyttas ut till Karlstad.

Fru talman! Detta var sex betänkanden tillhopa. Jag vill i ett enda sammanhang yrka bifall till utskottets ställningstaganden och avslag på samtliga 42 reservationer.

Anf. 17 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Barbro Nilsson berörde först frågan om borgerlig splittring i högskolepolitiken. Det är riktigt att det i ett antal detaljer, en del relativt viktiga, finns olika borgerliga uppfattningar, bl. a. i de betänkanden vi nu behandlar.

Jag tycker ändå att det är viktigt att konstatera att på just högskoleområdet finns en betydande icke-socialistisk samsyn. Jag tror att får vi en ny regering i höst, så kommer den mera kraftfullt än den nuvarande att föra en politik som är inriktad mot självständigare högskolor, mer valfrihet för studenterna, t. ex. ett uppbyggande av linjesystemet, mindre byråkrati och kvalitetssatsningar på ett antal angelägna områden.

Däremot tycker jag att Barbro Nilsson hade en större poäng när hon påpekade att de påslag vi gör i förhållande till den totala budgeten är synnerligen små. Hon talade om att de ligger i promilleklassen. Jag skulle vilja knyta an till något Bo Hammar sade, nämligen att det är väldigt svårt för ett oppositionsparti att under en kort motionstid i januari utforma ett fullständigt budgetalternativ.

Jag tror man får se de förändringsförslag vi kommer med framför allt som signaler. Skulle vi få några år på oss att föra en annan högskolepolitik, tror jag att skillnaderna efter ett tag skulle bli betydligt större än de rent formellt är, om man tittar på de betänkanden kammaren nu behandlar.

Barbro Nilsson frågade hur vi i oppositionen finansierar våra påslag? Det skall vi inte debattera här, för finansieringen ligger utanför utbildningsområdet, men jag kan för folkpartiets del försäkra att våra påslag är finansierade till sista kronan.

Sedan sade Barbro Nilsson i ett sammanhang att det pågår ett arbete med högskolans anslags- och styrsystem. Den formuleringen har vi hört ett antal gånger, och jag tycker att det var ganska dystert. Jag hade hoppats att Barbro Nilsson skulle ha sagt någonting om att arbetet med en reformering av högskolans anslags- och styrsystem nu är avslutat och att propositionen är på tryckeriet och snart kommer att föreläggas riksdagen, men vi fick inget besked på den punkten. Det vore mycket bra om vi kunde få det här. Birger Hagård har ju ställt en direkt fråga om när den propositionen kan förväntas.

Barbro Nilsson berörde flera gånger det statsfinansiella läget. Det tycker jag är utmärkt. Men det argumentet kom också in när det gällde Erasmus. Jag hoppas att det var ett misstag, för jag är övertygad om att också socialdemokraterna i det ögonblick det står klart att Sverige kan komma med i Erasmus är beredda att tillskjuta tillräckliga medel. Vår huvudsakliga kritik är inte att socialdemokraterna är snåla utan att de har varit för passiva när det gäller att se till att Sverige verkligen skall komma med i Erasmus.

Anf. 18 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Fru talman! Jag har en känsla av att Barbro Nilsson hemfaller åt någon sorts önsketänkande när hon talar om en splittrad syn bland de borgerliga partierna på högskolepolitiken. Bästa belägget för det är att jag instämmer ord för ord i vad Lars Leijonborg sade och kan använda en del av min replik till att ta upp andra punkter.

Den borgerliga samsynen kommer till uttryck inte minst på tre av de områden som jag tog upp i mitt inledningsanförande. Det gäller behovet av översyn av UHÄ. Det gäller internationaliseringen, värderingen av utländska examina, där det finns en gemensam borgerlig reservation. Det gäller balansen mellan grundläggande utbildning och forskning.

Att vi tekniskt sett ibland har en uppdelning på olika reservationer skall inte på något sätt dölja det faktum att det finns en samsyn i botten. Jag kan försäkra Barbro Nilsson att jag tror att Lars Leijonborg, Pär Granstedt och jag själv inte skulle behöva mer än en kvart för att komma överens om en gemensam skrivning, om så vore, på de här områdena.

Jag efterlyser än en gång: När kommer propositionen om anslags- och styrsystemet? Det är möjligt att Barbro Nilsson inte kan ge ett klart svar på den punkten, och då skall jag respektera det. Jag hoppas i så fall att vi kan få svar av utbildningsministern på annat sätt, men jag ber Barbro Nilsson att ge oss besked om vad hon vet i det här sammanhanget.

Till slut frågorna om materialfysik och teknisk fysik. Vi har gått emot regeringens förslag, inte minst därför att UHÄ har avstyrkt att man över huvud taget ger sig in på dessa utbildningar. Barbro Nilsson sade att vi har behov av en central myndighet som UHÄ. Då måste man väl också i vissa fall lita på och följa de förslag och rekommendationer som kommer därifrån.

Inte minst gäller det också ekonomilinjen. Vi hade universitetskanslern på hearing, som vi alltid har i början av våren, när budgetpropositionen lagts fram. Säkert minns mina utskottskamrater de sista ord som universitetskanslern yttrade vid det tillfället. Som svar på en fråga om vad han ansåg vara den verkliga faran inom högskolesystemet sade han att det var just en utplottring av ekonomilinjen, av fördjupningslinjen, på diverse olika högskolor. Det var hans avskedsord, och det finns kanske anledning att ta fasta på dem.

Anf. 19 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Fru talman! Barbro Nilssons anförande här i dag, som så många gånger tidigare, andas en betydande välvilja. Socialdemokraterna vill nog väldigt väl med högskolan, men kan de? Vilja men inte kunna är kanske den slutsats som det finns anledning att dra av det vi fick höra här.

Socialdemokraterna ställer upp på vårt krav på bättre balans mellan

grundutbildning och forskning, att grundutbildningen skall få tillskott så att man kan hänga med i utvecklingen. Men när det handlar om pengar, kan inte socialdemokraterna ställa upp längre. När det blir fråga om konkret handling, är de inte med.

Den argumentation som Barbro Nilsson för är ganska intressant. Å ena sidan är det så förfärligt litet pengar – det är promille, säger Barbro Nilsson. Å andra sidan är det alldeles för mycket pengar för att man skall ha råd med det. Jag tycker att socialdemokraterna borde bestämma sig, om det är försumbara belopp eller om det är summor som absolut inte går att få fram.

Nu är det faktiskt inte promille. Med den matematikundervisning som både Barbro Nilsson och jag fått åtnjuta är det ganska lätt att räkna ut att talar man om ett antal tiotal miljoner av ett belopp som ligger på 1,5 miljarder, rör det sig trots allt om procent – inte särskilt många men tillräckligt många för att möjliggöra påtagliga kvalitetsförstärkningar på ett antal nyckelområden, och det ställer inte socialdemokraterna upp på.

Alla partier som har lagt fram budgetförslag till årets riksdag har gjort balanserade budgetar, i relation till regeringens förslag. Jag vågar inte svära för vpk, men övriga partier har ett budgetsaldo som ligger lägre än regeringens. Trots detta har de flesta av oss fått fram större resurser för utbildningsområdet och i synnerhet för högskolan.

Det här handlar alltså om politiska prioriteringar. När Barbro Nilsson varje gång säger att det här har vi inte råd med, är detta detsamma som att säga att för socialdemokraterna är inte detta tillräckligt viktigt i förhållande till andra samhällsuppgifter. Det är en åsikt som man kan ha, men låt oss ärligt säga att det är ett uttryck för att socialdemokraterna inte prioriterar högskolan tillräckligt högt i förhållande till andra uppgifter som finns i statsbudgeten. Det är som sagt bara att konstatera det.

Att vilja och inte kunna avspglas också i insatserna för de mindre högskolorna. Det hänvisas till de strukturplaner som tagits fram och som UHÄ har överlämnat till regeringen, men ställningstagandet skjuter regeringen till kommande budgetprövningar. Det är klart att det är ganska liten tröst för dem som har jobbat med strukturplanerna och hoppats på en positiv framtid.

Anf. 20 BARBRO NILSSON (s) replik:

Fru talman! Att nämna ordet promille i den här kammaren är tydligen tändande, även om det inte råkar vara en alkoholpolitisk debatt. Faktiskt måste jag vidhålla att påslaget med några miljoner till miljardbelopp är att räkna i promilleklassen.

Jag tycker att det var fint av Pär Granstedt att uppmärksamma min välvillighet, eftersom jag faktiskt är en vänligt sinnad person.

Även om jag kan konstatera att de borgerliga ledamöterna genom sina reservationer är synnerligen splittrade, måste jag ändå notera att man ytterligare vill öka de positiva insatser som vi gör för högskolan. Om vi föreslår en viss summa i förstärkning, kommer de borgerliga ledamöterna i motioner och reservationer med förslag om ett litet tillägg, 5 milj. kr., 10 milj. kr., 37 milj. kr. här eller där. Det är mycket tacknämligt att man vill åstadkomma en ännu större förbättring, men man må förlåta mig: jag har inte

särskilt stor tilltro till att det blir så mycket bättre om ni gemensamt skulle försöka handha denna verksamhet. Vi är nog många som är överens om att vi inte vill ha tillbaka den period när de borgerliga partierna hade ledningsansvaret. De kostnader som verksamheten då utökades med kom ju senare tillbaka i form av stora budgetunderskott, som vi surt fick betala.

Det finns ett exempel där de borgerliga inte är överens om en enda liten detalj, nämligen det som rör pedagogisk utbildning för en högskolelärare. Vår docent i utskottet, herr Birger Hagård, anser att det inte är motiverat att en högskolelärare har en pedagogisk skolning. Som gammal folkskollärare tycker jag att hans ställningstagande är djupt tragiskt. Det hade hedrat Birger Hagård, om han insett att den pedagogiska skolningen även för högskollärare behöver förstärkas. Det skulle ha medfört en fortsatt god kvalitet, och en bättre kvalitet, på grundskoleutbildningen. Dessutom hade många av våra studerande inspirerats till att satsa på forskarutbildning och en egen forskarkarriär. Därmed hade förutsättningarna för en god utveckling i landet förstärkts.

Anf. 21 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Detta är inte rätt tillfälle att ha en generell debatt om de borgerliga regeringsåren.

När det gäller insatserna på högskoleområdet under den borgerliga perioden vill jag framhålla att det var ett mycket dynamiskt skede då det hände åtskilligt. Beträffande en del har vi i efterhand haft anledning att diskutera huruvida det var så klokt. Det är ändå odiskutabelt att de borgerliga partierna under den tiden enade sig på en rad punkter och förde en mycket ambitiös högskolepolitik.

Jag tycker att vi skall vara tacksamma mot utskottets vice ordförande Pär Granstedt för att han har hjälpt oss med procenträkning. Jag har själv suttit här och strukit nollor. Då kom jag fram till att det är Pär Granstedt som har rätt. Folkpartiets påslag ligger i varje fall alldeles klart på procentnivån. Men även i det sammanhanget vill jag upprepa det jag sade i min förra replik, nämligen att detta naturligtvis i första hand skall ses som signaler. Om vi får några år på oss kommer inriktningen att skilja sig ännu mera gentemot inriktningen i den socialdemokratiska politik som nu förs.

Barbro Nilsson illustrerade den borgerliga splittringen med exemplet om Birger Hagårds inställning till bättre pedagogisk utbildning av grundskollärare. Om jag förstod det rätt har denna debatt redan visat att Birger Hagård behöver bättre pedagogiska kunskaper. Detta fick vi veta genom hans meningsutbyte med Bo Hammar. Jag tror alltså att vi även på den punkten kommer att kunna nå borgerlig enighet.

Anf. 22 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Fru talman! Som så ofta annars kan jag konstatera att jag är överens med Lars Leijonborg, utom möjligtvis på den sista punkten som han tog upp. Det är troligt att åsikterna där kan komma att gå isär.

Över huvud taget skall kanske inte tilltron till pedagogiken förvandlas till någon övertro. Det centrala är ju om man, utan att ta alltför stora resurser i anspråk, kan ge en hygglig pedagogisk utbildning. Man skall nog akta sig för

att begära en fullständig pedagogisk utbildning av våra universitetslärare. När man nu inte ens kan rekrytera gymnasielektorer på grund av kravet på ytterligare ett års pedagogisk utbildning, borde man definitivt inte heller kunna kräva detta när det gäller universitetslärare. Jag kan tala om för Barbro Nilsson att det redan nu finns möjligheter att anordna kurser i pedagogik, vilket också kontinuerligt görs.

Beträffande de påslag som det har framlagts förslag om från de borgerliga partierna vill jag åtminstone för moderaternas vidkommande konstatera att påslagen inte grundar sig på några siffror som gripits ur luften. Dessa gäller för de fall att UIHÄ eller någon annan myndighet har föreslagit en förstärkning som de funnit vara befogad. Vi för då det kravet vidare för att på det sättet rätta till vad regeringen har brustit i.

Till sist vill jag än en gång upprepa min fråga: Kan Barbro Nilsson säga någonting om när denna proposition om anslags- och styrsystemet kommer? Eller vet inte Barbro Nilsson någonting om det? Det kan vi väl i alla fall få reda på.

Anf. 23 PÅR GRANSTEDT (c) replik:

Fru talman! Det är tur att jag vet att Barbro Nilsson är nykterist. Annars skulle den oförmåga att skilja mellan procent och promille som Barbro Nilsson visar i dagen vara utomordentligt oroväckande. Nu kan polisen i alla fall sova lugnt.

Jag gjorde ett litet överslag om vad våra förslag till förstärkning på högskoleområdet innebär. Jag fann att det rör sig om ungefär drygt 5 %. Jag försäkrar Barbro Nilsson att om man här så mycket alkohol i kroppen, är man väldigt illa ute.

Barbro Nilsson är visserligen välvillig, men hon är kanske något för slarvig med fakta. Om man dessutom skall mästra andra, är det viktigt att man vet litet grand vad man talar om. Det är därför värdefullt om man har läst motpartens reservationer, så att man någorlunda vet vad som krävs i dem.

Barbro Nilsson antydde att de förstärkningar som vi föreslår skulle leda till ett ökat budgetunderskott. I samband därmed återopade hon historiska erfarenheter. Det är riktigt att den period då vi var i regeringsställning innebar resursförstärkningar för utbildningsområdet i allmänhet. Till skillnad från 80-talet var det således ett uppbyggnadsskede för svenskt utbildningsväsende. Jag tror att vi kan ha glädje av detta i dag, eftersom det kanske är anledningen till att vi fortfarande har en hyfsad kvalitet på vår utbildning. Däremot har 80-talet varit en period av nedrustning på utbildningsområdet. Detta har det socialdemokratiska regeringsinnehavet kännetecknats av. Nu börjar situationen bli farlig.

Det faktum att budgetunderskottet under 80-talet gått ned beror allmänt sett inte på minskade statsutgifter. Det beror i stället – som Barbro Nilsson säkert vet eller annars kan ta reda på genom sina kontakter i finansdepartementet – på ökade statsintäkter som har sin grund i en bättre internationell konjunktur. Denna högre konjunktur har medfört högre inkomster för samhället, i form av bl. a. större skatteintäkter. Allt detta har gjort att budgetunderskottet har minskat. Statsutgifterna har i reala tal i stället ökat under 80-talet. Det är således inte en skillnad i sparsamhet, utan det är en

skillnad i internationell konjunktur som har påverkat budgetunderskottet.

Vi har lagt fram ett totalt budgetalternativ, som har ett lägre saldo än regeringens budget. Ändå medger vårt alternativ utrymme för större satsningar på utbildningsområdet. Man kommer nog inte ifrån, Barbro Nilsson, att skillnaden ligger i vilken prioritet man ger utbildningsområdet. Utbildning är inte lika viktig för socialdemokraterna som för oss. Det är där den stora skillnaden finns.

Anf. 24 BARBRO NILSSON (s) replik:

Fru talman! Pär Granstedt, vi sätter högskolan och den högre utbildningen minst lika högt. Vi anser därför att den är lika viktig som någonsin en borgerlig ledamot av utbildningsutskottet hävdar. Men det har sina randiga skäl att högskolan under 80-talet inte kunnat växa i önskvärd takt.

Jag avser att ta upp några punkter som nämndes i mina motståndares repliker. Till att börja med vidhåller jag att högskolelärare skall ha pedagogisk skolning. Jag hoppas att UHÄ i kraft av sitt ämbete kan medverka till att man kan få till stånd sådana kurser.

Birger Hagård undrar om jag kan säga något om arbetet med anslags- och styrsystemet, och visst kan jag det. Relativt snart får vi kunskaper om vad delar av det arbetet kan leda fram till. Om vi ger oss till tåls kommer vi att få ta ställning till framförda tankegångar om treårig periodisering även av grundutbildningen, dvs. samma ordning som vi har beträffande forskningsverksamheten. Jag tror att det är värdefullt för högskolan, och att den får en något bättre arbetsrytm med dessa treårsperioder.

Pär Granstedt talade på nytt om nedrustning. Det har under den tidiga varen varit intressant att följa diskussionerna i massmedia mellan universitetsrektor Sven Håkan Westling i Lund och vår statssekreterare. Universitetsrektorn anser sig ha fått släppa till mycket medel på grund av besparingar.

Det är värt att notera att åldersförändringar som faktiskt inträffar även bland högskolans personal aldrig medför någon automatisk uppräkningsvis kvalificerad personal till gagn för undervisningen. Vi kan således inte i dag hävda att högskolan och forskningen har en särställning i besparingsssammanhang. Däremot kan vi påvisa den glädje som samhället i stort faktiskt har av väl använda resurser inom högskolan.

Förste vice talmannen anmälde att Pär Granstedt och Birger Hagård anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 25 KERSTIN KEEN (fp):

Fru talman! Alldeles strax skall vi debattera Bergslagspaketet. Därmed kommer vi in på utbildningspolitikens betydelse för regionalpolitiken. Även i denna debatt om den grundläggande högskoleutbildningens inriktning och dimensionering bör regionala frågor tas upp till behandling. En sådan fråga är utan tvivel riktigheten i att förlägga civilingenjörsutbildning utanför de tekniska högskoleorterna.

Självfallet tror vi att vi här i riksdagen fattar visa beslut. Med ju större

majoritet ett beslut fattas, desto visare kan beslutet tyckas vara. Men är det då så vist att flytta ut civilingenjörsutbildningar till t. ex. Umeå, Sandviken och Borlänge? Knappast. Alla inblandade kompetenta parter på området – UHÅ, rektorerna och studenterna vid de tekniska högskolorna, IVA och Civilingenjörsförbundet – säger nej till detta förslag. Ändå går fyra partier, inkl. mitt eget, in för ett sådant beslut. Beror det månne på att denna kammare saknar civilingenjörer? Beror det månne på att så få i denna kammare har erfarenheter från näringslivet? Var i Umeå skall civilingenjörer med teknisk fysik få anställning? Knappast på Volvos hyttfabrik i varje fall, en av ortens absolut största enskilda arbetsgivare.

Birger Hagård har redan i sitt anförande tagit upp frågan om utlokaliseringen av civilingenjörsutbildningen i teoretisk fysik till Umeå samt utlokaliseringen av utbildningen i materialfysik till Uppsala och sedan till Falun/Borlänge samt Gävle/Sandviken. Barbro Nilsson har försvarat majoritetens ståndpunkt.

Jag vill här deklarera att jag till fullo stöder reservationerna 1 och 2 i utbildningsutskottets betänkande 22. Själv har jag i motion Ub633 framfört liknande yrkanden utan att vinna gehör för dem ens hos de mina.

Sedan länge råder en arbetsfördelning i den norra högskoleregionen som går ut på att ingenjörsvetenskaplig utbildning skall förläggas till Luleå och matematisk – naturvetenskaplig utbildning till Umeå. Redan förra året ville utbildningsministern – i strid mot åtskilliga kompetenta personers och organisationers uppfattning – bryta denna arbetsfördelning. Först utbildningsministern, sedan utskottet och sist kammaren trodde att man genom att byta namn på fysikerlinjen, som länge funnits i Umeå, skulle få en linje i teoretisk fysik. Fysikerlinjen hade länge haft rekryteringssvårigheter, trots att den vetenskapliga kompetensen hos lärarna i Umeå är hög. Hur i all sin dar skall man få kvalitet på en ny linje i teoretisk fysik som inte får mer pengar än den gamla fysikerlinjen, trots att Umeå faktiskt saknar ingenjörsvetenskaplig kompetens, så att alla lärare inom ingenjörsvetenskapliga ämnen måste hämtas från Luleå och Stockholm? Resor kostar pengar. Vilken kvalitet blir det, då 30 teknologer kommer att sakna daglig kontakt med andra teknologer? Att utbildas till civilingenjör är att utbildas till en profession där kolleger och kontakter med kolleger är betydelsefulla.

Varför är utbildningsministern så sparsam med ordet kvalitet och så flitig med ordet fördelning? Fördelning utan hänsyn till kvalitet kan aldrig bli bra för en region.

Värre är att redan innan riksdagen förra året fattade beslut om att ge Umeå planeringsmedel för att utveckla en civilingenjörsutbildning i Umeå, hade Ingvar Lindgren, professor i Göteborg, på UHÅ:s uppdrag mycket förtjänstfullt tagit fram ett förslag om att höja kvaliteten på de naturvetenskapliga utbildningarna, bl. a. fysikerlinjen. Varför statsråd och utskott slår dövörat till och ändå vill införa en linje för teoretisk fysik för civilingenjörer mitt uppe i en matematisk – naturvetenskaplig sektion, i stället för att verkligen utveckla och ta till vara den goda kompetens som finns på det matematisk-fysiska området i Umeå, förblir en gåta för mig.

Nu kommer jag med spänning att från en annan horisont än denna kammare följa hur först Umeå skall lyckas rekrytera studenter till denna

civilingenjörslinje och sedan hur man skall lyckas få kvalitet på en civilingenjörslinje som skall anordnas inom ramen för medel till fysikerlinjen, som är kortare, trots att Umeå inte har tillgång till ingenjörsvetenskaplig kompetens utan tvingas importera den utifrån. Dessutom undrar jag bestämt om inte denna civilingenjörslinje i Umeå bara blir ett mellanspel, kanske en enda årskull. Ministern säger ju att han är beredd att nästa år satsa på den förlängda fysikerlinjen. Inte har han väl pengar till både den civilingenjörslinjen och den nya mellaningenjörslinjen. Varifrån skall plötsligt alla dessa studenter komma till Umeå?

Vad gäller den nya linjen för materialfysik i Uppsala, där studenterna under den senare delen av utbildningen får flytta till Falun/Borlänge och Gävle/Sandviken, är tveksamheten också mycket stor. I dag har KTH en materialtekniklinje, som i likhet med fysikerlinjen i Umeå har haft rekryteringsproblem. Detta är djupt beklagligt, eftersom det är uppenbart att det under det närmaste decenniet kommer att ske stora förändringar inom materialområdet. Sverige, som har en lång och god tradition inom detta område, bör ligga kvalitetsmässigt långt framme. Om en linje har rekryteringsproblem är knappast lösningen att ändra namn och utlokalisera linjen. I det här fallet, i Uppsala, får dock linjen nya medel, men dessa medel borde enligt min uppfattning ha använts för att höja kvaliteten på existerande utbildning, t. ex. vid KTH.

Låt mig också säga några ord om motion Ub719 och dess krav på en ökning av antalet platser vid arkitektlinjen på CTH. För några år sedan skars platsantalet ner i Göteborg från 60 till 45. Vi kan klart säga att det var ett olyckligt beslut. Dels är marginalkostnaderna för ytterligare 15 studenter inte så våldsamt stora, även om de är större än ministern tycks tro, dels är nu efterfrågan på arkitekter återigen väldigt stor. Jag är övertygad om att Sverige som nation skulle må bra mycket bättre, om medel från materialfysiklinjen användes t. ex. till att öka antalet arkitektstudenter i Göteborg. Jag inser att jag saknar stöd i denna kammare för en sådan uppfattning. Min förhoppning är dock att nästa, nya utbildningsminister, när han skriver sin budgetproposition, kommer till samma insikt som UHÄ resp. Chalmers styrelse.

Anf. 26 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag skall här kommentera reservation 2 vid utbildningsutskottets betänkande 27 med anledning av en motion av oss fyra centerpartister från norra Älvsborg och Bohuslän. Den gäller högskoleutbildningen i Fyrstad. Jag hamnar kanske mera på detaljnivå än vad debatten i övrigt har legat på, men när det gäller Fyrstad råder ett speciellt förhållande, eftersom den fortsatta högskoleutbildningen i området nu utreds; detta är väl känt. Vi hoppas att ett förslag från utredaren skall komma före sommaruppehållet.

Behovet av utbildning i området är mycket stort, bl. a. med tanke på industristrukturen och efterfrågan på kvalificerad personal. Det finns redan nu ett stort antal högskoleutbildningar i Fyrstadsområdet som administreras av ett högskolekansli. Utbildningarna har hittills skett i samarbete med Göteborgs universitet, Chalmers tekniska högskola och högskolorna i Karlstad, Borås och Skövde. Genom att regionstyrelsen som sammanhållan-

de instans nu upphör urholkas möjligheterna till denna samverkan mellan högskolorna, vilket vi beklagar.

Det är viktigt att utbildning som redan nu finns får möjlighet att fortsätta tills en fastare organisation för högskoleutbildningen i området tar form. Risken är annars att man hamnar så att säga mellan stolarna; det har vi redan tidigare pekat på. Detta har också hänt, eftersom medlen till utbildningen i Fyrstad samlats i en pott som ställts till regeringens förfogande. Vi har i vår motion yrkat på att dessa medel skall överföras till högskolekommittén, detta för att undvika onödig byråkrati.

Men det stora problemet är att ingen uppräknning av medlen har gjorts. Trots att man i budgetpropositionen framhåller vikten av decentraliserad högskoleutbildning och säger sig vilja stödja de små högskolorna är beloppet alltså detsamma i kronor räknat som tidigare år. Det är inte så som utskottsmajoriteten skriver, att den planerade utbyggnaden av utbildningen ryms inom detta anslag. Det innebär i stället att det inte finns pengar till ny antagning till den administrativa datalinjen i Vänersborg. Inte heller har medel anslagits till den planerade specialutbildning – en verkstadsingenjörslinje enligt coop-modell – som föreslagits av UHÅ. Enligt UHÅ är det mycket angeläget att försöksverksamhet med teoretisk utbildning varvad med praktik prövas i Sverige på ingenjörsnivå. Planerna var långt framskridna och intresset var mycket stort. Men det blev alltså inga pengar.

I stället kommer förhoppningsvis en intagning till den här linjen att ske 1989/90, men då som en påbyggnad av årskurs 3 på gymnasiets T-linje – alltså som en variant av den s. k. mellaningenjörsutbildningen. Detta innebär en förändring av den planerade linjen och en ökad ekonomisk belastning på kommunerna, eftersom de förutsätts stå för kostnaderna för utrustning, och – vilket är det viktigaste – en enligt vår mening oacceptabel tidsförskjutning. Det är beklagligt att man på det här sättet stoppar upp utvecklingen under den tid frågan utreds.

Det måste noteras att detta i själva verket innebär en nedskärning av högskoleutbildningen i området, eftersom den kooperativa verkstadsingenjörsutbildningen skulle ersätta fordonsingenjörslinjerna – två stycken om vardera 100 poäng i Uddevalla, finansierade genom Uddevallapaketet.

Jag är medveten om att tiden har gått så långt att det nu inte finns praktisk möjlighet att återuppta planerna på att starta de här utbildningarna som blivit uppskjutna, men jag tycker att det är så angeläget att markera viljan och inriktningen att slå vakt om utbildningen och utvecklingen i det här området att jag ändå vill yrka bifall till vår motion. Jag vet att samtliga partier i Fyrstadsområdet utom moderaterna är mycket angelägna om en utveckling av högskoleutbildningen i området, och jag förutsätter därför att reservation 2 vid utbildningsutskottets betänkande 27 skall få ett brett stöd.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation 2 och i övrigt till alla reservationer som centern står bakom i de betänkanden som behandlas i denna debatt.

Anf. 27 ALF SVENSSON (c):

Fru talman! Att vi i Sverige i dag har en synnerligen besvärande regionalpolitisk obalans är uppenbart för oss alla, och det understryker vi av och till också här i kammaren. Vi känner väl till att några få regioner dras med alla de både positiva och negativa problem som den s. k. överhettningen skapar, inte minst svåra miljöproblem på grund av en befolkningskoncentration som är större än vad planeringen varit inställd på. Man utsätts också för stora påfrestningar på den fysiska miljön förorsakade av bilism och industriutsläpp etc.

Vi vet också att bostadsproblemen är enorma i de överhettade regionerna och att detta drar med sig svåra sociala bekymmer. Att det är svårt att klara av att ge alla människor som har rätt till det och behov av det den vård och omsorg de borde få är också bekant.

Vilka effektiva medel finns det då för att skapa bättre regionalpolitisk balans? Säkert är det bra med kampanjer om att hela Sverige skall leva, och visst är det nödvändigt med s. k. paket för regioner som drabbas hårt av strukturovandlingen. Det är just detta, menar jag, som vi måste tillstå: att svenskt näringsliv i dag är av annan struktur.

Sverige måste kunna hävda sig i den internationella konkurrensen, det är ett påstående som ingen bestrider. Näringslivet fordrar därför kunskap och snabba kommunikationer. Jag tror att just utbildning och snabba kommunikationer är två grundförutsättningar för att arbetstillfällen skall existera och erbjudas. Vi vet för övrigt allesammans att det är just runt våra svenska utbildningscentra som expansionen skett och sker. Universitets- och högskoleorterna och regionerna omkring dem suger åt sig och skapar framtidsjobben.

Det var således inte på något sätt sensationella nyheter som Åke E Andersson, professor i regionalekonomi vid Umeå universitet, kom med när han för bara ett par tre dagar sedan underströk att vi behöver flera universitet. Minst fem nya universitet behövs för att skapa bättre regional balans i Sverige, sade professor Andersson.

Jag tror naturligtvis inte att riksdagen i dag kan fatta beslut om att fem nya universitet skall etableras, men jag tycker att utbildningsutskottets hållning är alltför defensiv.

Låt mig ta ett exempel. I betänkande nr 23 avhandlas bl. a. motion Ub721. Jag skall ta det exemplet för att visa konkret att man i utskottet om inte rullar tummarna så i varje fall nöjer sig med att bida tiden, och detta går ut över regionen.

Jönköpings högskola har i dag det s. k. basblocket för ekonomutbildning men saknar fördjupningsdelen. Den är av någon oförklarlig anledning förlagd till Växjö. Jönköpings högskola får inte den status och attraktivitet som det odiskutabelt ger att kunna erbjuda kompletta utbildningar. Studenter får sin studiesituation om inte försämrad så i varje fall mer komplicerad. Jönköpings högskola har kvalifikationerna – det är allmänt omvitnat och går att leda i bevis – men saknar utbildningsbyråkratins beslut, och har tydligen inte heller så starkt stöd från utskottet att beslut kan fattas per omgående.

Jag tycker att ni i utskottet skulle ha funderat över hur man känner det bland lärare, studenter och styrelse att gång på gång möta allt detta i och för

sig vänliga resonemang som i själva verket är ett förhalande. Vi kände oss vid Jönköpings högskola nästan tvärsäkra på att vi i den nu behandlade budgetpropositionen äntligen skulle få också fördjupningsdelen. Jag hoppas att utskottet inser att man kan skapa uppgivenhet, man kan beröva människor och regioner som vill något det engagemang som den offentliga sektorn verkligen borde göra allt för att uppamma och ta till vara.

Här handlar det inte, fru talman, som i debatten tidigare om att placera ut en professor hit och en annan dit eller om att trola fram nya resurser utan här handlar det om att placera fördjupningsdelen på samma ställe som basblocket, där kvalifikationerna för detta finns. Det gör de bevisligen vid Jönköpings högskola.

Jag yrkar bifall till motion Ub721.

Överläggningen i dessa ärenden var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om utbildningsutskottets betänkande 9.)

Kammaren övergick till att debattera utbildningsutskottets betänkande 9 om särskilda regionalpolitiska insatser i delar av Bergslagen och norra Sveriges inland.

Särskilda regionalpolitiska insatser i delar av Bergslagen och norra Sveriges inland

Anf. 28 BIRGER HAGÅRD (m):

Fru talman! Låt även mig få utnyttja chansen att via riksdagens snabbprotokoll skicka en gratulationshälsning till utbildningsminister Bodström. Det är han väl värd. I samma andetag får jag dock konstatera att det kanske är tur för utbildningsministern att han inte är här på sin högtidsdag, därför att det inte bara finns vänliga ord att säga om den proposition som vi nu skall gå att behandla.

I själva verket tycker jag genuint illa om paketmotionerna, därför att de försvårar möjligheterna att överblicka de olika sektorer som tas upp. Vi skulle ha behövt behandla dessa utbildningsfrågor i deras rätta sammanhang; och det rätta sammanhanget vore självfallet att ta upp dem på de olika områden som nämns i betänkandet.

Propositionen är oklar i vad gäller de verksamheter som föreslås. Det är dåligt med preciseringar. Egentligen borde ärendet ha återförvisats och vi skulle ha bett att få ett nytt och bättre genomarbetat förslag från regeringen. Jag vill säga att det är ett dåligt preparerat valfläsk som presenteras.

Man föreslår bl. a. att 80,5 milj. kr. skall anslås till det mycket diffusa "samverkan mellan gymnasieskola, vuxenutbildning och högskola", men några preciseringar får vi inte. Vi för vårt vidkommande säger: All right, anslå denna summa pengar, men se då till att åtminstone 30 milj. kr. av detta går till utrustning av de mindre högskolorna. Det är i varje fall ett klarlagt behov.

Jag kan också konstatera att det efter en framstöt från de borgerliga partierna blir en bakläxa till regeringen när det gäller den informationstekno-

Prot. 1987/88:104
20 april 1988

Särskilda regionalpolitiska insatser i delar av Bergslagen och norra Sveriges inland

logiska forskningen vid Umeå universitet. Utskottet säger nu att denna forskning skall permanentas, och man räknar med att pengar fortsättningsvis skall anslås den ordinarie vägen.

I övrigt kan man, trots att även det är ett oprecist förslag, säga ja till teknik- och ekonomiserviceverksamheten, men vi förutsätter för vårt vidkommande inom moderata samlingspartiet att det till icke ringa del här blir fråga om en uppdragsverksamhet och att den skall betalas i vanlig ordning. Det får inte bli fråga om något slags smygsubventionering av vissa företag.

Vi har också betonat studieförbundens roll i vuxenutbildningen och vill ha ett tillkännagivande till regeringen i det sammanhanget.

Det talas om lokala studiecentra i Lycksele, Vilhelmina, Sveg och Strömsund. All right, det kan man gärna pröva, men vi varnar samtidigt för att det inte får bli mininstitutioner.

Så har vi ytterligare ett diffust område, kontaktverksamhet. Regeringen vill ge 4,6 milj. kr. som stöd till forskarutbildning av högskolelärare. Det gäller de lärare som innehar tjänster utan att vara kompetenta, dvs. de som inte har disputerat. När det är ont om folk och man behöver öka kompetensen säger vi all right till stödet, men vad finns det för beslutsunderlag? Och vad är det vi skall stödja? Det är rätt snorkigt mot oss motionärer när utskottet skriver att det inte finner det "nödvändigt eller ens önskvärt att ytterligare precisera förslagen beträffande kontaktverksamheten". Det är egentligen fantastiskt att utskottet förfar så ovarsamt med skattemedel. Nog borde det vara angeläget för majoriteten att i detta fall precisera vad det är man vill åstadkomma.

När det gäller kulturverksamheten finns det all anledning att stryka under att det är kvalitetsprincipen som måste gälla. Man måste akta sig och inte bara till varje pris pytsa ut pengar utan också se till att man verkligen får någonting för dem.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till de moderata reservationerna i betänkandet.

Anf. 29 KERSTIN KEEN (fp):

Fru talman! Utan tvivel är vi inne i ett nytt utbildningspolitiskt skede. Gång på gång blir det uppenbart att det skall råda likhetstecken mellan regionalpolitik och utbildningspolitik. Enighet råder mellan de olika partierna om utbildningens stora roll för att utveckla regioner i vårt s. k. informations- och kunskapsamhälle.

Under innevarande riksdagsår har vi fått flera regionalpolitiska paket – paket, som under stor pompa och ståt presenterats av flera ministrar samtidigt. Industriministern och utbildningsministern tycks ha blivit parhästar.

Bergslagspaketet presenterades före jul, före budgetpropositionen, men innehöll åtskilliga miljoner som sedan återkom i budgetpropositionen. Norrbottenspropositionen presenterades strax före påsk – ministrarna skänker alltså inte bara julklappar utan även påskklappar till väljarna – och omfattade medel som hör hemma både i årets budgetproposition och i nästa. Liksom Birger Hagård vill jag starkt understryka att vi riksdagsledamöter får allt svårare att hänga med och veta vilka pengar vi faktiskt delar ut. Då det

gällde Bergslagspaketet var vi åtskilliga, som trots den ena matematiska beräkningen efter den andra inte fick additionen att stämma. Vad var temporära medel? Vad var ordinarie anslag? Ministrarna älskar dessutom att i sina pressmeddelanden ge sken av att de gör stora satsningar. Det är uppenbart att de för journalister, lokalpolitiker, rikspolitiker och allmänheten bakom ljuset genom att blanda ordinarie medel och särskilda paketsatsningar.

Då det gällde Bergslagspaketet var det först genom en ypperlig föredragningspromemoria som vi riksdagsledamöter förstod att av de 123 miljoner som utbildningsministern gav sken av att satsa speciellt på Bergslagen och norra Sveriges inland, hänförde sig hela 28,5 miljoner till sektorsanslag som togs upp i budgetpropositionen och som vi här i kammaren har diskuterat alldeles nyss. Det gällde utbildning inom teknisk sektor, ekonomlinjen och turismlinjen.

En enkel, fattig student kan ju tro att utbildningen får pengar två gånger när medel anges i två olika propositioner. Och utbildningsministern gick så långt att han trumpetade ut att han ville satsa 2,4 miljoner på informations-teknologisk forskning i Umeå, medan sanningen var den att riksdagsmajoriteten här, i form av en samlad opposition, i maj körde över socialdemokraterna och i samband med forskningspropositionen gav regeringen till känna att informationsteknologin i Umeå inom ordinarie anslag årligen skulle få detta belopp. Men ett halvår senare presenterar alltså utbildningsministern det som sin nyhet. Vad värre är säger han att han under ett enda år vill ge dessa pengar till Umeå. Hur handskas egentligen ministern med sanningen? Som Birger Hagård påpekade fick utskottet gå in och stryka under fakta.

Utbildningsministern skryter med att han satsar 123 miljoner i Bergslagen. Åtskilliga är de som trott att Bergslagen faktiskt kommer att få 123 nya miljoner till den 1 juli i år. Men så är inte alls fallet – långt därifrån. Som jag redan tidigare sagt är en del av dessa pengar medel som räknas in i ordinarie budget för utbildningsdepartementet. En del medel är också avsatta för att fördelas under minst tre år. Av sakliga skäl skulle det alltså vara bra mycket bättre om vi slapp dessa paket och att det på ett ärligt sätt kunde visas vad en region faktiskt får i nytillskott. Men tänk så mycket svårare det då skulle vara att ordna pampiga presskonferenser!

Kanske hade vi då i stället kunnat se utbildningsministern här i kammaren, och kanske hade han då deltagit i våra debatter om grundläggande utbildning. Jag kan förstå att han inte väljer att tillbringa sin 60-årsdag här. Men under de 18 månader som jag har varit riksdagsledamot har utbildningsministern inte aktivt deltagit i en enda debatt om grundläggande högskoleutbildning, och det tycker jag är förvånansvärt.

Då det gäller de reguljära utbildningssatsningarna på Bergslagen är vi i folkpartiet i stort sett eniga med utbildningsministern. Själv har jag, som jag redan framfört, haft invändningar i fråga om materialfysik, men detta skall jag inte orda mer om här och nu. I några fall har dock folkpartiet haft principiella invändningar mot regeringens förslag, och det är de som jag nu skall ta upp.

För det första gäller det teknik- och ekonomiservice. Från flera orter här i landet har vi erfarenheter av att eleverna har fått en god verklighetsanpass-

ning av sin utbildning genom att de på kommersiell basis har fått äta sig vissa uppdrag. Ministern föreslår att denna service skall utvidgas till ekonomiområdet. Det är bra. Men vi måste komma ihåg att det självklara är att eleverna skall få realistiska uppdrag och att de skall lära sig att räkna ut vad de skall ta betalt, som en del av sin praktik. Vi i folkpartiet vill understryka att dessa uppdrag endast har som syfte att ge eleverna praktik. På grund av svårigheterna för eleverna att räkna ut de verkliga kostnaderna för lokaler, material, tid och annat kan denna uppdragsverksamhet tyvärr lätt bli en subventionerad verksamhet som på ett illojalt sätt konkurrerar med traktens mindre företag. Och vad har skolan vunnit om eleverna genom att ta för litet betalt för sina uppdrag slår ut traktens små företag? Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Liksom moderaterna är vi i folkpartiet förvånade över att ministern i sin utbildningspolitik glömmer bort studieförbundens roll i vuxenutbildningen. I många fall har just studieförbunden erfarenhet och kunskap om en ort som bör tas till vara. Gång på gång har vi påpekat det felaktiga i att ta bort de s. k. universitetscirkelarna. I norra Sveriges inland vore väl distansundervisning med hjälp av universitetscirkel en utmärkt idé! Jag yrkar bifall till reservation nr 3.

Till sist några ord om kulturstödet. De tre borgerliga partierna är överens om att det viktiga i fråga om kulturstödet är att satsa på kvalitet. Men ministern använder, som jag tidigare påpekat, alltför sällan ordet "kvalitet". Det vore bra om han gjorde det oftare. Jag yrkar bifall till reservation nr 10.

Anf. 30 LARZ JOHANSSON (c):

Fru talman! Också i fredags-eftermiddag hade vi en utbildningsdebatt här i riksdagen. På grund av att vi råkade i tidsnöd blev det en ganska kort och rumphuggen debatt om en mycket kraftig besparing som regeringen gör inom skolväsendet. Det handlar noga räknat om drygt 60 miljoner, och besparingen kommer att drabba anslaget till läromedel i skolan. Detta bör man ha i åtanke när man nu diskuterar det här betänkandet, som innehåller satsningar på skolan.

För vår del är det inte alls särskilt svårt att stryka under att de bästa regionalpolitiska insatser som man kan göra är att satsa på utbildning i alla dess former: grundskola, gymnasieskola, vuxenutbildning och högskola. Det är en bra regionalpolitik. Men det allra bästa vore naturligtvis att göra detta genom att avstå från att ständigt och jämt göra stora besparingar inom det reguljära skolväsendet. Vad vi har diskuterat här i kammaren, under de senaste åren är de ständigt återkommande besparingarna, och där har vi kunnat konstatera att skolväsendet under 80-talet har förlorat ungefär två och en halv miljarder i statsbidrag.

Mot den bakgrunden kan naturligtvis den här typen av punktinsatser te sig något märklig. Det vore naturligtvis mycket bättre att se till att grundskolan fick de resurser som den behöver för att hålla bra kvalitet i utbildningen, så att alla barn fick läroböcker, se till att gymnasieskolan kunde byggas ut i den takt som behövs och att vi kunde modernisera de yrkesutbildningar som näringslivet även i Bergslagen och Norrland är precis lika angeläget om – i stället för att skjuta detta framför oss, förebringande att statsfinansiella skäl

tingar oss till det –, samt se till att vi kunde satsa tillräckliga resurser på vuxenutbildning i dess olika former, kommunal vuxenutbildning och studieförbund. Jag stryker gärna under det som moderater och folktoparter nyss här sagt om behovet av att ge studieförbunden tillräckliga resurser. Det låter bara litet märkligt, när man känner till att de partierna samtidigt föreslår stora besparingar just på det området – det gör folketpartiet också på vuxenutbildningsområdet i övrigt.

Folkhögskolorna spelar också en stor roll. Både i debatten om detta betänkande och senare finns det anledning att ta upp de resursförstärkningar som behöver göras framför allt på de mindre folkhögskolorna för att de skall ha möjlighet att utvecklas i den takt som är önskvärd.

När det gäller högskolorna, framför allt de mindre, regionala högskolorna, är det inte heller särskilt svårt att komma överens om att det krävs resursförstärkningar, på samma sätt som det gäller att sluta upp med att urholka anslagen till grundutbildning i högskolan över huvud taget.

Om alla dessa åtgärder vidtas skulle det inte behöva göras punktinsatser av det här slaget – då skulle sådana vara tämligen onödiga. Men då handlar det naturligtvis om helt andra belopp än dem vi diskuterar här i dag.

Mot denna bakgrund, fru talman, har vi från centern inte haft så stora invändningar utöver det principiella resonemang som jag nu har fört när det gäller just den här propositionen. Det är dock några punkter som jag vill fästa uppmärksamheten på, där vi tycker att de tillgängliga resurserna kunde ha använts på ett bättre sätt.

Den ena gäller folkhögskolornas möjlighet att medverka på ett mera aktivt sätt för att slå vakt om landsbygden och landsbygdsutvecklingen. Det pågår ju en kampanj som heter Låt hela Sverige leva, där alla, i varje fall i ord, är angelägna om att understryka hur viktigt detta är. En del av de pengar som nu ställs till vuxenutbildningens förfogande skulle ha kunnat satsas just på folkhögskolorna för att de skulle kunna medverka i landsbygdsutvecklingen.

Den andra fråga jag vill kommentera är insatserna på kulturområdet. Kulturutskottet har yttrat sig till utbildningsutskottet i den frågan. Det gäller speciellt frågan om hur pengarna som går till Jämtlands län hanteras. Inom centern kan vi inte se det rationella i att låta länsstyrelsen samordna kulturinsatserna. Länsstyrelsernas uppgifter på kulturområdet har, i varje fall hittills, inskränkt sig till insatser när det gäller kulturminnesvårdsverksamheten. Däremot har landstingen under senare år fått alltmer vidgade uppgifter inom kulturområdet och har dessutom skaffat sig en betydande kompetens. Därför tycker vi i centerpartiet att det borde vara naturligt att det också i detta speciella fall är landstinget i Jämtlands län som samordnar och fördelar de resurser som ställs till förfogande.

Med detta, fru talman, ber jag att få yrka bifall till de centerreservationer som finns fogade till utbildningsutskottets betänkande.

Anf. 31 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Fru talman! Jag kan börja med att instämma med tidigare talare i att den proposition som behandlas i utbildningsutskottets betänkande 9 är en mycket pratig proposition.

Utbildningspolitik kan, rätt använd, vara ett mycket verksamt regionalpo-

Prot. 1987/88:104
20 april 1988

Särskilda regionalpolitiska insatser i delar av Bergslagen och norra Sveriges inland

litiskt instrument. Därför välkomnar vpk de satsningar som görs framför allt i norra Sverige inom utbildningens område. Det är också tillfredsställande att utskottet på initiativ av bl. a. vpk har beslutat att ge möjlighet till en permanentning av den informationsteknologiska forskningen i Umeå.

Bekymmersamt är dock att så litet av de utbildningspolitiska satsningar som föreslås kommer Bergslagen till del. Från vpk:s sida menar vi inte att det vore någon idé att uttunna de resurser som satsas i norra Sverige, utan att liknande insatser också borde ha gjorts i Bergslagen. Mot denna bakgrund välkomnade vi de informationsteknologiska insatserna vid universitetet i Umeå och föreslog att de också skulle komma Bergslagen till del.

En blygsam summa på 1 milj. kr. hade enligt vpk:s mening kunnat ansås för att ge Umeå universitet möjlighet att vara en resurs för högskolorna i Örebro och Karlstad. Dessa högskolor ligger som bekant i län som innefattar stora delar av Bergslagen. Den informationsteknologiska forskningen skulle då i tillämpliga delar komma bl. a. den decentraliserade utbildningen till del. Det handlar i hög grad om utbildning på högskolenivå, men det handlar också om möjligheten att förlägga ganska avancerat teknologiskt beräkningsarbete utanför centralorter.

Det är svårt att förstå varför utskottsmajoriteten är så stelbent inför vpk:s förslag till dessa teknologiska tillämpningar. Vad beror detta på? Är det teknikfientlighet eller rädsla för vad denna teknik kan användas till? Detta förhållningssätt från majoritetens sida skapar frågetecken inför framtiden när det gäller möjligheterna att använda de nyvunna kunskaperna inom informationsteknologin för att bedriva en radikal och rättvis fördelningspolitik i utjämnande syfte.

Vi ställer oss också frågan varför det inte satsas mer på vuxenutbildning i Bergslagen, när man vet att utbildningsnivån i de delarna av Sverige ligger långt under riksgenomsnittet. Det är ofattbart att folkhögskolorna inte skall få vara en resurs i regional- och fördelningspolitiken.

Det är anmärkningsvärt att folkpartiet inte ställer sig bakom vpk:s och delvis centerns förslag i detta avseende. Folkpartiet står ju i arbetsmarknadsutskottets betänkande om Bergslagen bakom förslaget att folkhögskolorna skulle kunna vara en regionalpolitisk resurs.

Folkhögskolan har genom sin bildningssyn visat att den har särpräglade kvaliteter inom vuxenutbildningens område. Särskilt framgångsrik har den varit i olika projekt som riktas mot t. ex. kvinnor. Jag vill uppmana utskottets majoritet, bestående av socialdemokrater, folkpartister och moderater, att ta vara på glesbygdens kvinnor. Ge dem rimliga möjligheter till utbildning, och pröva folkhögskolan för dessa ändamål!

Det handlar om flera steg i detta avseende i framtiden. Det handlar också om att skapa möjligheter för fler, framför allt äldre kvinnor, att gå in i högre studier. Det är oerhört viktigt, mot bakgrund av att vi vet att det kommer att bli allt svårare på grund av ett vikande antal ungdomar, att rekrytera studenter till högskolan en bit in på 90-talet. Vpk menar att kvinnorna här är en mycket viktig resurs för samhället. Det är en nationell angelägenhet att ta vara på glesbygdens kvinnor.

Fler frågetecken reses inför det motstånd som vi upplever gentemot folkhögskolan som regionalpolitisk resurs inom utbildningspolitikens områ-

de, när man läser i tidningar att Bergslagsdelegationen – på uppdrag av vem vet jag inte – säger att Bergslagen är nästan överhettat. Alla vet att så inte är fallet, men låt oss tro på dessa uppgifter.

Från vpk:s sida sticker vi inte under stol med att det, när vi talar om satsningar inom informationsteknologin på vuxenutbildningens område och om att rekrytera fler studenter till högskolan, att decentralisera viss högskoleutbildning, att ge de små och medelstora högskolorna, framför allt i Växjö, Örebro och Karlstad, bättre möjligheter till forskning i framtiden – som det talas om i de tidigare behandlade betänkandena – handlar om att vi vill skapa nya universitet. Det är ingen hemlighet. Vi går då tunga TCO- och LO-distrikt till mötes i deras önskemål om ett sådant bygge. Det är mer än vad man kan beskylla regeringens trosskompani här i riksdagen för.

Fru talman! Jag yrkar bifall till vpk:s reservationer i detta betänkande.

Anf. 32 INGVAR JOHANSSON (s):

Fru talman! Regeringen föreslår i propositionen särskilda regionalpolitiska insatser för Bergslagen och för norra Sveriges inland. På utbildningsdepartementets område, som vi behandlar i dag, föreslås ett reservationsanslag om 123 milj. kr. varav 50 milj. kr. för åtgärder till Bergslagen och 73 milj. kr. för åtgärder i norra Sveriges inland. Detta förslag innebär en mycket betydande satsning på gymnasieskolan, högskolan, vuxenutbildningen och kulturområdet. Jag tycker att detta är mycket bra och angelägna delar i den regionalpolitiska satsning som görs i regionerna just därför att forskning, utbildning och kultur är så starka drivkrafter i samhällsutvecklingen. Vi vet t. ex. att elevunderlaget i flera gymnasieskolor i glesbygden är litet och att det blir allt mindre. De åtgärder som regeringen nu föreslår bidrar till att dessa gymnasieskolor skall finnas kvar och utvecklas.

Vi vet också att en väl utbyggd vuxenutbildning är av stort värde för regionernas och deras näringslivs utveckling. Därför är det bra att regeringen nu föreslår att vuxenutbildningen kan byggas ut i de områden som vi talar om.

Vi vet också att högskolornas roll i den regionala utvecklingen genom åren har blivit allt viktigare. Därför är det positivt att regeringen nu föreslår en rad satsningar på utbildningar genom de högskolor som verkar i Bergslagen och i norra Sveriges inland. Jag tänker exempelvis på ökade satsningar på basorganisationen vid högskolorna i Falun–Borlänge och i Östersund, satsningar på distansundervisning och lokala studiecentra i glesbygdsorter och annat.

Det är också viktigt att högskolorna ges ökade möjligheter att utveckla sina kontakter med universitet och forskarhögskolor både inom och utom landet.

I propositionen föreslås vidare en rad satsningar på verksamheter som skall ske i samverkan mellan gymnasieskolor, vuxenutbildning och högskolorna. Utskottet tillstyrker anslagsbeloppet om 123 milj. kr. som regeringen föreslår. Vpk föreslår visserligen ytterligare 8 milj. kr. Vad moderaterna föreslår är något oklart, men det är sannolikt mindre än vad utskottet föreslår. Pengar för ekonomlinjen sprids väl även utanför detta område.

Som vi har hört av de tidigare inläggen har det fogats ett antal reservationer

till betänkandet när det gäller hur dessa resurser skall användas. Jag yrkar avslag på dessa reservationer. Jag skall emellertid något kommentera vad som har sagts i dessa reservationer och vad som har sagts från reservanterna.

För det första säger utskottet beträffande tekniskserviceverksamheten att de erfarenheter som vunnits i anslutning till tekniska linjer är så positiva att denna verksamhet bör breddas till att omfatta såväl tekniskt inriktade utbildningar som utbildningar inom den ekonomiska sektorn. Men utskottet har inte funnit någon anledning till att riksdagen skulle uttala sig om detaljer för denna verksamhet.

För det andra vill jag beträffande det som Kerstin Keen och Birger Hagård sade om ett uttalande om studieförbunden anföra att utskottet anser att det är självklart att studieförbunden genom sin verksamhet är med i projekt som kan utveckla en ort eller en region. Jag måste ändå ställa en fråga: Vad menar ni egentligen med detta uttalande? I andra sammanhang föreslår ju folkpartiet att riksdagen skall besluta om att skära ned anslagen till vuxenutbildningen med sammanlagt 295 milj. kr. Moderaterna föreslår nedskärningar med 355 milj. kr. Eftersom Norrlandslänen och Bergslagslänen har totalt ca en fjärdedel av landets befolkning är det lätt att räkna ut att ni vill skära ned anslagen till de vuxenstudierande i dessa områden med 75–90 milj. kr. varav avsevärda delar skulle drabba studieförbunden. Ni står alltså här på förmiddagen i dag och begär ett uttalande om studieförbundens stora betydelse. I eftermiddag kommer väl representanter för era partier från andra utskott att tala för kraftiga begränsningar av vuxenstudiestödet. Och nästa vecka tänker ni väl återkomma och tala för en kraftig nedskärning av anslagen till bl. a. studieförbundens verksamhet. Hur inkonsekvent får man egentligen vara?

Björn Samuelson föreslår en ökning av medlen till lokala projekt m. m. Utskottet har emellertid av statsfinansiella skäl inte kunnat tillstyrka detta förslag. Utskottet har inte heller kunnat tillstyrka den omfördelning som föreslås av Larz Johansson. Jag är ändå övertygad om att folkhögskolorna kommer att göra betydande och positiva insatser inom ramen för kampanjen Hela Sverige skall leva.

För det tredje vill jag beträffande Birger Hagårds synpunkter om lokala studiecentra i bl. a. Lycksele, Vilhelmina, Sveg och Strömsund säga att utskottet i alla delar tillstyrker de förslag som framförs i propositionen. Utskottet tillstyrker också förslagen i propositionen under rubriken Samverkan mellan gymnasieskola, vuxenutbildning och högskola. Utskottet anser inte att det finns behov av ytterligare preciseringar när det gäller högskolornas kontaktverksamhet inom forskningen.

För det fjärde vill jag som kommentar till vad som sagts om frågorna inom kulturområdet påpeka att utbildningsutskottet instämmer i kulturutskottets uttalande om att offentligt kulturstöd skall utgå till verksamhet av hög kvalitet. Men detta är så självklart att det inte behövs något ytterligare uttalande från riksdagen. Utskottet menar att kommuner och landsting kommer att få ett stort inflytande över fördelningen av kulturstödet.

Fru talman! Låt mig till sist få säga att moderaternas nej till ekonomlinjens fördjupningsdels lokalisering till högskolorna i Östersund, Falun–Borlänge och Eskilstuna–Västerås som redovisas i betänkande 23 förtjänar att

uppmärksammas även i detta sammanhang. Väljarna i glesbygden har all anledning att registrera moderaternas negativa inställning till de små högskolorna, eller diverse högskolor, som Birger Hagård kallade dem under den föregående debatten. Moderaternas inställning ligger inte precis i linje med ansträngningarna att få hela Sverige att leva. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 33 BIRGER HAGÅRD (m):

Fru talman! Hela Sverige skall leva, sade Ingvar Johnsson. Jättebra! Det borde regeringen ha tänkt på innan den lade fram sitt förslag om en höjning av bensinskatten. Jag har en känsla av att bensinskatten har drabbat just den landsända som vi nu talar om.

Det verkar på Ingvar Johnsson som om den här fördjupningsdelen, den högre utbildningen, är något som man portionerar ut på samma sätt som man portionerar ut snus. Fullt så enkelt är det inte, Ingvar Johnsson. Högre utbildning kräver kvalitet och kompetenta lärare, vilket vi klarade ut tidigare. Man gör varje landsända en otjänst, om man bara formellt konstaterar att den får anordna vilken utbildning den vill och kalla den för något vackert. Men om den sedan inte har något innehåll blir det precis som universitetskanslern uttryckte det för oss, nämligen en katastrof för utbildningen som sådan. Detta skall vi alltså ha i minnet. Det skall vara kvalitet på den högre utbildningen. Kan vi inte garantera kvalitet, då skall vi heller inte anordna utbildningen, utan då skall vi se till att resurserna koncentreras där de kan göra nytta.

Jag hade hoppats få litet preciseringar av Ingvar Johnsson, när nu propositionen är så dålig på det området. Men därav blev intet. Ingvar Johnsson uttrycker sig precis lika luddigt som man gör i propositionen. Han räknar tydligen också som en viss potentat läser Bibeln. Uppenbarligen har detta spritt sig från regeringskansliet.

När det gäller studieförbunden och deras verksamhet kan, precis som Kerstin Keen uttryckte det, inte minst universitetscirkelverksamheten spela en stor roll. Om vi sedan i övrigt, därför att vi tvingas spara på budgeten, skär bort en del onödiga saker när det gäller studieförbundens verksamheter, så är det någonting som knappast hör hemma i det här sammanhanget. Men det vore intressant att veta varför man gör detta envetna motstånd mot universitetscirkelverksamheten, som på sin tid – i början av 1960-talet – faktiskt omfattade fler studerande än vad de små högskolorna har i dag.

Det finns all anledning att återupprepa kritiken mot denna proposition, mot att man på det här sättet av valtaktiska skäl lägger fram paket i stället för att göra det möjligt att överväga åtgärderna i de sammanhang där de hör hemma.

Anf. 34 KERSTIN KEEN (fp):

Fru talman! Visst var det intressant att notera att Ingvar Johnsson inte med ett ord kommenterade den borgerliga samsynen när det gäller det tvivelaktiga i att dela ut paket både till jul och till påsk. Ingvar Johnsson instämmer uppenbarligen i att detta är ett valfläsk – och skall så betraktas.

Sedan till frågan om ekonomi- och teknikerservice. Inte har vi från

folkpartiet och moderata samlingspartiet på något sätt motsatt oss själva formen. Vad vi säger är att vi hyser viss oro för att om man inte tar ut de priser som skall gälla – och om det inte bara betraktas såsom ren praktik för eleverna – kan det bli precis motsatt verkan, nämligen så att småföretag i den här delen av landet slås ut av för billiga praktiserande elever.

Ingvar Johnsson tyckte också att det var självklart med god kvalitet när det gäller kultur. Ja visst, men det framgick av tidigare inlägg, som väl också Birger Hagård hänсыftade på, att man tror att man ger kvalitet bara genom att byta namnet på en linje. Det är viktigt att verkligen se till att det blir kvalitet på kulturområdet, från projekt till projekt, och man skall alltså inte tro att man får kvalitet bara genom namnbyte.

Så till det som Ingvar Johnsson gör det största numret av, nämligen de stora besparingar som några av oss i ett annat sammanhang föreslog när det gällde studieförbunden. Det är besparingar som vi har föreslagit i ett annat sammanhang. Här har vi, i samband med Bergslagspropositionen, inte föreslagit några besparingar när det gäller vuxenutbildning och samordningen mellan vuxenutbildning, gymnasieutbildning och högskola.

Återigen vill jag säga att det är mycket märkligt att man på detta vidsträckta område inte på något sätt tar vara på de former för bl. a. universitetscirklar som våra studieförbund har så lång och god erfarenhet av.

Anf. 35 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Fru talman! Detta inlägg gäller Ingvar Johnssons anförande, men jag kan inte låta bli att protestera mot vad Birger Hagård sade om snus – eftersom jag har en viss erfarenhet av snus. Det lägger man in mycket koncentrerat till en viss bestämd plats, Birger Hagård.

Fru talman! Utbildning, forskning och kultur är viktiga drivkrafter, säger Ingvar Johnsson. Ja, det är riktigt. Men varför då inte försöka inse sambanden mellan grundskola, gymnasieskola, folkhögskola, vuxenutbildning, högskola och forskning? Varför först beskära grundskolan, och därmed fattiga glesbygdskommuner, genom att minska ersättningen för kopiering av konstnärliga och litterära verk?

Får jag fråga Ingvar Johnsson: Vilken roll skall enligt socialdemokraterna högskolorna i Karlstad och Örebro spela då det handlar om att utveckla Bergslagen? Det vore intressant att få en programförklaring. Från vpk:s sida har vi deklarerat att vi är villiga att gå vidare med ökade satsningar och ge dem möjligheter till fastare struktur för sin forskning, så att de inte fullt ut skall hamna i klorna på externa finansiärer.

Ingvar Johnsson säger att folkhögskolorna nog kommer att inom sina ramar spela en regionalpolitisk roll och ge kvinnor erbjudande om vuxenutbildning. Ja, men vi vet ju, Ingvar Johnsson, att regeringen vill hålla inne en viss procentdel av anslagen till elevramar inom folkhögskolan. Hur går detta ihop? I dag brottas de nya folkhögskolorna med stora problem därför att de inte kan erbjuda utbildning för dem som önskar utbildning. Vi vet att det fattas några tusen elevveckotimmar för folkhögskolorna. Hur går alltså ert resonemang ihop? Man måste ge folkhögskolorna de resurser som de behöver, om de skall nå de mål som vi från riksdagens sida önskar att de skall nå.

Anf. 36 INGVAR JOHNSSON (s):

Fru talman! Birger Hagård har en debatteknik som han väl lärde sig på 50-talet i högerns ungdomsförbund och som går ut på att om man inte har några argument, så börjar man tala om något helt annat. Han började tala om bensinpriser, snus och annat, när vi talade om ekonomlinjen. Jag tycker ändå att det var ett bra besked som Birger Hagård gav till de berörda inom den här regionen – med den mycket negativa inställning han har till att ekonomlinjen skall få byggas ut.

Beträffande de frågor som hade med vuxenutbildningen att göra räddade Birger Hagård sig med att börja tala om universitetscirklarna, som om han inte hade sett de satsningar som görs för att få till stånd en bra distansundervisning i området – och dessutom kostnadsfritt för deltagarna.

Frågan är ändå, fru talman, hur inkonsekventa folkpartister och moderater får vara, när man å ena sidan föreslår gigantiskt stora besparingar och å andra sidan vill ha ett uttalande om vuxenutbildningens betydelse. De besparingar som ni föreslår, Kerstin Keen, kommer självfallet att drabba dessa bygder lika mycket som andra bygder. Det blir för Norrlands- och Bergslagslänen besparingar på 75–90 milj. kr.

Kerstin Keen säger att hon inte tycker om julklappar, påskklappar osv. Det finns säkert många människor som har en annan uppfattning. När det gäller det aktuella paketet tror jag att de människor i de här bygderna som kommer att få del av dessa utbildningsinsatser, som nu föreslås, har en positivare inställning till de satsningarna än vad Kerstin Keen har.

Sedan vill jag något kommentera vad Kerstin Keen sade om teknik- och ekonomiservice. Vi tycker att det är självklarheter som ni tar upp i era resonemang i reservationerna. Det är klart att berörda skolor skall ta betalt av de företag som de hjälper, det är klart att denna verksamhet skall bedrivas på elevernas villkor, och det är klart att den fortbildning som skolorna erbjuder skall räknas som uppdragsutbildning. Jag måste fråga folkpartiets representant: Tror inte folkpartiet att man kommer att anordna en adekvat praktik utan att riksdagen gör sådana speciella uttalanden som föreslås i er motion?

När det gäller stödet till kulturverksamheten sade jag inledningsvis att det är en självklarhet att offentligt stöd skall ges till verksamhet av god kvalitet. Jag har litet svårt att förstå reservation 10. Jag kan göra det bara från en utgångspunkt, nämligen att det är den enda reservationen i betänkandet som är gemensam för de tre borgerliga partierna. Att man kunnat enas om den beror kanske på att den är så fullständigt innehållslös.

Björn Samuelson frågar varför folkhögskolorna inte skall få fungera som en resurs i de satsningar som görs på här berörda områden. Satsningarna på folkhögskolorna uppgår totalt till 543 milj. kr. i budgeten. Folkhögskolorna kommer, som jag sade inledningsvis, säkert även utan tilläggsanslag att genom sin verksamhet vara med i de här aktuella satsningarna, som är så viktiga.

Prot. 1987/88:104
20 april 1988

Särskilda regionalpolitiska insatser i delar av Bergslagen och norra Sveriges inland

Anf. 37 KERSTIN KEEN (fp):

Fru talman! Ingvar Johnsson tycker att det som vi ger uttryck för i reservationerna 2 och 10 är så självklart att det är innehållslöst. Varför kunde då inte utskottets majoritet ha tagit upp detta i sin skrivning?

Inte heller när det gäller studieförbundens roll förstår jag riktigt hur Ingvar Johnsson resonerar. Han säger att vi vill göra stora besparingar på det här området, och det är alldeles riktigt. Samtidigt tycker vi dock att det är underligt att man just i det här sammanhanget inte på något sätt uppmärksammar att studieförbunden och faktiskt även folkhögskolorna kunde spela en stor roll i den samordning mellan gymnasium, vuxenutbildning och högskola som vi alla efterlyser.

Anf. 38 INGVAR JOHNSON (s):

Fru talman! Jag vill än en gång säga några ord med anledning av de uttalanden om studieförbunden som man begär och de besparingar som folkpartiet och moderaterna sedan föreslår. I två olika debatter här i dag talar man å ena sidan om behov av uttalanden. Å andra sidan pläderar man för kraftiga nedskärningar av studiestödet, och i nästa vecka kommer man att tala för kraftiga nedskärningar av vuxenutbildningen. Jag kan inte precis se någon rak linje i detta.

Man har nu både från majoritetens och från minoritetens sida lämnat sina besked. Vi säger till de vuxenstuderande i Bergslagen och norra Sveriges inland att vi avstår från något särskilt uttalande, men att ni får behålla alla era pengar. Folkpartiet och moderaterna säger: Vi vill ta bort stora pengar från er verksamhet, men vi bjuder i stället på ett uttalande från riksdagen.

Anf. 39 KERSTIN KEEN (fp):

Fru talman! Ingvar Johnssons uppfattning om vår inställning är tydligen att vi vill avstå från att bevilja medel men i stället vill göra uttalanden. Det blir säkerligen tillfälle till en ordentlig debatt om vuxenutbildningen nästa vecka, och jag ber att få återkomma då.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Utbildningsutskottets betänkande 20

Mom. 1 (UHÄ:s arbetsuppgifter m. m.)

Först biträdde reservation 1 av Birgitta Rydle m. fl., som ställdes mot *dels* reservation 2 av Lars Leijonborg och Kerstin Keen, *dels* reservation 3 av Pär Granstedt och Larz Johansson, med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 196 röster mot 66 för reservation 1 av Birgitta Rydle m. fl. 30 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (balansen mellan grundläggande högskoleutbildning och forskning)

Först biträdde reservation 4 av Birgitta Rydle m. fl. – som ställdes mot reservation 5 av Pär Granstedt och Larz Johansson – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 156 röster mot 108 för reservation 4 av Birgitta Rydle m. fl. 33 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (utbildningen vid de mindre och medelstora högskolorna m. m.)

Först biträdde reservation 6 av Birgitta Rydle m. fl. med 71 röster mot 36 för reservation 7 av Pär Granstedt och Larz Johansson. 188 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Birgitta Rydle m. fl. – genom uppresning.

Mom. 5 (utbildning utanför högskolorna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (särskild resursförstärkning till utbildningen vid de mindre och medelstora högskolorna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (spridning av de fasta forskningsresurserna till mindre och medelstora högskolor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (utveckling av verksamheten med tjänster som adjungerad professor vid högskolorna i Örebro, Växjö och Karlstad)

Först biträdde reservation 11 av Lars Leijonborg och Kerstin Keen – som ställdes mot reservation 12 av Björn Samuelson – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 231 röster mot 66 för reservation 11 av Lars Leijonborg och Kerstin Keen.

Mom. 9 (medel till forskningsplanering vid mindre och medelstora högskolor)

Utskottets hemställan bifölls med 282 röster mot 15 för reservation 13 av Björn Samuelson.

Mom. 10 (särskild resursförstärkning till forskning vid mindre och medelstora högskolor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (viss forskning i Värmland)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 14 och 15 (vissa samarbetsprojekt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (praktisk-pedagogisk utbildning för högskolelärare, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 17 av Pär Granstedt m. fl., *dels* reservation 18 av Lars Leijonborg och Kerstin Keen – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 21

Punkt 1

Mom. 1 (utvärdering av utländska examina)

Utskottets hemställan bifölls med 154 röster mot 143 för reservation 1 av Pär Granstedt m. fl.

Mom. 2 (anslag till Universitets- och högskoleämbetet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Lars Leijonborg och Kerstin Keen – bifölls med acklamation.

Punkt 6

Mom. 2 (åtgärder för att främja internationalisering i högskolan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 3 av Birgitta Rydle m. fl., *dels* reservation 4 av Lars Leijonborg och Kerstin Keen, *dels* reservation 5 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (särskilda fortbildningsinsatser inom mellaningenjörsutbildningen)

Utskottets hemställan bifölls med 252 röster mot 46 för reservation 6 av Lars Leijonborg och Kerstin Keen.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 22

Mom. 1 (inrättande av och planeringsram för materialfysiklinjen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (planeringsramar för teknisk fysik-linjen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3–19

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 20 (anslag till Utbildning för tekniska yrken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 4 av Birgitta Rydle m. fl., *dels* reservation 5 av Ylva Annerstedt och Lars Leijonborg, *dels*

reservation 6 av Larz Johansson och Marianne Andersson – bifölls med acklamation.

Prot. 1987/88:104
20 april 1988

Utbildningsutskottets betänkande 23

Mom. 6 och 7 (lokalisering av ekonomlinjens fördjupningsdel, m. m.)

Först biträdades reservation 1 av Birgitta Rydle m. fl. med 71 röster mot 16 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Ub721 av Carl-Johan Wilson m. fl. 208 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 221 röster mot 65 för reservation 1 av Birgitta Rydle m. fl. 12 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8–10 (lokalisering av systemvetenskapliga linjen till högskolan i Sundsvall-Härnösand, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (anslag till Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 3 av Ylva Annerstedt och Lars Leijonborg, *dels* reservation 4 av Larz Johansson och Marianne Andersson, *dels* reservation 5 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 26

Mom. 2 (inrättande av informationslinjen som allmän utbildningslinje)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Ylva Annerstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (förläggning av allmänpraktisk medielinje till högskolan i Karlstad)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 27

Mom. 1–4

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5 (anslag till Lokala och individuella linjer samt fristående kurser)

Först biträdades reservation 2 av Pär Granstedt och Larz Johansson med 37 röster mot 15 för reservation 3 av Björn Samuelson. 243 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 1 av Birgitta Rydle m. fl. med 68 röster mot

35 för reservation 2 av Pär Granstedt och Larz Johansson. 195 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 185 röster mot 65 för reservation 1 av Birgitta Rydle m. fl. 47 ledamöter avstod från att rösta.

Utbildningsutskottets betänkande 9

Mom. 1 (viss teknik- och ekonomiserviceverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 1 av Birgitta Rydle m. fl., *dels* reservation 2 av Ylva Annerstedt och Lars Leijonborg – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (studieförbundens roll i vuxenutbildningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (medel för lokala projekt m. m. för landsbygdens behov)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 4 av Larz Johansson och Marianne Andersson, *dels* reservation 5 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (lokala studiecentra)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (medel för informationsteknologi i decentraliserad högskoleutbildning)

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 16 för reservation 7 av Björn Samuelson.

Mom. 6 (utrustning för de mindre högskolornas behov)

Utskottets hemställan bifölls med 230 röster mot 66 för reservation 8 av Birgitta Rydle m. fl.

Mom. 8 (kontaktverksamhet m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (kulturstödet användning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (fördelningen av kulturstödet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Larz Johansson och Marianne Andersson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § På förslag av förste vice talmannen beslöt kammaren medge att bostadsutskottets betänkande 1987/88:13, konstitutionsutskottets betänkande 1987/88:31, lagutskottets betänkanden 1987/88:27 och 28 samt försvarsutskottets betänkanden 1987/88:7 och 8 debatterades i angiven ordning och att voteringarna ägde rum i ett sammanhang sedan debatten i samtliga dessa ärenden avslutats.

Prot. 1987/88:104
20 april 1988

*Fastighetsrättsliga
frågor*

Föredrogs

bostadsutskottets betänkande
1987/88:13 om vissa fastighetsrättsliga frågor,

konstitutionsutskottets betänkande
1987/88:31 om vissa anslag till Riksdagen och dess myndigheter m. m. (prop.
1987/88:100 delvis),

lagutskottets betänkanden
1987/88:27 om förvaringstiden för hittegods,
1987/88:28 om vissa upphovsrättsliga frågor samt

försvarsutskottets betänkanden
1987/88:7 om transporter av farligt gods, m. m.,
1987/88:8 om ändring i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst. (prop.
1987/88:81).

Först upptogs till behandling bostadsutskottets betänkande 13 om vissa fastighetsrättsliga frågor.

Fastighetsrättsliga frågor

Anf. 40 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Det betänkande vi nu skall behandla tar upp de fastighetsrättsliga frågorna.

De fastighetsrättsliga frågorna rör i mycket den enskildes rätt i fråga om boendet – rätten att äga och bo, rätten att påverka sitt boende. Det är också mycket en fråga om likabehandling av organisationer och om synen på demokrati.

De fastighetsrättsliga frågorna berör också möjligheterna att få bo i bostadsrätt och synen från regering och riksdag på bostadsrättsboendet, ägandet över huvud taget och därmed också sättet på vilket vi skall öka engagemang och ansvar hos de boende för deras egen boendesituation.

Av tradition har socialdemokraterna här intagit en restriktiv hållning. Och så länge vpk stöder denna uppfattning blir positionerna låsta och därmed möjligheterna för många att bo och bestämma som de vill över sitt boende starkt begränsade.

Så t. ex. förvägras många att bo i bostadsrätt.

De bostadsrättsboendes organisationer behandlas olika i lagstiftningen. Sveriges bostadsrättsföreningars centralorganisation, SBC, diskrimineras.

Vid ombildning till bostadsrätt sätts de demokratiska regler som vi har i samhället i övrigt åt sidan.

Hyresgästernas fria val av organisationstillhörighet begränsas, osv.

Det här är olyckligt.

Från centerns sida har vi väckt en kommittémotion som samlat berör de fastighetsrättsliga frågorna, där vi utgår ifrån att alla skall ha lika rätt och möjligheter. I vår motion utgår vi ifrån att engagemang i och ansvarskänsla för boendet är viktiga förutsättningar för trivsel och god miljö i boendet. Därför menar vi att bostadspolitiken och den fastighetsrättsliga lagstiftningen måste medverka till att ett sådant ökat ansvar och engagemang kan erbjudas de boende. Vi menar att inflytandefrågor och ägarformer är viktiga inslag för att nå dessa syften. För att nå längre än hittills när det gäller bodemokratifrågorna och det som har med inflytandet, engagemang och ansvar att göra så måste de fastighetsrättsliga frågorna ses över.

- Vi föreslår bl. a. att bostadssaneringslagen (1973:531) ändras så att det blir hyresgästerna vid en berörd fastighet som har att yttra sig över ombyggnad och utfärda intyg.
- Vi föreslår att diskrimineringen av SBC upphör. Riksorganisationer för bostadsrättsföreningar skall jämföras genom att uttrycket "folkrörelsekooperativ riksorganisation" i bostadsrättslagen (1971:479) ersätts med "riksorganisation eller regional organisation för bostadsrättsföreningar".
- Vi föreslår att ombildning till bostadsrätt främjas genom att ändringar sker i lagen om förvärv av hyresfastighet (1975:1132) och att bostadsrättslagen (1971:479) och lagen om rätt till fastighetsförvärv för ombildning av hyresrätt till bostadsrätt (1982:532) ändras. Våra yrkanden innebär bl. a. att hyresgäster som gjort intresseanmälan för att bilda bostadsrättsförening skall ha förköpsrätt vid försäljning av den aktuella fastigheten och att enkel och inte två tredjedelars majoritet skall gälla.
- Vi föreslår att hyresgästernas ställning stärks genom att hyresförhandlingslagen (1978:304) ändras så att det klart framgår att det är hyresgästerna i en bostadsfastighet som har rätten till förhandlingsordning.

De fastighetsrättsliga frågorna berör i stor utsträckning boendet i bostadsrätt. I vår motion behandlar vi därför ganska utförligt just bostadsrättsboendet.

Enligt centerns uppfattning måste alla som så önskar erbjudas möjlighet att äga sin bostad. Bostadsrätten utgör ur ägarsynpunkt en för många människor attraktiv boendeform. Detta förhållande bevisas bl. a. av att efterfrågan på lägenheter som uppläts med bostadsrätt har ökat under senare år.

Bostadsrätt bygger på enskilt ägande i föreningsform med gemensamt ansvarstagande i demokratiska former. Det är således en boendeform som kan erbjuda ökat ansvar och engagemang. Emellertid finns i dag begränsningar.

Den allvarligaste begränsningen, och en som inte direkt tas upp i detta betänkande, är den snabba prisstegring på bostadsrätter som har skett och som ytterst beror på den svåra bostadsbrist som regeringens politik lett till. Det har fått till följd att många utestängs från möjligheten att äga sin bostad.

Men även lagstiftningen motverkar syftet med att alla på ett likvärdigt sätt kan erbjudas bostadsrättsformen eller att en utveckling av bostadsrättsboendet begränsas. Därför bör ändringar i lagstiftningen göras på det sätt jag nyss anförde. Detta har emellertid socialdemokraterna och vpk i utskottet sagt nej till, vilket är att beklaga. Det har gjort att vi också från centerns sida tvingats att reservera oss på väsentliga punkter i betänkandet.

Reservation 5 berör tillståndsplikt för bostadsrättsorganisationer och därmed den diskriminering som jag tidigare nämnde görs i lagstiftningen beträffande SBC. Vi menar att den diskrimineringen måste upphöra. Jag yrkar bifall till reservation 5.

Reservation 9 tar upp hyresgästernas inflytande i samband med sanering av bostäder. Vår uppfattning utgår ifrån att det är hyresgästerna i den berörda fastigheten som skall yttra sig och ha synpunkter på ombyggnaden. Så är det inte i dag. Därför bör enligt vår uppfattning bostadssaneringslagen ändras. Jag yrkar bifall till reservation 9.

Reservation 16 berör det antal lägenheter som enligt ombildningslagen skall vara tillräckligt för att få bilda en bostadsrättsförening. Från centerns sida menar vi att antalet bör sänkas från fem till tre. Ett för högt antal motverkar ombildning till bostadsrätter i mindre orter, där underlaget är litet. Tre bör därför vara lämpligt minimiantal. Jag yrkar bifall till reservation 16.

Reservation 17 tar upp majoritetsförhållandet vid ombildning av hyresrätt. Enligt ombildningslagen krävs två tredjedelars majoritet för en intresseanmälan. Här som i andra sammanhang bör enligt centerns uppfattning vanlig, enkel majoritet gälla. Min fråga blir närmast till socialdemokraterna och vpk: När kommer två tredjedelars majoritet att införas i Sveriges riksdag? Detta är ytterst intressant. Då vore det naturligtvis inte så lätt för regeringen att få igenom sina förslag här i kammaren. Detta exempel visar vilken avog inställning socialdemokraterna och vpk har till bostadsrättsboendet och till att öka inflytande och engagemang från de boende själva i det egna boendet.

Herr talman! Jag avstår från att kommentera de övriga reservationerna och vill slutligen beröra de två avsnitt i betänkandet där det föreligger socialdemokratiska reservationer beträffande utskottets motivering, på grund av att vpk och socialdemokraterna inte enats om samma uppfattning.

Först och främst gäller det frågan om övernattningslägenheter. I två enskilda motioner från s och vpk krävs en särskild lagstiftning för att få fram fler s. k. övernattningslägenheter i Stockholm. I reservation 11 hänvisar de socialdemokratiska ledamöterna till den nya lagen om bostadsanvisningsrätt för att lösa detta problem. Vi tror inte på den lösningen, lika litet som vpk gör det. Men vi kan inte heller, i likhet med socialdemokraterna, acceptera lagstiftningsvägen, som vpk vill gå.

Från centerns sida har vi i annat sammanhang anvisat en rad åtgärder för hur bostadsbristsituationen främst här i Stockholm skall lösas. Däri ingår också förslag om att få ut fler övernattningslägenheter på marknaden. Men det bör åstadkommas genom ökning av utbudet och tillskapande av enklare och billigare s. k. övernattningshotell. Det är inte med ytterligare regleringar utan genom ett förändrat utbud och en rad andra åtgärder som detta problem

löses. Jag yrkar därför bifall till bostadsutskottets motivering och avslag på texten i reservation 11.

Det andra avsnittet där socialdemokraterna reserverat sig berör frågan om priskontroll och hembud på bostadsrätter. Det behövs ingen mer omfattande utläggning för att avvisa den återvändsgränd av regleringar som en priskontroll på bostadsrätter skulle utgöra, enligt vårt sätt att se. Men i reservation 20 hänvisas bl. a. till vad bostadsministern har sagt i en interpellationsdebatt i kammaren den 15 mars i år. Jag deltog för övrigt i den debatten. Bl. a. var den följd av vad bostadsministern i annat sammanhang har sagt om priskontroll och hembud. Bostadsministern hade då tydligen varit i Norrköping och sagt att det inte fanns någon anledning att trassla till det i år, såsom framgår av en artikel i Norrköpings Tidningar. Med det har han naturligtvis avsett att det är valår i år. Men vad som kommer efter valet lämnade han öppet. Samma dunkla besked om framtiden efter valet gav han i sitt interpellationssvar, som delvis återges i reservationen. Där står bl. a.: Bostadsministern har vidare förklarat att han "avser att noga följa utvecklingen och föreslå de åtgärder som kan visa sig nödvändiga om dagens tendenser vad gäller prisutvecklingen; inte blir bestående eller förstärks".

Socialdemokraterna i bostadsutskottet säger vidare i reservationen att de finner att det nu är för tidigt för riksdagen att ta ytterligare initiativ i frågan, och med den skrivningen avstyrker de motionerna om priskontroll.

Det finns anledning att fråga: Om det nu skulle vara för tidigt, när är tiden inne att föreslå priskontroll och hembud? Är det efter valet eller när är det?

Alla som bor eller vill bo i en bostadsrätt har faktiskt anledning att vara oroliga för vad socialdemokraterna kommer att göra i fråga om hembud och priskontroll på bostadsrätter om de skulle vinna valet. Jag skulle vilja fråga: Kan socialdemokraterna ge ett klarare besked här i dag? Kommer ni socialdemokrater att införa hembud och priskontroll på bostadsrätter efter valet om ni skulle vinna det?

Från centerns sida avvisar vi varje tanke på priskontroll och hembud. Det är ett grundskott mot den kooperativa idén. Det är också ett oacceptabelt ingrepp i äganderätten och ökar svarhandeln. I stället måste tillgången på lägenheter öka, så att bättre överensstämmelse råder mellan tillgång och efterfrågan. Vi har i annat sammanhang anvisat åtgärder för att tillskapa 5 000 nya smålägenheter.

Vi har också, såsom framgår av reservation 26, yrkat på att lägesfaktorn skall ges ökad tyngd vid hyressättningen för att stimulera till ökad omsättning av lägenheter, så att åtkomligheten ökas.

Herr talman! Mot den här bakgrunden yrkar jag avslag på texten i reservation 20 och bifall till utskottsmajoritetens motivering för avslag på kravet om införande av priskontroll på bostadsrätter.

Jag yrkar vidare bifall till samtliga reservationer där mitt namn finns med och i övriga delar bifall till utskottets skrivning.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 41 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Jag skall inledningsvis beröra ett par av de reservationer där vi moderater är ensamma som reservanter. Den första gäller det krav som vi sedan länge har haft på att förköpslagen, som ger kommunerna förköpsrätt, upphävs.

Kommunerna använder förköpslagen i tid och otid och det går ut över enskilda personer och den rättighet som människor för övrigt har i Sverige att träffa avtal. Kommunerna går in och bryter avtal och tar över avtal som redan har upprättats mellan två parter. Vi tycker att detta är felaktigt. Det har också visat sig att många kommuner denna väg skaffar sig en onödigt mängd mark och fastigheter som de inte direkt kan påvisa att de behöver för planläggning och expansion.

Om kommunerna behöver tillgång till mark eller fastigheter har de möjlighet att den vanliga vägen ta kontakt med ägaren och diskutera om de kan komma överens om ett förvärv. Skulle det inte gå finns expropriationslagen att tillgå. Därmed kvarstår vårt krav på att förköpslagen bör upphävas.

En annan fråga som vi moderater har drivit under många år är införandet av ägarlägenheter. Det är en upplåtelseform som är mycket vanlig i Europa och i övriga världen och den finns också i våra grannländer. Det gäller här rätten att äga sin egen lägenhet i ett flerfamiljshus – alltså inte i bostadsrättsform utan som direkt ägande. I en utredning som gjordes under de borgerliga regeringsåren har pekats på vilka möjligheter som finns att genomföra en sådan reform i Sverige och de lagändringar som behövs. För att människor skall få full valfrihet på bostadsmarknaden bör även den möjligheten finnas. Vi har i en reservation till detta betänkande reserverat oss för möjlighet till införande av ägarlägenheter i vårt land.

Sedan finns det ett stort antal reservationer som de tre borgerliga partierna står bakom gemensamt. Det finns anledning att notera detta stora antal gemensamma borgerliga reservationer i detta betänkande. Socialdemokraterna vill ofta försöka beskriva oppositionen som splittrad, inte minst när det gäller bostadspolitiken. Detta betänkande visar att det finns en stor borgerlig gemenskap även när det gäller bostadspolitiken. Jag vill instämma i de kommentarer bostadsutskottets ordförande har gjort beträffande de gemensamma borgerliga reservationerna. Jag vill emellertid komplettera det han sade på några punkter som han inte hade tid eller möjlighet att ta upp.

Vi har lagt fram förslag om att kommunerna skall få möjlighet att ta ut en avgift vid bostadsförmedling. Vi tycker att det är rimligt att kommunerna skall få denna rätt. I dag är det helt kostnadsfritt för den som anmäler sig. Det händer då att man anmäler små barn till bostadsförmedlingen, eftersom man vet att kötiden är lång i många kommuner. Det blir ett mycket drygt administrativt arbete för kommunerna, i och med att personer som inte är direkt aktuella för bostadsförmedling finns med i registren. Vi tycker att det är fullt rimligt att kommunerna får möjlighet att ta ut en avgift, om man så beslutar.

Vi har också en gemensam borgerlig reservation om hyresgästorganisationens ställning. Hyresgästernas riksförbund har i dag i princip monopol på att förhandla för hyresgästerna. Hyresgästernas riksförbund har genom ett förhandlingsavtal rätt att förhandla även för dem som inte är medlemmar i

organisationen. Man har också rätt att ta ut en avgift för det. Likaså har organisationen fått igenom att den skall få ta ut avgift för fritidsverksamhet och vad man kallar boinflytande. Alla hyresgäster får vara med och betala, oavsett om de är medlemmar i Hyresgästernas riksförbund eller inte och oavsett om de har möjlighet att nyttja denna service, t. ex. fritidsverksamhet, eller inte. Det är inte rimligt att man så att säga får en räkning på någonting man inte har bett om eller som man kanske över huvud taget inte har möjlighet att utnyttja. Denna fråga var uppe i förra valrörelsen 1985. Man sade då från socialdemokratiskt håll att man skulle se över detta och se vad man kunde göra för att det skall bli mer rättvist. Ingenting har hänt under tre år. Det är precis likadant i dag. Hyresgästföreningen sluter avtal och lägger på en avgift för det på hyran för alla hyresgäster. Detta är inte rimligt och riktigt. En översyn av hyresförhandlingslagen är absolut nödvändig.

En annan fråga som gäller hyresgästerna handlar om det bruksvärdessystem som i dag ligger till grund för hyressättningen. Vi har den uppfattningen att vi måste se över bruksvärdessystemet, så att det bättre återspeglar det vi kallar lägesfaktorn. När man vill skaffa sig en bostad, tänker man ofta i första hand på var bostaden ligger. Bostadens läge måste få slå igenom vid hyressättningen i större utsträckning än vad som sker i dag. Därför kräver vi en översyn av bruksvärdessystemet. Det tas upp i reservation 26 i detta betänkande.

Herr talman! Övriga gemensamma borgerliga reservationer har, som jag sade, utförligt behandlats av utskottets ordförande, varför jag nöjer mig med att yrka bifall till de reservationer där de moderata ledamöterna i utskottet finns med, antingen som enskilda ledamöter eller tillsammans med ledamöter från de två övriga borgerliga partierna.

Anf. 42 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! De boendes valfrihet måste öka. Vi måste få en bättre fungerande bostadsmarknad. Det har folkpartiet länge hävdad. Krissymptomen på bostadsmarknaden är många, bl. a. växande köer, brist på smålägenheter, ringa förlighet och låg nyproduktion. Rörligheten på bostadsmarknaden måste öka. Det skulle göra det lättare att tillgodose fler människors bostadsönskemål.

Det måste bli lättare att bilda bostadsrätter. Det har vi inom folkpartiet arbetat för länge. En rad regleringar som begränsar dessa möjligheter måste bort. De hinder som socialdemokraterna har satt upp för de boende i fastigheter ägda av allmännyttan att bilda bostadsrättsföreningar måste bort, och det nu. Alla förslag om hembud och priskontroll måste avvisas.

Det regelsystem vi har måste kraftigt förenklas bl. a. genom avskaffande av lagen om kommunal bostadsanvisning samt mark- och konkurrensvillkoren. De tendenser som finns att ge intresseorganisationer myndighetsliknande uppgifter måste bromsas. Avgifter för fritidsverksamhet och boinflytande skall inte längre betraktas som hyra. Det har vi i folkpartiet länge hävdad. Det måste bli lättare för fristående hyresgästföreningar att få förhandlingsrätt.

Folkpartiet begär en översyn av förköpslagen med motiveringen att lagen numera har förlorat mycket av sin ursprungliga funktion.

När det gäller lagen om förvärv av hyresfastighet m. m., den s. k.

tillståndslagen, föreskrivs vissa undantag från det generella kravet på tillstånd för förvärv av hyresfastighet. Bl. a. undantas, som vi vet, förvärv av folkrörelsekooperativ riksorganisation eller regional folkrörelsekooperativ organisation av bostadsrättsföreningar eller bostadsrättsförening ansluten till en sådan organisation. Vi i folkpartiet kräver i vår partimotion Bo424 en lagändring i syfte att likställa de folkrörelsekooperativa bostadsrättsorganisationerna med andra bostadsrättsorganisationer, bl. a. de som tillhör Sveriges bostadsrättsföreningars centralorganisation, så att det äntligen blir så att *alla* sådana organisationer blir undantagna från tillståndsplikt.

I vår partimotion Bo424 yrkande 20 föreslår vi ett tillkännagivande av att vid utfärdande av hyresgästintyg den meningen skall gälla som företräds av en majoritet boende i fastigheten. Vi menar att det principiellt är människorna i de berörda fastigheterna som bör få göra sina åsikter gällande och inte organisationerna.

Folkpartiet menar också att de kommunala bostadsförmedlingarna skall få rätt att ta ut avgifter för att finansiera sin verksamhet. Vi anser att det är bra att man får bidrag till administrationen. Dessutom sanerar det köerna.

Vi i folkpartiet yrkar också att lagen om kommunal bostadsanvisningsrätt, den s. k. anvisningsrättslagen, skall upphävas.

I lagen om rätt till fastighetsförvärv för ombildning till bostadsrätter, den s. k. ombildningslagen, finns bestämmelser om rätt för hyresgästbildade bostadsrättsföreningar att förköpa hyresfastigheter. Vi begär en lagändring, så att de boende får företräde vid försäljning, oavsett vem som äger fastigheten och oavsett vem som vill köpa den.

Folkpartiet begär att riksdagen ändrar 60 a § bostadsrättslagen, så att alla bostadsrättsorganisationer får samma ställning.

I vår partimotion begär vi också att det s. k. hembudet för de folkrörelsekooperativa bostadsrättsorganisationerna skall upphävas.

Vi förordar i vår partimotion även att äldre typer av bostadsassociationer skall kunna omvandlas till bostadsrättsföreningar.

Ersättning till hyresgästorganisation för dess förhandlingsarbete enligt 20 § hyresförhandlingslagen samt sådan ersättning som med stöd av förhandlingsöverenskommelser utgår till hyresgästorganisation för arbete med boinflytande och fritidsverksamhet skall inte anses som hyra, menar vi i folkpartiet.

Vi begär också en översyn av hyreslagstiftningen, så att bestämmelserna anpassas till en pågående utveckling med ett alltmer omfattande utbud av olika tjänster knutna till hyresupplåtelsen. Bruksvärdessystemet och andra hyresregler passar illa för att reglera en tvist om ersättning för dessa tjänster. Målet bör vara att ersättningarna i fråga inte skall rubriceras som hyra.

Vi i folkpartiet begär också ändringar i bruksvärdessystemet så att det vid hyressättningen läggs en ökad vikt vid den omständigheten att lägenheten har ett bra läge. När det gäller hyresförhandlingsfrågor begär folkpartiet ändringar i hyresförhandlingslagen av innebörd att förhandlingsrätt skall tillerkännas även hyresgäster och hyresgästorganisationer som står utanför Hyresgästernas riksförbund.

Med anledning av detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 3, 5, 9, 10, 14–19, 23, 25, 26, 28 och 29.

Anf. 43 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! I det betänkande som vi behandlar nu tas det upp en rad vpk-motioner, som i sin tur tar upp problem och föreslår åtgärder, bl. a. gällande den grova spekulationen i bostäder, omvandlingen av hyreslägenheter till bostadsrätts- och andelslägenheter samt om återinförande av priskontroll och prisprövning vid upplåtelse och försäljning av bostadsrätter. Vi tar upp frågan om en dämpning av hyreshöjningarna genom en ändring av hyreslagens bruksvärdesprinciper och åtgärder för att komma åt tomma, outhyrda lägenheter och s. k. övernattningslägenheter, som bostadssökande ungdomar och andra utan egen bostad skulle kunna få tillgång till.

Samtliga vpk-motioner och några s-motioner med samma innehåll som en del av vpk-motionerna har emellertid avstyrkts av utskottsmajoriteten, ofta med hänvisning till pågående utredning eller översyn, ibland med den uttalade förhoppningen att frågorna skall uppmärksammas av regeringen och i bostadsdepartementet. Särskilt stor tilltro har man tydligen till förslag som kan förväntas komma från bostadsrättsutredningen, för den återkommer i en mängd sammanhang.

Jag hinner inte utförligt kommentera det tiotal vpk-motioner som behandlas i det här betänkandet och de därtill fogade reservationerna, utan får hänvisa till innehållet i motionerna och reservationerna.

Den viktigaste åtgärden just nu, av dem vi diskuterar i detta betänkande, är enligt min mening att stoppa spekulationen och skojeriet i bostäder samt att frigöra och rättvist fördela outhyrda, ledigblivna och nyproducerade bostäder till dem som saknar egen bostad. Det skall heller inte vara lönsamt och förenat med stora vinster att äga och förvalta fastigheter.

Det behövs förbud mot försäljning av allmännyttiga bostäder och förbud mot omvandling av hyresrätter till bostadsrätt eller andelslägenhet. Det behövs rätt för bostadsförmedlingen att ta över och förmedla alla lägenheter som inte behövs för permanent boende. Det behövs prisstopp och hembudskyldighet för äldre och nyare bostadsrätter, och det behövs åtgärder för att stoppa nya hyreshöjningar. De förslag som ställs i vpk-motionerna och reservationerna skulle, om de genomfördes, innebära kraftiga begränsningar av spekulationen i boendet. Det skulle innebära lägre boendekostnader och ett större antal bostäder att fördela till de bostadslösa.

I en av vpk-motionerna och i reservation nr 6 behandlas frågan om åtgärder mot spekulativ ombildning av hyresrätter till bostadsrätter. Med ökande bostadsbrist och stigande priser har det som bekant blivit något av det lönsammaste en fastighetsägare kan ta sig för.

I bostadsrättslagen finns bestämmelser om förvärv av hyresfastighet för ombildning av hyresrätter till bostadsrätter. Bestämmelserna säger att sådant beslut måste biträdas av minst två tredjedelar av hyresgästerna i de uthyrda lägenheterna. Det skall således finnas ett bestämt hyresgästintresse för att en ombildning skall kunna ske i lagens anda. Men den spekulativa ombildning som nu pågår utgår inte ifrån hyresgästernas utan från fastighetsägarnas intressen. Genom att tömma ett lämpligt antal lägenheter och fylla med vänner, bekanta och bulvaner skaffar fastighetsägaren den nödvändiga två tredjedels majoriteten och kan själv lägga beslag på ett stort antal lägenheter, som sedan kan säljas till marknadspriser.

Det fanns tidigare, enligt ombildningslagen, möjlighet att begära en prövning i hyresnämnden då det gällde den typ av transaktioner som jag nu nämner. Men fr. o. m. den 1 juli 1987 gäller emellertid en ny lagstiftning på det här området. Bostadsrättsföreningar som förvärvar en hyresfastighet efter beslut av hyresgästerna med minst två tredjedels majoritet undantas från kravet på tillstånd, enligt den nya lydelsen av ombildningslagen. Den här förändringen har gjort att det i vart fall i Stockholms stad har funnits och finns flera fall där förändring från hyresrätter till bostadsrätter föregåtts av sådana transaktioner som jag tidigare nämnde. På det sättet påskyndas en negativ utveckling. Det finns på bostadsmarknaden i dag alltför många oseriösa fastighetsägare och förvaltare som utnyttjar denna möjlighet. Detta har också uppmärksamats av Stockholms stad, som faktiskt har påtalat detta och framhållit att ombildningslagen bör ändras och den tidigare prövningsmöjligheten återinföras. Det skulle innebära att man kan få till stånd en saklig prövning, där hyresgäster och fastighetsägare finns tillstades i hyresnämnden för att utförligt få gå igenom och redovisa sitt handlande. Det skulle kunna stoppa sådana transaktioner som jag har nämnt. Jag tycker att detta är en mycket viktig fråga, inte minst för att komma till rätta med de spekulationer som sker.

En annan fråga, som också berördes av Agne Hansson i hans anförande, gäller övernattningslägenheterna. Han deklarerade att han vill lösa problemet med dem genom att bygga särskilda lägenhetshotell och övernattningslägenheter. Det är bra. Jag tycker att det behövs också. Men det är lika väsentligt att se till att de lägenheter som står tomma, som används för annat än bostadsändamål eller bara för tillfälliga övernattningar, kan ställas till bostadsförmedlingens förfogande så att de som är bostadslösa kan få tillgång till dem.

Därvidlag kan det inte hjälpas om man, för att komma till rätta med det här problemet, måste vidta vissa förändringar av gällande lagstiftning. Det är viktigare att tillgodose de bostadslösas möjligheter att snabbare få tillgång till en bostad än att i alla lägen slå vakt om att man inte skall stifta lagar och införa bestämmelser. Här måste de bostadslösas intressen faktiskt få ta över.

I en annan vpk-motion med anknytning till frågan om övernattningslägenheterna har vi pekat på problemet med att det ofta står lägenheter tomma under ganska långa tider. Månad efter månad och ibland år efter år tillåts lägenheter stå tomma och outhyrda, utan någon rimlig anledning och trots den bostadsbrist som råder. Det förekommer också att hela hus står tomma under längre tider.

Vi har alltså tagit upp den frågan i en motion och föreslagit en förändring av lagstiftningen som förhindrar att lägenheter står tomma utan sakliga skäl. Det är också en fråga som Stockholms stad har pekat på, och i likhet med Stockholms stad föreslår vi att man skall komma till rätta med problemet genom att ta in en bestämmelse i den s. k. birstortslagen.

Prisökningen på bostadsrätter tas inte upp i betänkandet, sade Agne Hansson, men sedan kom han ändå tillbaka till den saken och kommenterade den något. Faktum är ju att det problemet berörs både på s. 11 i betänkandet och i reservation 21. I en motion har vi framhållit att enligt de erfarenheter som gjorts under senare år går det inte att förena en social bostadspolitik med

de skyhöga priser på bostadsrättslägenheter som gäller på allt fler orter.

Därför har vi sagt att ett fungerande system med hembud och priskontroll snarast måste återinföras. Vi har också pekat på förslaget att man skall överväga införande av en möjlighet till prisprövning i hyresnämnden. Äldre bostadsrätter säljs i dag till priser som med 100 % eller mer överstiger hela kostnaden för den producerade lägenheten eller för en nyproducerad lägenhet över huvud taget. I ett sådant läge måste man ingripa, har vi sagt.

Nu vet vi att ett förslag i den riktningen bereddes i bostadsdepartementet, men bostadsministern drog nyligen tillbaka ett förslag om hembudsskyldighet och priskontroll vid försäljning av bostadsrätter. Jag vet inte om det var valtaktiska skäl, rädslan för att stöta sig med bostadsrätthavare, eller vad som gjorde att han inte lade fram den proposition som fanns i stort sett klar i departementet.

Jag beklagar verkligen att bostadsministern inte lade fram det förslaget för riksdagen, så mycket mer som det finns en majoritet av socialdemokrater och kommunister, som jag uppfattar det, som skulle ha sett till att en sådan bestämmelse blivit införd.

Herr talman! Det finns en rad förslag som jag inte hinner kommentera i det här anförandet. Det är förslaget om att en hyresgäst skall ha rätt att vägra betala avgift i samband med kabel-TV utöver det vanliga utbud som ges via Sveriges Radio och TV. Det är förslag som innebär slopande av det s.k. påtaglighetsbegreppet i hyreslagen, vilket innebär att man kan tvingas att betala betydligt högre hyror än hyrorna för jämförbara lägenheter.

Till ett förslag som gäller inte minst andrahandshyresgästernas besittningsskydd och rätt att få sina hyror prövade vill jag dock gärna göra en kommentar.

I vpk-reservationen nr 30 har vi inte berört det som har tagits upp i en motion och som mycket litet har behandlats i utskottsbetänkandet, nämligen frågan om att ändra lagstiftningen beträffande bruksvärdesprövning vid uthyrning av bostadslägenhet, så att det också skulle bli möjligt att pröva hyran i andra hand och en hyresgäst kunna få tillbaka det som betalats för mycket.

Som alla vet, har ett utslag i högsta domstolen blivit föremål för kritik från olika håll, enligt min mening med all rätt. I en motion som nu behandlas har vpk föreslagit en sådan förändring att även andrahandshyror skulle bli föremål för prövning.

Nu finns det ett förslag från regeringen med det innehållet, och det tycker vi är bra. Därför har jag avstått från att i det här sammanhanget kommentera reservation 30, som i övrigt gäller frågan om besittningsskydd. Jag uttrycker min tillfredsställelse med att vi nu har fått ett sådant förslag från regeringen och utgår ifrån att riksdagen kommer att fatta beslut senare i år.

Herr talman! Till sist skall jag bara göra ett par korta kommentarer till det som har sagts i debatten, i den mån som jag inte redan har berört det.

Först Agne Hanssons fråga till socialdemokraterna och vpk om när krav på två tredjedels majoritet kommer att införas i Sveriges riksdag, detta då med hänvisning till den två tredjedels majoritet som krävs för ombildning från hyresrätt till bostadsrätt. Jag har redan något kommenterat det. Jag har också sagt att med den utformning som bestämmelserna har finns det

möjlighet för mindre nogräknade fastighetsägare och hyresvärdar att mygla, och så har också skett. Därför är det inte en uppmjukning av bestämmelserna som behövs utan en skärpning av dem, för att bl. a. komma till rätta med den spekulation som förekommer i det sammanhanget.

Agne Hansson sade också att alla som bor med bostadsrätt har anledning att vara oroliga för vad som kan komma efter valet. Om det gäller den socialdemokratiska regeringen kommer väl Magnus Persson att kommentera det. Jag skulle vilja säga att vad bostadsrättshavarna här i landet har anledning att vara oroliga för är att det inte kommer något förslag om att sätta stopp för den helt oreglerade och helt otillståndiga spekulationen och prisökningen på bostadsrätter. Här behövs verkligen en skärpning.

Rolf Dahlberg berörde det han kallade Hyresgästernas riksförbunds monopol på förhandlingar på bostadsmarknaden. Jag förstår att moderata samlingspartiet inte har så mycket till övers för den hyresgäströrelse som har utträttat så mycket gott för landets bostadskonsumenter. Det intrycket får man i varje fall om man läser den partimotion som moderaterna väckte under den allmänna motionstiden och där man benämner hyresgäströrelsen "den s. k. rörelsen". Jag tycker det är rätt betecknande för den nedlåtenhet med vilken moderaterna ser på i varje fall hyresgäströrelsen och måhända folkrörelserna över huvud taget.

Till det tal som nu förs från borgerligt håll om hyresgäströrelsens monopol och om att förhandlingarna för de boende inte skall skötas av hyresgäströrelsen vill jag säga att det finns flera exempel på att andra sammanslutningar har fått förhandlingsrätten. Det senaste exemplet på det gäller Räckstahus, ett förhållandevis stort bostadsföretag, där en sammanslutning av hyresgäster och inte hyresgästorganisationen nyligen enligt ett utslag i bostadsdomstolen fick rätt att förhandla.

Med det vill jag bara visa på att det är fel när man gång på gång hävdar att den organiserade hyresgäströrelsen har förhandlingsmonopol. Det handlar hela tiden om vilken styrka och vilka möjligheter att tillvarata hyresgästernas intressen som andra sammanslutningar kan visa upp. Har man ett tillräckligt antal hyresgäster bakom sig får man också förhandlingsrätten.

Herr talman! Jag har något överskridit den tid jag hade anmält mig för – jag har på grund av det stora antal motioner och reservationer som vpk i det här sammanhanget framfört haft svårt att klara det på kortare tid. Jag yrkar bifall till samtliga reservationer där vpk finns med.

Anf. 44 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Det finns ingen anledning att gå djupare in i en diskussion med Tore Claeson. Jag anförde i mitt inledningsanförande centerns principiella synpunkter på de här frågorna. Men jag tycker att det finns anledning att inte låta de uttalanden om fastighetsägarna som Tore Claeson här gjorde stå oemotsagda.

Jag hyser större förtroende för fastighetsägarnas sätt att hantera sin uppgift i vårt samhälle än Tore Claeson. Jag har svårt att se att det finns någon verklighet bakom påståendena att de skulle slänga ut folk på gatan hur som helst och ersätta de hyresgästerna med bulvaner, vänner och bekanta för att få till stånd en ombildning av hyresrätter. Jag tror att de ser seriöst på sin

uppgift och är beredda att följa de lagar och förordningar som finns, om de är rättvisa och inte på något sätt diskriminerande.

Tore Claeson vill tydligen dessutom skärpa lagstiftningen om två tredjedelars majoritet. Det skulle då vara helt omöjligt för den som så önskar att få bo i en bostadsrätt eller äga sin lägenhet. Är det alltså en 100-procentig enighet, dvs. ett vetosystem, som Tore Claeson förordar, eller vad är det fråga om?

Sedan tog Tore Claeson upp spekulationen i bostadsrätter och bostadsbristen. Jag delar hans oro på den punkten. Jag har också länge varit orolig för att regeringen inte ser med större allvar och oro på det. När jag i min inledning sade att den saken inte kommer upp i det här sammanhanget menade jag att det problemet inte i dess helhet kan diskuteras här och nu. Där ingår nämligen andra bostadspolitiska åtgärder. Där finns också den proposition som nu har lagts fram och som Tore Claeson hänvisade till. I mitt inledningsanförande anvisade jag för min del också vägar att komma till rätta med de här problemen på annat sätt än genom lagstiftning. Det skall bli intressant att se hur länge socialdemokraterna kan stå emot vpk:s krav om ökad lagstiftning beträffande hembud och priskontroll. Min oro kvarstår.

Anf. 45 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Tore Claeson tog upp frågan om förhandlingsystemet för hyresgästerna i vårt land. Jag tycker det finns anledning att bemöta Tore Claeson, eftersom hans beskrivning inte alls stämmer med verkligheten.

Jag sade att man i praktiken – och jag betonade just det mycket noga – kan säga att Hyresgästernas riksförbund har monopol. Hyresgästernas riksförbund förhandlar för förmodligen 99 % av alla hyresgäster i Sverige men har bara en liten del av dem som medlemmar. Det är det vi vänder oss emot när vi säger att hyresgästerna själva måste kunna få avgöra vem de vill ha som förhandlare.

Tore Claeson vet mycket väl att det system vi har – det är lagreglerat – är så konstruerat att Hyresgästernas riksförbund i praktiken som sagt har nästan monopol på all förhandling. Vi vill alltså ha till stånd en annan ordning, där den enskilde hyresgästen har den rätten; sedan kan han eller hon ge den till den organisation han eller hon vill.

Jag tycker att Tore Claeson skall vara litet försiktig när han beskriver alla de avarter som finns på den svenska bostadsmarknaden. Bostadsmarknaden är den mest genomreglerade delen av vårt land. Det är den del som mest påminner om planekonomi, som ju är det samhällsskick som Tore Claeson förordar. I de samhällena ingår svartabörshandel och svarta affärer i systemet. Så var inte så förvånad, Tore Claeson, att vi har våra problem på bostadsmarknaden i Sverige!

Anf. 46 SIW PERSSON (fp) replik:

Herr talman! Tore Claeson använde uttryck som "stoppa spekulatio och skojeri" och svartmålad fastighetsägare. Till skillnad från vpk hyser vi i folkpartiet förtroende för fastighetsägarnas förmåga att driva sin verksamhet. Svartmålningen är typisk för vpk.

Det är klart att det finns problem, men det är, som vi vet, så att problemen blir större ju mer reglerad en marknad är. Dagens problem är helt enkelt ett

resultat av en socialistiskt inriktad bostadspolitik. Resultatet är minimal rörlighet på bostadsmarknaden. Och vilka är det som blir offren? Jo, det är först och främst lägenhetsinnehavarna. Det är alltså, Tore Claeson, precis tvärt emot vad vpk säger i sina motioner och i andra handlingar. Fram för större rörlighet på bostadsmarknaden på alla områden!

Anf. 47 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! När det gäller förtroendet för fastighetsägarna vill jag till Agne Hansson och Siw Persson säga att jag under de 40 år jag har varit verksam i hyresgäströrelsen har bildat mig en ganska klar bild av förhållandena. Det övervägande antalet fastighetsägare är bra; de uppträder just och riktigt. Det är inte för deras skull som vi behöver skärpt lagstiftning i syfte att komma åt skojerier och spekulationer av olika slag. Tyvärr har alltför många, till följd av vissa brister i lagstiftningen, insett hur lätt det är att göra grova pengar på att folk måste ha någonstans att bo. De spekulerar i det. Vi vill alltså komma åt dem som nu ägnar sig åt spekulation, handel och skojeri på fastighetsmarknaden. Ingen fastighetsägare som uppträder på ett sjyst och riktigt sätt behöver riskera något ont av en skärpt lagstiftning. Den drabbar i så fall bara dem som gör övergrepp mot gällande bestämmelser.

Agne Hansson säger att vårt förslag om att återgå till bestämmelserna i ombildningslagen skulle göra det omöjligt för hyresgäster att ombilda hyresrätt till bostadsrätt. Så är det inte alls. Vi vill bara att det skall finnas möjligheter att pröva förhållandena i samband med framställan om att vidta åtgärder för att omvandla hyresrätt till bostadsrätt. Hyresnämnden skall ha möjlighet att pröva om det går sjyst till. Det är vad vi är ute efter.

Det är riksdagen som har beslutat om innehållet i hyresförhandlingslagen, Rolf Dahlberg. Man har också i lagen gett hyresgäströrelsen dess nuvarande ställning. Vi behöver faktiskt inte, Rolf Dahlberg, gå utanför vårt lands gränser för att få tillräckligt många och mycket avskräckande exempel på handel och spekulation av olika slag. Det räcker med att ta exempel från Stockholm, Göteborg eller andra storstäder i vårt land.

Anf. 48 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Det är en intressant debatt som Tore Claeson för. Utgångspunkten för honom är att han vill ha bort svarthandel och prispress på bostadsrätter. Vidare vill han få till stånd priskontroll, hembudsskyldighet och skärpt lagstiftning. Jag trodde att Tore Claeson med den långa erfarenhet som han säger sig ha och som jag också vet att han har var medveten om att denna typ av lagstiftning – det finns historiska exempel på det – i stället ökar risken för både svarthandel och ytterligare pengar under bordet. De åtgärder som han föreslår går därför stick i stäv med de mål som han vill uppnå. Hur många lägenheter, Tore Claeson, får man fram åt de bostadslösa genom detta slags tvång?

Jag har sagt det förut och upprepar nu att det inte är med förbud, ytterligare tvång och lagstiftning som man får fram fler lägenheter åt de bostadslösa här i Stockholm. Det får man i stället genom en rad andra åtgärder, vilka bygger på stimulans och frivillighet. Det gäller till att börja med att se till att det kommer fram fler lägenheter. Låt mig hänvisa till

centerns förslag om att bygga 5 000 nya smålägenheter. Vi har vidare föreslagit åtgärder för att på frivillig väg ta fram övernattningsbostäder och ändra reavinstskatten så att omsättningen på bostäder blir högre. Jag välkomnar Tore Claeson att ställa upp på de förslagen. Om de genomförs tror jag att vi på ett bättre och effektivare sätt kan lösa problemen än vi kan göra genom en ytterligare skärpt lagstiftning, som bara gör att svarshandeln och därmed besvärigheterna ökar.

Anf. 49 SIW PERSSON (fp) replik:

Herr talman! Tore Claeson sade bl. a. att många tjänade grova pengar på att människor måste ha någonstans att bo. Vpk vill förhindra detta genom lagstiftning och åter lagstiftning samt genom regler och åter regler. Resultatet blir därmed allt sämre rörlighet. Det är bara att konstatera att vpk har en övertro på myndigheternas förmåga att i detalj reglera människors göranden och låtanden, vare sig det gäller på bostadsmarknaden eller på något annat område.

Vi har sett det förödande resultatet av vår genomreglerade bostadsmarknad. Vad vpk vill göra genom sitt handlande ger människor ännu sämre möjligheter att välja och få bostäder, Tore Claeson. Tore Claeson vill säkert väl, men resultaten skulle bli dåliga om hans förslag genomfördes.

Anf. 50 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Jag kan försäkra Siw Persson att jag vill väl. Den inställningen vägleder självfallet vad jag förespråkar i mina förslag.

Agne Hansson säger att vpk-förslagen, om de genomförs, gör det svårare att få loss bostäder. Han frågar hur många lägenheter man får fram genom de tvångsåtgärder som jag föreslår. Jag vågar inte säga bestämt, men i runda tal skulle det kanske gå att få loss 10 000 av de 20 000 lägenheter i Stockholm som inte används för permanent boende. Det vore inte fy skam till att börja med för bostadslösa ungdomar och andra. Frivillighet på detta område tror jag inte ett dugg på. Jag tror inte att några människor frivilligt lämnar ifrån sig lägenheter bara därför att man vädjar till dem och talar om hur många som är bostadslösa. Dess värre måste det vidtas skärpta åtgärder, och en ändrad lagstiftning på detta område måste komma till stånd.

Liksom i en tidigare debatt har Agne Hansson på nytt hälsat mig välkommen att ställa mig bakom centerförslaget att bygga hotellägenheter och övernattningslägenheter. Jag har tidigare påmint Agne Hansson om – och gör det igen – att det, om jag minns rätt, var minst tio år sedan vi först förde fram detta förslag både i Stockholms kommun och här i riksdagen. Om rätt skall vara rätt – och det bör det väl vara – får jag i stället hälsa centern och Agne Hansson välkomna att ställa sig bakom ett sådant förnuftigt förslag.

Låt mig till sist till Siw Persson säga att en ökad rörlighet utan bestämmelser och regleringar är precis detsamma som en ökad spekulation och sämre möjligheter för människor med små inkomster, dvs. människor som redan ligger illa till, att få bostäder. En ökad rörlighet enligt de borgerliga partiernas recept förvärrar ytterligare situationen för de människor i samhället som har det sämst ställt men som bäst behöver en ny eller egen bostad.

Anf. 51 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Bostadsutskottets betänkande, som vi nu behandlar, berör frågor om expropriation av bostadsrätter, förvärvstillstånd av hyresfastigheter, bostadssaneringslagen m. m. Det ställs en rad motionskrav, av vilka de flesta är anhängiggjorda i tidigare riksdagsdebatter.

Jag skall kortfattat beröra de reservationer som fogats till betänkandet och något kommentera de hittills hållna anförandena från denna talarstol.

Moderaterna återkommer med krav på att förköpslagen skall upphävas. Motionärerna hävdar att lagen är onödig och mer eller mindre strider mot, som man säger, avtalsrättsliga grundprinciper. Kraven återfinns i moderata samlingspartiets partimotion, och yrkandet om upphävande av förköpslagen är entydigt.

Folkpartiet vill i sin motion ligga moderaterna så nära som möjligt, men i sista andetaget kräver man en annan tingens ordning: nu borde det vara dags för en översyn av förköpslagen. Det finns också en s-motion som kräver en översyn av förköpslagen. Motionären menar att det finns vissa brister i nuvarande lag, som inte medger att kommunen kan förköpa viss del eller delar av ett fastighetsbestånd vid överlåtelse tillfället.

Utskottsmajoriteten har inte velat tillmötesgå motionskraven. Vi menar att den jämkningsregel som gäller och som kan föras fram hos domstol tills vidare får accepteras som skälig.

Sammanfattningsvis är vi från utskottsmajoritetens sida inte beredda att rucka på tidigare principer. Vi avstyrker därmed moderaternas krav att nuvarande lagstiftning skall upphöra, dvs. ett direkt upphävande av förköpslagen. Vi säger också till folkpartiet att vi inte är beredda att gå med på en översyn av förköpslagen.

Jag yrkar avslag på reservationerna 1, 2 och 3 i de här delarna. Samma sak gäller reservation nr 4 beträffande motiveringen.

Reservation nr 5 behandlar yrkanden från alla de tre borgerliga partierna där de kräver en annan tingens ordning i vad gäller SBC. SBC är en förkortning av Sveriges Bostadsrätters Centralorganisation. Motionärerna vill ha en lagändring till stånd och ge SBC en likvärdig position som de folkrörelsekooperativa bostadsrättsorganisationerna. Den här frågan har också behandlats tidigare, och positionerna synes utifrån helt skilda ståndpunkter och uppfattningar vara låsta. Vi menar att HSB och Riksbyggen har en annan utgångspunkt. Deras verksamhet är uppbyggd på bostadssociala idéer och värderingar som klart skiljer sig från SBC:s. Det folkrörelsekooperativa synsättet är annorlunda. Det finns en rad ytterligare skäl som kan anföras för att särskilja dessa organisationer.

Herr talman! Med denna motivering yrkar jag avslag på reservation nr 5 av centern, folkpartiet och moderaterna och bifall till utskottets hemställan i motsvarande delar.

Vpk vill i reservation nr 6 ha en lagändring till stånd i de s.k. ombildningsfallen. Motionären hävdar att vissa oseriösa fastighetsägare via bulvaner på ett eller annat sätt kringgår majoritetskraven vid bildande av bostadsrättsförening.

Utskottsmajoriteten är inte beredd att tillmötesgå vänsterpartiet kommunisterna i denna del. Det bör också nämnas att de generella villkoren för

ombildningsförfarandet är föremål för översyn av den s. k. bostadsrättsutredningen. Om jag är rätt underrättad lämnar denna utredning sitt betänkande inom kort. I första hand bör detta avvaktas, och även remissutfallet kan ju vara nog så intressant. En eventuell ändring i tillståndslagen bör ske efter sedvanlig hantering av utredningsförslaget. Jag yrkar avslag på reservation nr 6.

En annan motion som här bör nämnas är Bø415 av Hans Göran Franck och Lennart Andersson med krav på en ändring av tillståndslagen i syfte att förbättra efterlevandet av anmälningsplikten enligt nuvarande lag. De här frågorna är redan uppmärksammade och bereds inom bostadsdepartementet, och därför säger vi nej till motionsförslaget.

Reservation nr 7 av moderaterna yrkar jag avslag på i konsekvens med tidigare motivering i denna debatt.

Göran Magnusson vill i motion Bø423 ha en lagändring i syfte att omöjliggöra vidareförsäljningar av hyresfastigheter under den tid då förvärvsprövning pågår. Vi tror inte att det är möjligt att föra motionärens tankegångar i hamn och avstyrker därför motionen.

Reservation nr 8 av moderaterna, som gäller det sakrättsliga ägandet och påstådda intrång i avtalsfriheten, har vi heller ingen som helst förståelse för. Jag yrkar därför avslag på reservation nr 8.

Bakom reservation nr 9 av de tre borgerliga partierna finns en trestjärnig allians. Frågan gäller bostadssaneringslagen.

De borgerliga har utifrån olika bevekelsegrunder landat på en gemensam reservation, där de i allmänna ordalag kritiserar hyresgäströrelsen och dess ombudsmän. De hävdar att inflytandet utövas av ombudsmännen och inte av hyresgästerna. Jag tycker att man skjuter litet över målet i den här allmänna debatten. Vi företräder den generella uppfattningen att det är hyresgästorganisationen som företräder hyresgästerna och att vetorätten formellt bör ligga på denna organisation. Frågan har varit föremål för tidigare debatt och beslutsförfarande och ställningarna synes i dagsläget vara oförändrade. Jag yrkar avslag på reservation nr 9.

I reservation nr 10 vill centern, folkpartiet och moderaterna med olika motiveringar införa avgifter för bostadsförmedlingarna. Det tycker inte vi om. Vi anser att bostadsförmedlingarna skall få ge social service och inte skall avgiftsbeläggas. Den principiella inställningen till avgiftsfri bostadsförmedling har på senare år fått ytterligare näring. Vi avvisar motionskraven. Jag yrkar avslag på reservation nr 10.

Så till frågan om övernattningslägenheter och de båda reservationerna nr 11 och 12. Här återfinns motionskrav på en lagstiftning mot övernattningsbostäder. I s-motionen Bø408 begärs att de s. k. övernattningslägenheterna skall ställas till bostadsförmedlingarnas förfogande. Liknande krav återfinns vi i vpk-motionen Bø427.

Herr talman! Här finner vi naturligtvis åtskilliga argument både för och emot, och många menar att frågan framdeles måste lösas på ett eller annat sätt. I motiveringarna till avslag på både s- och vpk-motionerna har s och vpk hamnat på skilda ståndpunkter. Vi på s-sidan anser att man i första hand bör avvakta den nya lagen om bostadsanvisningsrätt innan några eventuella ytterligare åtgärder vidtas. Därmed avstyrks motionerna. Jag yrkar bifall till

reservation nr 11 och i konsekvens därmed avslag på reservation nr 12.

Den kommunala anvisningsrättslagen är alltså en nagel i ögat på de borgerliga, och de återupprepar kravet på att den skall avskaffas. Lagen har nyligen satts i sjön, och det finns över huvud taget ingen anledning att i dagens debatt närmare diskutera sakskalet till att den behövs. Vi har här helt olika åsikter. Jag yrkar avslag på reservation nr 14 och bifall till utskottets hemställan i motsvarande del.

Reservation nr 15 gäller ombildningslagen och de allmännyttiga bostadsföretagen. De tre borgerliga partierna vill i all hast ändra ombildningslagen och göra det fritt fram för en snabbare ökning av antalet bostadsrätter på hyresrättens bekostnad. Vi har en annan uppfattning, och någon närmare motivering utöver vad jag här sagt erfordras ej. Jag yrkar avslag på reservation nr 15.

En konsekvens av mitt resonemang blir ett avslagsyrkande även i vad gäller reservation nr 16 angående antalet lägenheter i ombildningslagen.

I reservation nr 17 föreslås att nuvarande regler om att minst två tredjedelar av hyresgästerna i de uthyrda lägenheterna skall ha förklarat sig intresserade av ombildning skall ersättas med krav på enkel majoritet. Jag skall passa på tillfället att säga till Agne Hansson att den frågan inte är aktuell i Sveriges riksdag. Den kommer alltså att vara det i bostadsrättsföreningar och ute bland hyresgästorganisationerna, och där vidhåller vi kravet. Någon sådan ändring är däremot inte alls aktuell här i riksdagen. Inga sakliga skäl har framkommit för att ändra majoritetsförhållandet, och förslaget om enkel majoritet avstyrks därmed. Jag yrkar avslag på reservation nr 17.

Reservation nr 18 om viss särställning för de folkrörelsekooperativa bostadsrättsföreningarna kan jag avfärda ganska kort. Min tidigare motivering under mom. 5 är relevant också här. Vi anser att här finns en helt annan social bredd och en helt annan syn på saker och ting. Jag yrkar därför avslag på reservation nr 18 och i konsekvens därmed också på reservation nr 19.

Så till priskontrollen på bostadsrätter. Prisstegringen på bostadsrätter har under årens lopp ökat även om man nu på vissa håll kan konstatera en viss avmattning. En av anledningarna till att departementschefen inte fullföljer tidigare uttalade principer om en eventuellt kommande lagstiftning är just att en viss prisdämpning har skett. En annan fråga är att bostadsministern i ett interpellationssvar sade att man bör avvakta den nu tillsatta skatteutredningen. Det är möjligt att skattelagstiftningen på området framdeles kommer att ändras. Ingen kan väl från denna talarstol säga att allt för all framtid skall vara som det är i dag. Agne Hansson sade själv att han kände viss oro, och nog känner väl många i detta parlament oro när vi i Dagens Nyheter eller Svenska Dagbladet läser att bostadsrätterna på Östermalm börjar kosta mer än 1 miljon och uppemot 2 milj. kr. Det kan inte gynna vare sig nationen eller bostadsrättsinnehavarna i stort.

Herr talman! Det är för tidigt att nu aktualisera nya initiativ innan ytterligare klarhet i frågan har vunnits. Därför kan vi inte följa Tore Claesons resonemang i reservation 21.

Reservation 22 av moderaterna om dubbelupplåtelse är krånglig, och man har inte fått respons ens bland sina borgerliga kolleger. Här är moderaterna ensamma. Jag yrkar avslag på reservation 22 med denna motivering.

I reservation 23 har alla borgerliga företrädare enats om en gemensam strategi, nämligen den att en annan tingens ordning framdeles skall råda när det gäller förhandlingsersättning för boinflytande och fritidsverksamhet.

Herr talman! Den tidigare debatten i dag har velat visa att fastighetsägarna är vita som snö och att hyresgäströrelsen har svarta vingar. Vi tycker att hyresgästorganisationerna har skärpt sig på denna punkt. De har en bättre förhandlingstaktik och en bättre förhandlingsordning, och det finns ingen anledning att ändra på den förhandlingsersättning som utgår för boinflytande och fritidsverksamhet. Jag yrkar avslag på reservation 23.

Reservation 24 behandlar avgift för kabel-TV. Här har vpk och centern enats. Vpk-motionären menar att enskild hyresgäst mer eller mindre skall ha vetorätt i denna fråga. Vi är tveksamma, för att inte säga avvisande, till motionskraven om en allmän lagstiftning i denna del. Herr talman! Enskilda hyresgäster har i dag möjlighet att gå till prövning i hyresnämnd och bostadsdomstol när det gäller frågor rörande kabel-TV. Jag yrkar med denna motivering avslag på reservation 24.

I reservation 25 talas om serviceutbud och hyra, och reservanterna begär en översyn av lagstiftningen. Vi från utskottsmajoriteten anser att detta är en typisk förhandlingsfråga, där hyresmarknadens förhandlingsparter bör och kommer att klara av att reda ut frågorna. Jag yrkar avslag på reservation 25.

Så till frågan om lägesfaktorn. Många företrädare för de olika partierna – centern, moderaterna och folkpartiet – har föreslagit en annan lagstiftning. Men, ärade kammarkolleger, detta är en fråga som vi anser ryms inom den förhandlingsordning som hyresmarknadens parter i samförstånd har upprättat. Redan nu tillämpas den regeln att man i samband med förhandlingarna tar hänsyn till läget, exempelvis till centralt belägna lägenheter. Här behövs ingen annan lagstiftning. Detta krav uppfylls inom ramen för bruksvärdesystemet, och därmed yrkar jag avslag på reservation 26.

I reservation 27 vill Tore Claeson ändra på bruksvärdesregeln med en något annorlunda formulering. Utskottsmajoriteten anser att skälighetsparagrafen eller kanske rättare sagt påtaglighetsrekvisitets ändring inte synes vara motiverat. Jag yrkar avslag på reservation 27.

Vad gäller reservation 28 anser utskottsmajoriteten den nuvarande lagstiftningen vara neutral och avstyrker därmed motionskraven. Jag yrkar avslag på reservation 28.

Reservationerna 29 och 30 gäller besittningsskyddet. Det kan vi rätt snabbt gå förbi. De båda reservanterna har helt skilda ståndpunkter, och det finns ingen anledning att föregripa regeringens proposition i denna del.

Av s. 15 och 16 i betänkandet framgår att vi tillmötesgått kraven i motion Bo409 om prövning av förlängningstvister och föreslår att riksdagen ger regeringen till känna att regeringen bör ha sin uppmärksamhet riktad på det problem som aktualiseras i motionen och återkomma till riksdagen i frågan.

Tore Claesons reservation 31 om kollektivavtal finner utskottet inte särskilt tilltalande och yrkar avslag på reservationen.

I fråga om ägarlägenheter har ytterligare motiveringar inte tillkommit. Inga andra än moderaterna står fast vid förslaget, och jag yrkar avslag på reservation 32. Detsamma gäller reservation 33 vad gäller "hyr-köp"-systemet.

En permanentning av den kooperativa hyresrätten, som moderaterna kräver i reservation 34, vill utskottsmajoriteten inte gå med på. Centerns propåer i reservation 35 går i samma riktning. Moderaterna vill ha bort försöksverksamheten helt. Herr talman! Jag yrkar avslag på reservationerna 34, 35 och 36.

I den sista reservationen 37 vill Tore Claeson ha ett direkt förbud mot andelslägenheter i vårt land. Det vill utskottsmajoriteten inte gå med på.

Så en kommentar till dem som deltagit tidigare i debatten. Jag lyssnade på Agne Hansson, Rolf Dahlberg och Siw Persson. Alla vill ha ett ökat ansvar och ett ökat engagemang. Man fick en känsla av att hyresgästerna sitter bakom lås och bom, mer eller mindre fjättrade. Men det sker en hel del på detta område.

Siw Persson vill att det skall byggas mer bostäder, och till det vill jag säga att det är en kommunal fråga. Det är kommunerna själva som styr bostadsplaneringen. Staten, riksdagen, drar upp ramarna, och sedan är det kommunerna som skall göra resten.

Tore Claeson talade om den spekulativa ombildningen av fastigheter till bostadsrätter. Ja, framtiden får väl utvisa om det förekommer i någon större omfattning.

Prisökningen på bostadsrätter är oroande, och den frågan bör kammaren följa med uppmärksamhet i framtiden. Vi får återkomma till den debatten när det är dags.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 11 och 20 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 52 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Nej, Magnus Persson, hyresgästerna sitter väl inte fjättrade bakom lås och bom, men jag medger att deras engagemang kunde stimuleras bättre med en annan och generösare syn på den fastighetsrättsliga lagstiftningen med likabehandling och demokrati i inflytandefrågor över huvud taget.

Jag måste fråga Magnus Persson apropå beskedet att SBC fortfarande skall diskrimineras, vilket framgick av hans anförande: Vari består skillnaden i bostadssocial syn mellan de olika bostadsrättsorganisationerna? Man måste ändå kunna se att organisationer kommer till, lär sig och utvecklas. Så har skett även i detta fall.

Så till frågan om hembud och priskontroll. Regeringen skall alltså, enligt Magnus Persson, avvakta och se, och om priserna skulle börja stiga igen skall man överväga åtgärder, förmodligen av typ hembud och priskontroll. Enligt Magnus Persson skulle man nu också kunna tänka sig att ändra skattelagstiftningen. Då blir min fråga: Är det således en skärpt reavinstbeskattning som är att vänta bl. a. för bostadsrättsinnehavare och villaägare?

Vad kommer att hända? Risken är ju stor, Magnus Persson, att priserna kommer att stiga igen. Det hela är ju ett resultat av den bostadsbrist som vi har – ingenting annat.

De besked som vi har fått innebär lika stor ovisshet om framtiden efter valet som de tidigare beskeden. Men vi från centern kan ge besked. Vi

avvisar varje tanke på hembud och priskontroll, både nu och i framtiden. Vi vill lösa bostadsbristen med helt andra metoder.

Sedan till ombildningslagen: Hyresgästerna kan bilda en bostadsrättsförening genom en intresseanmälan till inskrivningsmyndigheten för att få förköp. Men det gäller tydligen inte alla hyresgäster. Det gäller inte dem som bor i landstings- eller kommunägda bostäder eller i allmännyttans bostäder. I den här frågan är socialdemokraterna tydligen mycket klivna. Å ena sidan tycker man det är bra att folk äger bostäder och engagerar sig. Men till dem som bor i allmännyttan säger man: Den här lagen är inte till för er – det är inte meningen att ni skall kunna bilda bostadsrättsföreningar och kunna påverka er bostadssituation och ert ägande. Varför diskriminerar ni den kategorin av hyresgäster som bor i allmännyttans bostäder?

Beträffande det faktum att det krävs två tredjedelars majoritet för en ombildning till bostadsrätt vill jag säga: Å ena sidan hävdar socialdemokraterna att det är bra att de boende har ett inflytande. Men det är tydligen inte bra om det inflytandet blir för stort. Varför gör ni skillnad mellan å ena sidan folks möjligheter att påverka sin boendesituation och å andra sidan våra möjligheter att i ett demokratiskt samhälle besluta om gemensamma angelägenheter? Jag fick beskedet att det inte kommer att införas två tredjedelars majoritet i Sveriges riksdag, och det är ju ett glädjande besked. Men varför skall man då ha kvar denna felaktiga syn på demokratin när det handlar om boinflytande?

Herr talman! Jag tycker att den här debatten har visat en klar skiljelinje beträffande synen på ägande, likabehandling och demokrati. Min fråga från inledningsanförandet till socialdemokraterna kvarstår: Är det inte dags att nu tänka om och se litet mer generöst på den fastighetsrättsliga lagstiftningen, för att få en likabehandling och en bättre boendedemokrati?

Anf. 53 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag skall kommentera två av de frågor som Magnus Persson tog upp i anslutning till att han yrkade avslag på vpk-reservationerna.

I fråga om priserna på bostadsrätter sade Magnus Persson att en viss avmattning i fråga om priserna vid försäljning av bostadsrätter hade kunnat noteras. Tyvärr är det inte så. Olika förfrågningar och undersökningar under de senaste 14 dagarna visar entydigt att det är precis tvärtom – priserna fortsätter att stiga. Jag beklagar än en gång att det förslag som förbereddes inom bostadsdepartementet i syfte att komma till rätta med detta – i varje fall då det gäller nya bostadsrätter – inte lades fram och kunde bli realiserat nu. Trots tidigare riksdagsuttalanden om hur angeläget det är att komma till rätta med en icke önskvärd prisutveckling har regeringen avstått från åtgärder. Jag tror att det i valrörelsen kommer att bli svårt för socialdemokraterna att motivera varför man avstår från det. Bostadsrättshavarna själva ser ju hur illa ställt det är på det här området och begriper att det baskar åt skogen om vi inte snabbt tar itu med situationen och gör någonting.

Sedan till frågan om det s. k. påtaglighetsrekvisitet. Magnus Persson sade att det inte finns någon anledning till ändring här. Jo, det finns det verkligen. Man har försökt trissa upp hyrorna extra mycket i områden med särskilt stor bostadsbrist. Orsakerna är många, men man skulle kunna åstadkomma en

dämpning av hyresstegringarna om påtaglighetsrekvisitet slopades. Det gäller alltså det rekvisit som infördes 1975 och som säger att hyran inte anses skälig om den är påtagligt högre än hyrorna för lägenheter som med hänsyn till bruksvärdet är likvärdiga. Tidigare gällde en bestämmelse om att hyran var oskälig om den väsentligt översteg hyran för lägenheter som med hänsyn till bruksvärdet var likvärdiga. Men detta "väsentlighetsgap" växte med åren till omkring 10 %, och som motiv för förändringen till "påtagligt" anförde departementschefen i proposition 1974:150: "Den tolkning av väsentlighetsrekvisitet som börjat utvecklas i praxis kan komma att visa sig olycklig från flera synpunkter. Dels ger den upphov till alltför kraftiga hyreshöjningar i de enskilda fallen, dels kan den leda till att det utbildas nya, alltför höga hyresnivåer som i sin tur kan åberopas till stöd för ytterligare hyreshöjningar."

Det är precis vad som har hänt och vad som händer på grund av påtaglighetsrekvisitet. Hyror som är ca 6 % högre accepteras nu allmänt av hyresnämnderna och bostadsdomstolen. Nivåerna ökar alltså. Utvecklingen reallt sett – med hänsyn till penningvärdesförsämringen och inflationen – innebär att begreppet "påtagligt" har större betydelse för dagens hyror än begreppet "väsentligt" hade för 1974 års hyror. Därför menar vi att påtaglighetsrekvisitet måste utmönstras ur hyreslagen. Det skulle väsentligt bidra till att sänka hyresnivån.

Anf. 54 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Vi behandlar nu samtidigt en mängd frågor. Jag tror säkert att de som lyssnar på debatten har stora problem att följa med när vi från det ena inlägget till det andra hoppar från ett ärende till ett annat, men det är något som vi får leva med.

För att sammanfatta de ståndpunkter som står emot varandra: Alla de reservationer som de borgerliga partierna har fogat till detta betänkande – jag tror att det är tolv stycken – syftar till att ge de enskilda människorna en bättre ställning på bostadsmarknaden. Vi vill göra det lättare för dem att bilda bostadsrätter om de vill det. Vi vill göra det lättare för dem att själva välja den förhandlingsmodell som de vill ha i förhandlingarna med hyresvärderna. Vi vill ge även dem som bor i allmännyttans fastigheter möjlighet att friköpa lägenheterna och ombilda dem till bostadsrätter. Vi har också en mängd andra förslag.

Vi vill genomgående ha ökad valfrihet och större möjligheter för de enskilda. Till allt detta säger socialdemokraterna nej. De vill i stället förorda kollektiva lösningar och lagstiftning, som oftast favoriserar det socialdemokratiska partiet närstående rörelser, t. ex. HSB, Riksbyggen och Hyresgästernas riksförbund.

Det är viktigt att klargöra för människor att det här finns en skiljelinje i svensk politik. Sedan är det upp till människorna själva att avgöra vem de vill stödja i valet i höst.

Anf. 55 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Folkrorelsekooperativen är bättre än SBC, sade Magnus Persson. Redovisa då på vilket sätt de är bättre, eftersom detta är en allvarlig kritik av SBC!

Anvisningsrättslagen har nyligen satts i sjön, sade Magnus Persson. Tala då gärna om hur! Lagen är principiellt tvivelaktig, och den främjar inte det som sägs vara dess målsättning, dvs. att bostäder skall fördelas på rättvisa grunder. Nej, Magnus Persson, det här blir nog den sjösatta lag som genast sjönk som en sten till botten.

Vi tror att hyresgästerna sitter fjättrade inom lås och bom, sade Magnus Persson vidare. Möjligen sitter de bakom lås och bom – de är inte låsta på det sättet. Tecknen på att ett omfattande bruk av administrativa regleringar har någon gynnsam effekt på t. ex. rättvisan i boendet är synnerligen få.

Magnus Persson påstod att det helt och hållet var kommunerna som hade ansvaret för byggandet, och i nästa andetag sade han att det var regeringen som bestämde ramarna och kommunerna som hade att se till att det byggdes inom dessa. Just det, Magnus Persson! Den socialdemokratiska regeringens regleringsiver har åstadkommit en så genomreglerad bostadsmarknad att det blir allt svårare för kommunerna, byggherrarna och byggentreprenörerna att genomföra några program.

Vilka är då förlorarna? Jo, det är alla de som kunde ha fått en lägenhet om det hade förts en folkpartistisk bostadspolitik.

Anf. 56 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Jag vill först ta upp Siw Perssons inlägg. Det var egentligen Birgit Friggebo som lade fram förslaget om bostadsanvisningslag, och riksdagen antog en sådan lag som var alltför byråkratisk. Den socialdemokratiska regeringen har nu lagt fram ett bättre förslag, och det skall göras en utvärdering. En fortsättning på Birgit Friggebos bostadsanvisningslag kan vara en väg att vandra.

Det är faktiskt regering och riksdag som lägger fast ramarna och kommunerna som sedan skall se till att kommunmedborgarna får en bostad. Där finns det vissa regler i samhället, vilket vi skall vara glada för. I vissa länder råder det fullt kaos på bostadsmarknaden.

Agne Hansson frågade mig vad det är för skillnad mellan HSB och Riksbyggen å ena sidan och SBC å andra sidan. Jag har tidigare i debatten sagt att HSB och Riksbyggen för det första har en bostadssocial prägel, som bygger på idéer inom folkrörelsekooperativet. För det andra är de byggherrar och kan med utgångspunkt i produktutveckling och liknande forma ett byggande och boende som vi tror på. Det är två väsentliga skillnader.

Så till frågan om priserna på bostadsrätter. Jag sade i mitt första inlägg att vi får avvakta skatteutredningens förslag – självfallet kan ingen stå här och tala om hur det skall se ut. Det är en parlamentarisk utredning som har tillsatts och som skall lägga fram ett förslag, och det är möjligt att den kommer med något vad gäller just frågan om beskattning av bostadsrätter. Det framgick av det svar som bostadsministern tidigare lämnade i den här frågan.

Jag tror också att det kommer att finnas både hyresrätter och bostadsrätter

i framtiden. Man skall nog inte gå så snabbt fram som de borgerliga här förespråkar; vi vill skynda långsamt.

Rolf Dahlberg sade att det finns en skiljelinje i svensk politik. Enligt honom skulle de enskilda människorna ges ökad frihet.

Herr talman! Vi socialdemokrater tror inte att de fria marknadskrafterna kommer att klara boendet och byggandet i detta land, utan det måste finnas vissa regler så att staten tillsammans med hyresgäster, hyresgästorganisation och de stora bostadskooperativa företagen kan föra en vettig och bra bostadspolitik. Det är vi beredda att gå ut och slåss för i valrörelsen.

Tore Claeson tog upp den snabba prisutvecklingen när det gäller bostadsrätter. Jag har inga fakta som bekräftar det han säger. Jag har bara hänvisat till det interpellationssvar som bostadsministern för kort tid sedan lämnade i riksdagen, där han säger att en viss dämpning har skett på detta område. Jag har ingen annan kommentar till detta.

När det gäller påtaglighetsrekvisitet vill jag påpeka att frågan har behandlats tidigare i riksdagen och att det icke finns tillräckligt tunga skäl för att ändra de nuvarande reglerna.

Herr talman! Jag yrkar än en gång bifall till utskottets hemställan och till reservationerna 11 och 20.

Anf. 57 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! De två skillnaderna mellan bostadsrättsorganisationerna som Magnus Persson angav är riktiga. Men jag kan inte förstå varför SBC skulle ha en annan bostadssocial syn och därmed diskrimineras i utbildningslagstiftningen.

Magnus Persson sade att han trodde att det kommer att finnas bostadsrätter även i framtiden. Det tror faktiskt jag också – så till den grad misstror jag inte socialdemokraterna. Vad jag däremot har försökt hävda är att det i framtiden kommer att finnas bostadsrätter för vissa människor, nämligen bara för dem som har möjlighet att betala de höga priserna och för dem som inte fälls av en trubbig och diskriminerande lagstiftning.

Jag ställde inledningsvis en rad frågor, t. ex. varför socialdemokraterna vill diskriminera SBC, varför de ställer sig avvisande till att stimulera ägande och engagemang, varför de inte vill tillämpa vanliga demokratiska regler, som gäller för samhället i övrigt, för hyresgästinflytandet enligt utbildningslagen. Jag har inte på någon punkt fått ett entydigt svar, utan bara suddiga och grumliga motiveringar.

Jag ville också ha ett besked om hur det kommer att bli i framtiden med förslag om hembud och priskontroll. Jag tycker, precis som Rolf Dahlberg, att denna debatt har visat en klar skiljelinje mellan de socialistiska partierna, som talar om tvång och ökad lagstiftning, och de icke-socialistiska partierna, som vill stimulera till ökat ägande, vilket ger ökat engagemang och lika behandling.

Beskeden om hembud och priskontroll i framtiden är oerhört ovissa. I detta sammanhang kan man, om priserna börjar stiga, vänta sig förslag om hembud och priskontroll. Vad man också enligt Magnus Persson kan vänta sig är en skärpning av skattelagstiftningen och möjligen även en begränsning av rätten att göra avdrag. Efter den här debatten finns det därför anledning

att hysa stor oro inför framtiden, om socialdemokraterna skulle få fortsätta bestämma efter valet.

Anf. 58 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! När det gäller priserna på bostadsrätter och hur man skall kunna dämpa dem hänvisar Magnus Persson till den skatteutredning som nu har påbörjat sitt arbete och som väl i bästa fall kommer att lägga fram sitt förslag om ett eller ett par år. Det skulle innebära att man låter utvecklingen av priserna på bostadsrätter ha sin gång utan att göra något åt det under de närmaste åren. Jag tycker att det är orimligt. Vi behöver inte diskutera huruvida priserna på bostadsrätter har fortsatt eller fortsätter att öka i samma takt som tidigare. De ökningarna som har skett är tillräckligt stora för att motivera ingrepp i syfte att stoppa den utveckling som pågår men som inte kan få fortsätta, enligt min uppfattning. Inser inte Magnus Persson vilket hot detta innebär mot en social bostadspolitik?

Sedan säger Magnus Persson att det inte finns tillräckligt tunga fakta och skäl för att göra en förändring av påtaglighetsrekvisitet i syfte att dämpa hyresutvecklingen. Det finns precis lika goda skäl för att i dag slopa påtaglighetsrekvisitet som det fanns för att slopa väsentlighetsrekvisitet när regeringen föreslog det, nämligen de ständigt pågående och opåkallade hyreshöjningarna. Denna slutsats kan man dra av de senaste jämförelser som har gjorts.

Jag skulle bli glad om Magnus Persson som representant för socialdemokraterna i denna debatt kunde säga att socialdemokraterna i varje fall inte utesluter möjligheten att snarast ta itu med dels frågan om den våldsamma upptrissningen av priserna på bostadsrätter och göra något åt det, dels frågan om att slopa påtaglighetsrekvisitet i hyreslagen, som i sig innebär en ständig uppskrivning av hyrorna utan att detta är motiverat av några andra skäl än dem som framkommer vid en jämförelse. Dessa hyror får inte påtagligt överstiga hyrorna för jämförbara lägenheter. Jag tycker att det är det minsta som en socialdemokratisk regering och ett socialdemokratiskt parti kan göra, eftersom de ju vill slå vakt om bostadskonsumenter och bedriva en socialt inriktad bostadspolitik. Det är två ganska små åtgärder i sig som ni borde vara beredda att vidta i syfte att slå vakt om den sociala bostadspolitiken.

Anf. 59 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! När det gäller anvisningsrättslagen vill jag säga till Magnus Persson att folkpartiet faktiskt insåg att man hade fel. Vi i folkpartiet tog då konsekvenserna av det. Men det är väl för mycket begärt att en socialdemokrat skall kunna erkänna ett fel och dessutom ta konsekvenserna av det. Vi i folkpartiet är emellertid inte rädda för att erkänna att vi har gjort fel.

Det måste till en större lyhördhet och rörlighet inom bostadspolitiken än som hittills varit fallet.

Låt mig slutligen konstatera att socialdemokraterna har visat att de inte har klarat av detta.

Anf. 60 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Först och främst vill jag till Agne Hansson säga att den utredning som tillsatts för att göra en översyn av villkoren för ombildning av hyresrätt till bostadsrätt kommer att lägga fram sina resultat i sommar. Det vore förmätet av mig att stå här och uttala mig i någon riktning. Men jag tror att de borgerliga partierna är fjättrade i sitt tänkande om att de fria marknadskrafterna skall klara av detta. Låt mig då till Agne Hansson säga att det finns helt andra stadgar inom HSB och Riksbyggen än inom den tredje organisationen. Jag vill ge Agne Hansson rådet att gå in i en bostadsrättsförening tillhörande HSB eller Riksbyggen, så att han får se den koppling som finns till moderorganisationen.

Till Tore Claeson vill jag säga att skrivningen i betänkandet visar att vi känner oro för de snabbt stigande priserna på bostadsrätter, även om vi nu kan notera en viss dämpning. Jag kan också hänvisa till det svar som bostadsministern gav där han säger att frågan måste lösas på sikt. En väg att gå är naturligtvis skattevägen.

Till Siw Persson vill jag säga att vi är vana vid att folkpartiet hoppar från en tuva till en annan. Det har folkpartiet gjort även i fråga om bostadsanvisningslagen. Ni stod inte rycken i Sveriges riksdag när det gällde att fullfölja förslaget av Birgit Friggebo om bostadsanvisningslagen. Nu har vi emellertid lagt fram ett förslag om en sådan lag, och vi har en majoritet för detta förslag. Vi hoppas att bostadsanvisningslagen skall bli bra och gynna hyresgästerna i vårt avlånga land.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om försvarsutskottets betänkande 8.)

Kammären övergick till att debattera konstitutionsutskottets betänkande 31 om vissa anslag till Riksdagen och dess myndigheter m. m.

Grundförhållandena på Helgeandsholmen

Anf. 61 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Till konstitutionsutskottets betänkande 1987/88:31 har jag fogat en reservation rörande grundförhållandena på Helgeandsholmen. Reservationen bygger på vad jag framfört till riksdagen i en motion under den allmänna motionstiden.

I den angivna motionen, 1987/88:K314, hemställer jag att riksbyggnaderna på Helgeandsholmen blir föremål för en särskild utredning. Denna hemställan har jag gjort mot bakgrund av ett till motionen bifogat material rörande grundförhållandena m. m. vid riksbyggnaderna. Detta material har sammanställts av arkitekten, fil. mag. Börje Blomé, vars kunnighet och erfarenheter i hithörande frågor ingen torde kunna ifrågasätta. Innehållet i materialet är enligt min mening av så allvarlig karaktär att det inte enbart kan viftas bort som ogrundat och betydelselöst, vilket byggnadsstyrelsen tyvärr gör i sin inlaga i ärendet.

Börje Blomé har sammanställt ett faktamaterial bakom vilket står

människor med gedigen utbildning och stora kunskaper. Det finns därför all anledning att fästa avseende vid vad de har att anföra.

Samtliga riksdagsledamöter har genom motionen haft möjlighet att ta del av det ifrågasvarande materialet. Min avsikt är därför nu inte att ingående redovisa för detta, men jag vill till protokollet ha inläst några delar av det.

Framlidna arkitekten SAR Erik Wählin uttalade 1983 i en uppsats betitlad "Ett riksdagshus på bräcklig grund bl. a. "att grunden under riksdagshuset är ej säker, att säkerhet till liv och lem kan ej garanteras och att inget realistiskt förslag föreligger till hur riskerna skall kunna elimineras".

En av byggnadsingenjören Berenc Barabas och arkitekten Börje Blomé gjord sprickinventering visar "inalles över 600 sprickor iakttagna oktober 1983 varav endast ett ringa antal noterats vid den genom byggnadsstyrelsens försorg utförda sprickinventeringen september–november 1975". Man noterade sprickor i storleksordningen 15–35 mm.

Byggnadsingenjören Olof af Forselles, som torde känna riksbyggnaderna bättre än någon annan genom mångåriga arbetsinsatser i riksdagens tjänst, för vilket han rönt en häpnadsväckande behandling under senare år, har gjort en observation gällande riksbankshusets granitfasad mot Riksgatan. Undersökningen gjordes hösten 1983 vid rådande stark ström och högt vattenstånd. Av observationen framgår bl. a. att det var en kraftig rörelse i byggnadens norra parti genom en vidgning av fogar i sockel och sockelbröstning vid tredje fönstret beläget norr om huvudentrén. En fortsatt uppmätning under 1985 visar en fortsatt vidgning av fogar i sockel.

Fil. lic. Björn Gillberg har i en debattartikel, "Riksdagen döljer något", i Dagens Nyheter i november 1987 redovisat vissa egna erfarenheter. Han påtalar bl. a. att prover från riksdagshusets pålverk var rejält angripna av röta, liksom pålverksprover från fastigheter i Gamla stan. Han refererar vidare till byggnadsstyrelsens yttrande den 25 mars 1968, där det uttalas: "De nämnda undersökningarna är nu klara och visar att träpålarna under byggnaden är angripna av bakterier, som reducerar hållfastheten till 50–60 % av den ursprungliga. Undersökningen har inte omfattat riksbanksbyggnaden men det kan förutsättas att även träpålarna där är angripna av bakterier."

Till vad jag nu refererat kommer vad vi alla själva kan konstatera med egna ögon. Och alldeles ofrånkomligt är ju att vi kan se sprickor och förskjutningar både utvändigt och invändigt samt att ilagade fogar har nyspruckit.

Jag vill åter hänvisa till Björn Gillbergs artikel. Han skriver att byggnadsstyrelsen har uttalat att "om byggnaderna skall bevaras i befintligt skick eller om de skall byggas om, måste en total grundförstärkning utföras inom en relativt snar framtid."

Av någon anledning glömdes detta uttalande bort, herr talman. Plötsligt var grunden i gott skick.

Börje Blomé ifrågasätter i sitt material om byggnaderna tål en grundförstärkning och om det över huvud taget går att rädda dem. Han påtalar brister i byggnadsstyrelsens bedömning av byggnadernas statiska tillstånd och hävdar att det är riksbyggnadernas töjning genom sidorörelser i grunden som utgör kriteriet på "en annalkande katastrof".

Herr talman! För att var och en skall få en fylligare bild av vad Börje Blomé

hävdar hänvisar jag till materialet i min motion. Givetvis vill jag också hänvisa till den skrivelse som byggnadsstyrelsen gjort i ärendet och som fogats som bilaga till utskottsbetänkandet. Viktigt är ju att de skilda synpunkter som finns i detta ärende blir föremål för en seriös bedömning.

Av byggnadsstyrelsens skrivelse framgår att man där inte anser sig behöva fästa avseende vid vad Börje Blomé anför. Man tillbakavisar allt, vilket var väntat. Med all tydlighet framgår av skrivelsen att det har gått prestige i detta ärende och att viljan att komma ur denna prestige dess värre saknas. Det räcker med att hänvisa till uttalandet om en "kampanj" från Börje Blomé's sida.

För egen del vill jag nogsamt understryka att jag ej engagerat mig i detta ärende för att jag skulle ha en tvärsäker uppfattning i själva sakfrågan. Men jag känner så stor respekt för kunnigheten och erfarenheten hos de angivna personerna att jag anser skäl föreligga att agera på sätt som jag gjort. Tyvärr har jag inte fått gehör i utskottet för den mycket rimliga begäran om en opartisk utredning. Med allas vårt bästa för ögonen anser jag att den verkligen borde kunna komma till stånd.

Slutligen, herr talman, hade det varit värdefullt med en redovisning av kostnaderna för den i utskottsbetänkandet angivna höjningen av vattennivån under Helgeandsholmen i jämförelse med vad det hade kostat att i ombyggnadsskedet genomföra en grundförstärkning. Förhoppningsvis skall vi få en sådan redovisning.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 62 SÖREN LEKBERG (s):

Herr talman! Hans Nyhage har inte lyckats övertyga sina egna partivänner om att de borde ställa upp för reservationen. Mot den bakgrunden vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 63 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Det var mycket svårt att höra vad Sören Lekberg sade, men jag tyckte att argumenteringen var att man skulle yrka avslag på reservationen mot bakgrund av att jag inte hade lyckats övertala mina partikamrater. Jag måste säga att den argumenteringen i sakärendet är synnerligen anmärkningsvärd. Jag trodde att det inte var partikamraternas ställningstagande utan ett ställningstagande i sak som var avgörande för hur vi skall rösta i den här kammaren.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om försvarsutskottets betänkande 8.)

Beträffande lagutskottets betänkanden 27 och 28 konstaterade andre vice talmannen att ingen talare var anmäld.

Kammaren övergick därför till att debattera försvarsutskottets betänkande 7 om transporter av farligt gods, m. m.

Transporter av farligt gods, m. m.

Anf. 64 OLLE AULIN (m):

Herr talman! Till skillnad från ett antal talare tidigare här i dag skall jag använda kortare tid än den anmälda för anförandet, vilket måhända kan glädja några av kamraterna.

Under allmänna motionstiden har det väckts ett stort antal motioner rörande transport av farligt gods, däribland två partimotioner från moderata samlingspartiet.

Bakgrunden är att det tycks vara svårt att komma till rätta med sedan länge påtalade brister i fråga om anvisning av vägar för dessa farliga transporter, samordning över länsgränserna, utbildning av förare och förbättrad tillsyn.

Detta, herr talman, är en viktig miljöfråga – säkerheten vid transport av farligt gods. Under mer än tio års tid har denna fråga varit under diskussion, men ännu har vi inte sett några klara anvisningar från de centrala instanserna.

Redan för 10–15 år sedan vidtog man i Helsingborg åtgärden att anvisa vägar för transporter inom kommunen, särskilt utmärkta för fordon som hade farligt gods. Inom länsstyrelsen gjordes en stor undersökning av omfattningen av dessa transporter. Till problemen hörde att SJ vägrade att svara på länsstyrelsens frågor om vilka transporter som gick på spår. Det gör att man känner sig benägen att visa sympati för Siw Perssons motion som gäller om SJ själva skall ha ansvar för kontrollen av sin verksamhet. Men det har som sagt inte hänt någonting inom central instans. Man är inte färdig ännu.

Vi moderater har velat klargöra räddningsverkets ansvar för samordning av åtgärder för att förbättra säkerheten och för tillsynen på detta viktiga område.

Utskottsmajoriteten håller i huvudsak med om den kritik som framförs i motionerna, och man avslutar betänkandet med ett tillkännagivande – samtidigt som samtliga motioner i ärendet avstyrks.

Det är ett märkligt förfarande. Jag tycker att det är fantastiskt. Om man med anledning av den kritik som framförs i motionerna ger regeringen till känna behovet av att räddningsverket skall ha ett övergripande ansvar för dessa frågor – och tar ansvar för att någonting händer – då bör motionerna bifallas.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 65 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Vpk har i en partimotion om sjöfartspolitik, som väcktes redan i januari 1987, ägnat ett avsnitt åt brandskydd och säkerhet till sjöss. Problemen när det gäller dessa säkerhetsfrågor har uppmärksammats genom åren inte bara av vpk utan också från sjöfolkets eget håll. Det har under årens lopp väckts motioner till Sjöfolksförbundets kongress och även framförts krav från Sjöfolksförbundet i dessa frågor.

Vad vpk föreslår i partimotionen är att det i Sverige skall inrättas en helt ny organisation för brandskydd och övriga säkerhetsfrågor till sjöss. Denna organisation skulle fungera som ett slags jourstyrka. På andra håll i världen har organisationer av liknande typ byggts upp. Organisationen skulle ha

vittgående befogenheter när det gäller att inspektera fartygen, och den skulle naturligtvis också kontrollera att sjösäkerheten efterföljs av de berörda. Det måste till särskilda resurser också för kontroll av det fiffelflaggande tonnage som gör våra kuster och farvatten mycket osäkra. Det har på nära håll förekommit mängder med olyckor och incidenter.

En sådan verksamhet som den som vpk syftar till med denna organisation måste bekostas av staten. Brand- och säkerhetstjänst till lands bekostas av samhället, och vi tycker att samma förhållande borde gälla för säkerheten till sjöss.

I det betänkande från försvarsutskottet som vi just nu behandlar har man avstyrkt förslaget i vpk:s partimotion. Däremot har utskottet redovisat en mycket belysande uppräkningslista av alla de instanser som i dag är inblandade i sådana här frågor i Sverige. Där nämns fartygets ägare, sjöräddningstjänsten enligt räddningslagen, sjöfartsverket, kustbevakningen och även den kommunala räddningstjänsten. Detta visar, herr talman, att alldeles för många myndigheter och organ är inblandade i dessa frågor för att verksamheten skulle kunna bli effektiv, och vi vill ha en samordning.

Utskottet ger i betänkandetexten faktiskt vpk rätt så till vida att det framhåller att en bättre samordning måste till, om vi skall kunna få till stånd ett effektivare brandskydd och en bättre säkerhet till sjöss. Tyvärr har man ändå avstyrkt vpk:s förslag.

Jag ber till sist att få yrka bifall till vpk:s motion 1986/87:506.

Anf. 66 IRÉNE VESTLUND (s):

Herr talman! Försvarsutskottets betänkande om transporter av farligt gods har verkligen varit föremål för stort intresse och är också mycket aktuellt i dessa dagar. Det har visat sig att många av de frågor som man tar upp i de behandlade motionerna är föremål för överläggningar och utredningar. Man tar i många motioner upp enskildheter på olika punkter som vi i utskottet har föredragit att göra en samlande skrivning om. Vi har vid flera tillfällen i utskottet, och även i betänkandet, framhållit att det är statens räddningsverks samordnande funktion som vi skall stödja. Det gäller verkligen också att öka säkerheten totalt kring transporter av farligt gods. Vi har inte tillstyrkt någon av motionerna utan behandlar dem i utskottet på olika sätt.

Bl. a. Viola Claesson har här pekat på att det ofta är många instanser inblandade vid transporter med farligt gods, och det är ett förhållande som vi verkligen har blivit uppmärksammade på vid behandlingen av motionerna. Det finns fantastiskt många instanser på detta område, och det är förståeligt om det ibland kan uppstå en viss förvirring hos den som försöker ta reda på vem som har det faktiska ansvaret. Man får ibland också en känsla av att de olika organen skyller på varandra och inte alltid tar hänsyn till de förordningar som finns.

Vi har här inte bara att utgå från svenska förordningar och myndighetsföreskrifter utan också från internationella överenskommelser och lagar. Statens räddningsverk (SRV) är enligt sin instruktion central förvaltningsmyndighet för frågor om befolkningsskydd, och det handlägger ärenden som berör landtransporter. Vi har i betänkandet noggrant beskrivit fördelningen

av ansvaret också i övrigt. I betänkandet redovisas bl. a. SJ:s roll som tillsynsmyndighet ganska ingående.

Vi har inte från utskottet angivit att några avsteg bör göras från den år 1982 fastställda ansvarsfördelningen, men vi räknar framför allt när det gäller järnvägstransporterna med en ökad effektivitet i tillsynsverksamheten.

Vi har också tagit upp utbildningen av förare, som uppmärksammas i en motion. Vi har kommit underfund med att en av de uppgifter som lämnas i betänkandet tyvärr inte är helt riktig. Vi har skrivit att enligt vad verket framhåller har redan i dag förare av tanktransporter utöver ADR-intyg en tankförarutbildning. Det är inte helt riktigt. En sådan utbildning förekom fram till 1985, och det var då i huvudsak oljebolagen själva som ombesörjde denna för sina anställda chaufförer. Under 1987 har två provkurser för ca 40 personer genomförts. Utbildningstiden har varit en vecka. I kurserna har ADR-utbildningen inkluderats, och ADR-intyg har utfärdats. Chaufförer som tillkommit efter 1985 har inte tankförarutbildning i den utsträckning som vi har utgått från. Dessutom har omsättningen bland dessa chaufförer varit mycket stor. Det är därför viktigt att man förstärker och förbättrar utbildningen för chaufförer vid transporter med farligt gods.

Utskottet är enigt om att utbildningen måste förstärkas. Slutsatsen i vår skrivning är att det är viktigt att SRV snarast kommer fram till beslut om särskilda krav på förare av tankfordon. För närvarande arbetar en särskild kommission med dessa frågor, och det har förutskickats att den inom en snar framtid skall lägga fram ett förslag.

Vägvalsfrågor har tagits upp i flera motioner. Vi vill, eftersom man från så många olika håll anfört att nuvarande förhållanden är otillfredsställande, peka på att länsstyrelsernas möjligheter att redan i dag meddela sådana föreskrifter som kan bedömas erforderliga kanske inte alltid utnyttjas. I några motioner har framhållits att man med hjälp av ADB-teknik och väl utbyggda datasystem borde kunna få till stånd en bättre ordning, som fungerar också för transporter över länsgränserna. Det skall enligt vad motionärerna framhåller inte för närvarande vara möjligt att koppla samman data om transporter och transportväg, eftersom detta skulle bli en alltför omfattande uppgift. Vi avstyrker därför motionerna i fråga.

Vi pekar i flera olika sammanhang på SRV:s samordningsansvar och understryker detta i vår skrivning.

Viola Claesson tar upp vpk:s motion beträffande sjötransporter. I motionen har man föreslagit någonting som jämförs med ett välkvalificerat brandförsvaret till sjöss. Denna motion har vi mycket utförligt besvarat genom att först och främst säga att ansvaret är fördelat mellan olika intressenter, något som Viola Claesson också har redogjort för. Detta, tillsammans med det förhållandet att sjöräddningen kan tas i anspråk för detta ändamål, bör vara tillräckligt. Vi har ju dessutom en väldigt lång kuststräcka, och därför måste också detta ansvar ligga hos de enskilda fartygsägarna.

Under rubriken Utskottets sammanfattande synpunkter framhåller utskottet att det trots att det i många fall sakligt sett kan dela de synpunkter som anförs i motionerna ändå inte är berett att förorda något uttalande från riksdagens sida. Utskottet säger också att man genom en samordning av

målmedvetna insatser av berörda, envar inom sitt ansvarsområde, bör eftersträva en ökad säkerhet kring transporter av farligt gods.

Avslutningsvis säger utskottet att riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna vad utskottet sammanfattningsvis har anfört om behovet av en effektiviserad samordning m. m. Därmed yrkar utskottet avslag på motionerna och reservationen och bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 67 OLLE AULIN (m) replik:

Herr talman! Jag tror att länsstyrelserna säkert tar det ansvar som vilar på dem. Jag exemplifierade med mitt eget hemlän, Malmöhus län, där jag väl känner till förhållandena, eftersom jag har arbetat där med dessa frågor under många år innan jag kom till riksdagen. Där kartlade man omfattningen av sådana godstransporter och vilka områden i länet som var särskilt känsliga om det skulle inträffa en olycka, t. ex. i fråga om vattentäkter o. d. Man gjorde alltså ett omfattande arbete. Men problemet är att det inte finns ett sammanhållet ansvar för t. ex. samordningen mellan olika län.

När det gäller vägval borde det finnas centrala anvisningar. Det borde finnas exempel på skyltning o. d. Varje län skall ju inte ha sin egen skyltning, utan den måste samordnas över landet. Det är alldeles självklart.

Jag trodde att Iréne Vestlund närmare skulle klargöra varför man faktiskt instämmer i de krav som framförs i motionerna men ändå avstyrker dem. Försök att komma ur den knipan, Iréne Vestlund!

Anf. 68 VIOLA CLAESSION (vpk) replik:

Herr talman! Jag har reagerat på precis samma sätt mot Iréne Vestlunds anförande. Sett till textmängden är det ett ganska utförligt svar som vpk har fått beträffande kravet i motionen om ett bättre brandskydd och bättre säkerhet till sjöss. Men detta hjälper ju inte om svaret inte mynnar ut i någonting annat än det erkännande som Iréne Vestlund faktiskt gjorde här, att det i dag råder förvirring när det gäller vem som har ansvaret i dessa frågor. Det är just denna förvirring, Iréne Vestlund, som är rent ut sagt livsfarlig när det händer någonting. Fartygets ägare är primärt ansvarig, sägs det. Men i dagens läge finns det ju en hel rad andra instanser som också är ansvariga. Om det här inte har ordnats tills i dag, varför skall man då tro att detta skall lösa sig mer eller mindre av sig självt därför att det nu finns ett nytt organ, SRV, som Iréne Vestlund och utskottet hänvisar till.

Jag tror att det skall till verkligt rejäla tag, särskilt med tanke på den ordning eller oordning som råder till sjöss, där det, som jag nämnde här tidigare, finns en mängd fiffelflaggade fartyg. Man kan verkligen inte bara lita till att fartygets ägare tar sitt ansvar såsom det är uttryckt i lagen. Därför måste man komma till rätta med dessa åtgärder. Vi i vpk tror att just en sådan jourstyrka som vi efterlyser skulle kunna innebära en verkligt fin lösning på dessa problem.

Anf. 69 IRÉNE VESTLUND (s) replik:

Herr talman! När det gäller jourstyrkan är frågan var den i så fall skall placeras för att kunna täcka upp den långa kuststräcka som vi trots allt har. Det är väl ett av de bekymmer som jag tror att vpk skulle upptäcka, om vpk skulle ta ställning till lokaliseringsort.

Den förvirring jag talar om ligger också litet grand i att varje instans tydligen inte alltid tar sitt ansvar utan till viss del räknar med att det finns någon annan som även tar ansvar. Vi har ju mycket tydligt skrivit att vi vill avvakta SRV:s arbete och samordningsansvar. Jag tycker att vi skall ge SRV som en ny myndighet denna chans.

Jag är mycket väl medveten om att det ibland kan vara svårt att krångla sig ur saker och ting, Olle Aulin. Detta kan också gälla i fråga om förordningar som rör vägförvaltningen och länsförvaltningen. Men faktum är att det i de förordningar som i dag styr möjligheterna till vägval inte finns något hinder för litet mera samarbete mellan de olika länsstyrelserna.

Anf. 70 OLLE AULIN (m) replik:

Herr talman! Jag fick inget svar på min fråga om varför man avslår motioner samtidigt som man i betänkandet säger att utskottet i många fall sakligt sett kan dela de synpunkter som anförs i dessa motioner. Detta är alltså sakförhållanden som strider mot varandra.

Det händer allt som oftast att vi riksdagsmän säger att vi inte har det inflytande vi borde ha. Detta sägs av företrädare för olika partier, även Iréne Vestlunds eget parti. I det partiet känner man sig kanske ibland som något slags transportkompani som bara har att fullfölja vad regeringen i sina propositioner säger att riksdagen skall besluta. Jag tycker att detta är ett felaktigt sätt. Men det är naturligt att det känns på det sättet, om man hanterar motioner såsom utskottet denna gång har gjort. Man instämmer i sak i vad som sägs i motionerna, varefter man avstyrker dem. Här borde man ha tillstyrkt motionerna, eftersom man samtycker till de uppfattningar som där framförs. Jag tycker att man alltså har handlat fel, och det är därför som det finns en reservation. Vi får hoppas att vi trots allt så småningom når ett resultat i sak och att man tar sitt ansvar i central instans, så att klara anvisningar för verksamheten kan tas fram.

Anf. 71 VIOLA CLAESSION (vpk) replik:

Herr talman! Iréne Vestlund bollar tillbaka ett problem till mig att lösa, som skulle ha att göra med denna eventuella jourstyrkas lokalisering. Vare sig jag kallar det för styrka eller styrkor handlar det om en organisation med ett övergripande ansvar, varför jag inte tror att lokaliseringen skulle vara det huvudsakliga problemet. Särskilt inte om man jämför med de problem som finns i dag, när det förekommer så många olika organ som förvirrar när det gäller frågan om ansvaret.

I sitt första inlägg kommenterade Iréne Vestlund problemet beträffande utbildning eller brist på utbildning etc. när det gäller de lastbilschaufförer som fraktar farligt gods. Samma problem finns ju också inom sjöfarten. Detta tar vi också upp i vpk-motionen. Det har inte kommenterats här. Men jag skulle gärna vilja höra något från Iréne Vestlund om hur detta skall lösas.

I dag finns inga riktigt fungerande minimikrav som gäller samtliga ombordställda beträffande utbildning i brandskydd och säkerhetstjänst. Hur skall dessa problem i så fall lösas i framtiden? Alltmer farligt gods kommer ju att fraktas på sjön. Och farliga bränder kommer vi att få uppleva också i fortsättningen.

Anf. 72 IRÉNE VESTLUND (s) replik:

Herr talman! Jag glömde faktiskt att svara Olle Aulin på frågan varför utskottet inte har tillstyrkt motionerna. Olle Aulin vet att vi – det har vi skrivit i betänkandet – har sett på enskildheter i de olika motionerna och besvarat dem. Varje enskild motion har emellertid inte burit riktigt ända fram, så att man har kunnat tillstyrka dem. Den diskussionen har vi ju fört.

När det gäller brandskyddet till sjöss vill jag än en gång, Viola Claesson, påvisa att vi följer de internationella överenskommelserna. I de överenskommelserna ingår att fartygets ägare skall se till att föraren har utbildning för transport av farligt gods. Jag kan inte utveckla detta ytterligare i denna replik.

Tredje vice talmannen anmälde att Olle Aulin och Viola Claesson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 73 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Herr talman! I betänkandet om transporter av farligt gods har vi i centern avstått från att reservera oss. Anledningen härtill är att utskottet åstadkommit ett betänkande av ganska bra kvalitet. Transporter av farligt gods är ett stort problem, och antalet olyckor har ökat under senare år. I de flesta fall har olyckorna berott på den mänskliga faktorn. Förarna av fordonen har inte haft tillräcklig utbildning. Utbildningen av förare tas upp i ett antal motioner, där man speciellt trycker på att samhället skall vidta åtgärder för en bättre utbildning av dem som framför fordon med last av farligt gods.

Herr talman! För närvarande arbetar katastrofkommissionen med just dessa frågor. Kommissionen undersöker allvarliga olyckshändelser, där tankbilar varit inblandade. Särskild uppmärksamhet riktas därvid på förarnas kunskaper och utbildning. Statens räddningsverk har i en kommentar till motionerna yttrat att verket avser driva just frågan om utbildning men att man avvaktar ställningstagandet från katastrofkommittén. Utskottet har därför i avvaktan på resultatet av det arbete som pågår inte tillstyrkt motionerna.

Transport av farligt gods – det kan gälla på land, till sjöss eller i luften – måste följas med stor noggrannhet.

Utskottet har i betänkandet behandlat en rad motioner inom detta område. I slutet av betänkandet gör utskottet en sammanfattning, där man framhåller hur viktigt det är att frågor som rör olika slags farliga transporter får en effektiviserad samordning. Utskottet avslutar skrivningen med att vad utskottet anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Detta är alltså ett utskottsinitiativ och en stark skrivning. Det är inte så vanligt att det förekommer.

För att förtydliga det hela vill jag citera de delar av utskottets skrivning som klargör den här frågan:

”Utskottet har kunnat konstatera att det inom berörda myndigheter, företrädesvis SRV, ägnas en betydande uppmärksamhet åt de påtalade problemen och bristerna och att det på olika håll pågår eller förbereds arbete för att komma till rätta med dessa. I ljuset av detta allmänna förhållande har utskottet funnit det lämpligt att inte i dagsläget förorda något uttalande från riksdagens sida med avseende på någon av de enskildheter som förs fram i de olika motionsyrkandena, detta trots att utskottet i många fall sakligt sett kan dela de synpunkter som anförs.

Utskottet vill emellertid starkt framhålla vikten av att de olika myndighetsåtgärder som enligt redovisningen i det föregående vidtagits eller planeras sätts in med kraft och målmedvetenhet utan onödig tidsutdräkt. Utskottet ser det som angeläget att i det sammanhanget särskilt understryka betydelsen av det övergripande ansvar som SRV har när det gäller transporter av farligt gods. Genom en effektiv samordning av målmedvetna insatser av berörda myndigheter, envar inom sitt ansvarsområde, bör eftersträvas en ökad säkerhet kring transporter av farligt gods. Utskottet utgår därvid från att hithörande frågor med uppmärksamhet kommer att följas också av regeringen.”

Sedan begär utskottet, som jag redan sagt, att riksdagen skall göra ett tillkännagivande. Jag tycker att det är bra att utskottet – tyvärr inte hela utskottet – har kunnat enas om detta.

Herr talman! Jag vill markera att centerpartiet tar dessa frågor på djupaste allvar. Vi kommer att följa utvecklingen mycket noggrant framöver. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om försvarsutskottets betänkande 8.)

Kammaren övergick till att debattera försvarsutskottets betänkande 8 om ändring i lagen om vapenfri tjänst.

Ändring i lagen om vapenfri tjänst

Anf. 74 OLLE AULIN (m):

Herr talman! I proposition 1987/88:81 föreslår regeringen vissa ändringar i lagen om vapenfri tjänst. Förslagen bygger på ett betänkande av 1983 års värnpliktskommitté, VK 83, Vapenfriutbildningen i framtiden (SOU 1986:30). Ordförande i VK 83 var Roland Brännström, som om en stund kommer upp här i talarstolen för att försvara utskottsbetänkandet.

I flera avseenden har regeringen i sitt förslag frångått vad som förordades av utredningen, trots att utredningen i stort sett var enig om sitt förslag och trots att det förslaget vid remissbehandlingen över lag fick positivt mottagande.

Liksom utredningen anser vi moderater att det är nödvändigt med en uppstramning och effektivisering av utbildningen. Vi menar därför att

utbildningen i huvudsak bör genomföras inom följande områden: civilförsvarsverksamhet, omhändertagande av nödställda, hälso- och sjukvård, transportverksamhet, elkraftförsörjning, telesamband, kommunal omsorgsverksamhet och viss kommunalteknisk verksamhet. Det är de områden som utredningen föreslog. Så skrev man emellertid inte klart ut i propositionen.

I fråga om biståndsutbildningen menar vi att det, sedan tidigare bistånds- och katastrofutbildning upphört, inte finns skäl att låta sådan utbildning utgöra alternativ till vapenfri tjänst.

På den här punkten har utskottet trots allt tagit fasta på de synpunkter som jag här har anfört och som utredningen anförde. Utskottets skrivning är klarare än propositionens, och utskottet anser att de utpekade områdena är väl valda. Utskottet finner det naturligt att utbildningen genomförs i huvudsak inom dessa områden. Dessutom avstyrker utskottet en motion om biståndsutbildning som ett alternativ till vapenfri tjänst. Här gör alltså utskottet ett klarare ställningstagande än man gjort i propositionen, och det tycker jag är tacknämligt.

När det gäller vapenfriutbildningens genomförande föreslog utredningen att introduktionsutbildning om 1 vecka och allmän grundutbildning om 3–4 veckor skulle centraliseras till tre vapenfriskolor.

Vi moderater finner denna effektivisering väl motiverad och menar att en sådan utbildning kan organiseras i anslutning till redan befintlig utbildning, som organiseras av räddningsverket. Utskottsmajoriteten däremot menar att de utbildningsanordnare av skilda slag som i dag har ansvar för vapenfriutbildningen också fortsättningsvis skall genomföra introduktions- och grundutbildningen, trots den kritik som VK 83 riktade mot denna.

Vi menar att dagens kraftigt splittrade utbildningssituation inte är rationell. När utskottsmajoriteten hänvisar till att nedgången i antalet värnpliktiga som söker vapenfri tjänst omöjliggör en centraliserad utbildning förefaller det mig vara ett ganska märkligt resonemang. Det brukar vara så att ju färre man har att utbilda, desto lättare är det att centralisera utbildningen. Om det inte är möjligt att inrätta tre skolor i anslutning till räddningsverkets utbildning, kan man ju, om man menar att elevantalet inte skulle räcka till, börja med att inrätta två skolor och därefter utöka utbildningskapaciteten med ytterligare en skola.

Man kan konstatera att den redovisade nedgången av antalet sökande till vapenfri tjänst hänför sig till ett mycket stort antal inställda repetitionsövningar, det är ofta då man söker vapenfri tjänst. Dessvärre söks vapenfri tjänst av den som vill slippa en repetitionsövning som kom vid olämplig tidpunkt. Det blir avslag på ansökan och man får göra repetitionsövningen senare i stället, men syftet att slippa göra den särskilda repetitionsövningen uppnåddes. Tyvärr förekommer sådant. Eftersom det inte är så många repetitionsövningar blir det inte heller så många som söker vapenfri tjänst jämfört med tidigare. Samtidigt kan vi konstatera att vi mycket snabbt kan få en förändring av trenden såvitt gäller antalet sökande – inte minst om man genomför förslaget som folkpartiet lägger fram om att avskaffa provningsförfarandet. I sådant fall lär vi få stor ökning av antalet sökande. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen avseende mom. 2.

Såvitt avser utbildningstidens längd har propositionen och utskottsmajori-

teten också här frångått utredningens förslag. Det viktiga i fråga om utbildningstidens längd är att den skall vara så tilltagen att den vapenfria blir användbar i sin krigsbefattning – detta tror jag att vi är överens om. De utbildningsområden som jag har nämnt och som vi och utskottet vill prioritera torde kräva en utbildning i nivå med den som vi ger gruppbefäls- och plutonsbefälsvärnpliktiga. Det är ofta mycket väsentliga befattningar som vi utbildar vapenfria för. Den nivå som har föreslagits av utredningen tycker vi verkar rimlig, medan däremot utskottsmajoriteten och regeringen, i sin proposition, har föreslagit färre utbildningsdagar. Det är ologiskt av utskottsmajoriteten vid sitt val av en kortare utbildningstid att hänvisa till ett eventuellt kommande förslag om korttidsutbildning av ett antal värnpliktiga för vissa bevakningsuppgifter. Det är rent befängt att göra på det sättet! Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen avseende punkt 6 och till det därtill fogade lagförslaget.

Anf. 75 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! När vi för tio år sedan diskuterade förändringen av vapenfrilagen efter den då genomförda utredningen framförde vi från vpk kravet att fängelsestraffet för totalvägran skulle avskaffas. Denna inställning har vi hållit fast vid under alla år. Om man ordnar en vettig vapenfriutbildning för dem som inte totalvägrar utan är villiga att göra civilförsvarsplikt eller annan vapenfri tjänst och ger dem många bra och väl genomarbetade sådana alternativ blir också antalet totalvägrare mycket litet.

En rättsstat borde kunna vara så pass generös att den lilla grupp som det kommer att bli fråga om kan beviljas nåd. Vi skall inte fullfölja verksamheten med något slags preventiv verkan genom att låta dem sitta i fängelse tre gånger en månad, eller vilken straffsatsen nu kan vara. Man kan alltså fortfarande få fängelsestraff, och det opponerade vi oss emot.

Vi har i motionen från i fjol på nytt tagit upp frågan om att fängelsestraffet för totalvägran skall avskaffas. För tio år sedan var vi däremot inte beredda att avskaffa prövningsförfarandet med de välkända argument som har framförts här av bl. a. Olle Aulin. Vi såg det som ett rättvisekrav mot dem som gjorde vanlig värnplikt att de som slapp i alla fall borde klart redogöra för varför de inte vill fullgöra värnplikten. Vi har ändrat oss i det avseendet, och sedan några år tillbaka har vi också drivit ståndpunkten att prövningsförfarandet bör kunna ersättas med en enklare förklaring till varför man inte vill ställa upp. Jag och mitt parti tror inte, i motsats till vad Olle Aulin sade här nyss, att en flod av unga värnpliktiga skulle söka vapenfri tjänst om prövningsförfarandet försvinner och det blir enklare att få vapenfri tjänst.

All erfarenhet från alla år visar att det stora flertalet av den manliga svenska befolkningen är villig att ställa upp och göra sin värnplikt. Jag tror inte att frånvaron av prövningsförfarandet kommer att spela någon större roll i det hänseendet. Därför har vi i motionen från i fjol föreslagit att det nuvarande prövningsförfarandet avskaffas. Bättre utbildningsmöjligheter och tjänstgöringsmöjligheter för de vapenfria värnpliktiga bör kunna nedbringa antalet totalvägrare. Därmed skulle vi kunna gå så långt som till att avskaffa fängelsestraffet för totalvägran. Det skulle vara bra, för det klingar litet illa att vi i vårt land, som gärna vill framställa oss själva som högst

demokratiska och humana, har en lagstiftning som innebär att vi sätter folk i fängelse, därför att de har en viss uppfattning och hävdar den så långt att de är villiga att sitta i fängelse för den sakens skull.

Därmed, herr talman, vill jag yrka bifall till vpk:s motion från i fjol nr 504.

Prot. 1987/88:104
20 april 1988

Ändring i lagen om vapenfri tjänst

Anf. 76 ROLAND BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! Försvarsutskottets betänkande nr 8 behandlar ändringar i lagen om vapenfri tjänst m. m. Förutom regeringens proposition i ärendet behandlas ett antal motioner. Utskottet tillstyrker propositionen och avstyrker motionerna. Utifrån detta konstaterande kommer jag därför att kortfattat kommentera de två frågor som föranlett moderaterna att reservera sig.

Regeringens proposition bygger i huvudsak på de förslag som framlades av 1983 års värnpliktskommitté, VK 83. Det råder stor enighet om målsättningen att ge de vapenfria tjänstepliktiga en bra utbildning för viktiga uppgifter i de civila delarna av totalförsvaret. Detta är bra och gagnar på sikt såväl de vapenfria tjänstepliktiga som totalförsvaret.

Moderaterna nöjer sig emellertid inte med den markering som anges i propositionen om grund- och repetitionsutbildningens mål. Ej heller anser de att den förbättrade kompetensen hos handledare och administratörer är tillräcklig för att informera de vapenfria om försvars- och säkerhetspolitiken, folkrätten i krig samt uppgifter för de vapenfria under beredskap och krig. Utan hänsyn till den kraftiga minskningen av antalet sökande till vapenfri tjänst förordar moderaterna i sin reservation inrättande av tre skolor och i anslutning till dessa den inriktning av utbildningen som VK 83 föreslog.

Moderaterna föreslår också i sin reservation en ökning av utbildningstiden utan hänsyn till nu pågående diskussioner om en avkortad värnpliktsutbildning.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Låt mig något också kommentera de synpunkter som framförts av Olle Aulin och Oswald Söderqvist.

Det är aldrig självklart att det finns anledning att framför allt fastslå betydelsen av att gruppen vapenfria tjänstepliktiga ges en utbildning som gör det möjligt för dem att lösa uppgifter i totalförsvaret. Det är nödvändigt att se till att efterfrågan och tillgång på vapenfria tjänstepliktiga något så när harmonierar. De tidigare utbildningsanordnarna tar till vara i stort sett hela den resurs som de vapenfria tjänstepliktiga utgör. En bättre utbildning av handledare bör tillgodose kraven att tillföra de vapenfria tjänstepliktiga den kunskap och insikt de behöver för att fullgöra sina uppgifter.

Så långt den mer grundläggande principen.

Antalet sökande till denna utbildning påverkar naturligtvis underlaget för skolorna, och Olle Aulin har sagt att man kan tänka sig att gå ned från tre till färre. Jag menar dock att det faktiska förhållandet att de som hittills har svarat för huvudparten av de vapenfrias utbildning bör kunna tillföras denna kunskap i nuläget, bör leda fram till att vårt förslag i VK 83 inte längre har riktigt samma bärighet, sett utifrån ett lägre antal vpk-are. Det här talar alltså emot att, i varje fall i ett kort perspektiv, diskutera centralt anordnade skolor och där bedriven utbildning.

Beträffande utbildningstidens längd gjorde vi i VK 83 den bedömningen att de värnpliktiga som uttas till befälsutbildning men därefter söker och får vapenfri tjänst med hänvisning till den kunskapsnivå och den förmåga som dessa värnpliktiga rimligtvis besitter skulle uttas till mera krävande uppgifter också inom vapenfriutbildningen. Detta var en av de punkter där kommittén inte var helt enig. Man kan också konstatera att de diskussioner som nu förs om värnpliktstiden, där extremfallet pekar ned emot kanske en tremånadersutbildning, bör vara ett rimligt skäl att i alla fall inte hasta i väg och nu lägga fast en längre utbildningstid än vad det faktiskt skulle bli för merparten av de värnpliktiga, uttagna till trots allt ganska krävande uppgifter inom det militära försvaret. Jag tycker detta kan vara ett skäl att åtminstone i nuläget låta det anstå med en differentiering upp till de nivåer som såväl VK 83 som moderaterna förordar.

Så en kort kommentar till Oswald Söderqvist, som har att göra med fängelsestraffet för sådana som av olika skäl inte kan finna sig i de alternativ som erbjuds vapenfria tjänstepliktiga såsom tillräckliga utan totalvägrar. Här vill jag konstatera att det nuvarande regelverket egentligen inte ger några skäl till omprövning. Totalvägran innebär alltså ett handlande i strid mot gällande lag, även om man kan ha stor förståelse för att totalvägrarna ändå på något sätt kunde erbjudas alternativ till den här typen av straff. Den möjligheten har emellertid inte funnits, och den finns inte heller i nuläget. Utskottet står således fast vid tidigare ställningstagande.

Slutligen har vi då prövningsförfarandet. I vilken utsträckning det skulle påverka antalet sökande till vapenfriutbildning är svårt att bedöma. Vi har ett regelverk som för närvarande gäller. Olle Aulin hävdar att en av orsakerna till den kraftiga nedgången var de minskade repövningarna. Det är möjligt att detta har bidragit till att sökandantalet har gått ned, men jag tror fortfarande att den allmänt höga försvarsviljan också har påverkat denna utveckling.

Vi är i nuläget inte beredda att direkt ta ställning till ett avskaffande av prövningsförfarandet, men det finns i propositionen en skrivning som öppnar för och anvisar möjligheter till att efter en översyn återkomma i den frågan. Jag tycker det är värdefullt att man aktivt griper sig an problemet kring prövningsförfarandet genom att följa upp och noggrant notera vad som har inträffat under den gångna tiden.

Anf. 77 OLLE AULIN (m) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att Roland Brännström som ordförande i VK 83 har en uppfattning om hur vapenfriutbildningen skall organiseras och omfattningen av utbildningstiden. Som talesman för socialdemokraterna i utskottet har han en annan uppfattning. Då menar nämligen Roland Brännström att det faktum att det är färre som nu söker vapenfri tjänst skulle kunna vara orsaken till att man inte inrättar en central utbildning. Jag har redan sagt att det är ett ologiskt resonemang, eftersom man i så fall i stället för tre skolor kunde ha två, om antalet sökande hade gått ned med en tredjedel – vilket det inte har. Det argumentet är alltså icke hållbart.

När det gäller utbildningstiden hänvisar Roland Brännström till att ett antal värnpliktiga i fortsättningen eventuellt skall göra en kortare utbildning

därför att de bara blir bevakningssoldater och inte får en fullständig militär utbildning. Det är heller inte något logiskt resonemang. Han kunde lika gärna hänvisa till att det pågår diskussioner om att utöka utbildningstiden för ett stort antal värnpliktiga, t. ex. i gruppchefsbefattning och uppåt, för att de skall kunna fullgöra sina uppgifter bättre.

Fortfarande skall grunden för utbildningen vara det behov man har av att utbilda de vapenfria till de befattningar de tas ut till. Och det behövs pojkar med god utbildning för att lösa uppgifterna på de områden som vi har prioriterat för de vapenfria.

Anf. 78 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Jag anser att man skall betrakta värnpliktsvägrarna, och likaså totalvägrarna, som en resurs i totalförsvaret, inte som någonting negativt eller som en belastning, vilket alltid har skett under alla år. Det har varit snudd på bestraffning. Det tänkesättet måste vi komma bort ifrån, för om det värsta skulle inträffa och Sverige skulle komma i ett krisläge eller – ännu värre – ett krigsläge, så kommer vi absolut inte att ha något överskott av människor som behöver gripa in på alla möjliga områden – inte i den militära organisationen, inte i de civila totalförsvargrenarna, inte inom sjukvården och inte i samhället i övrigt. Överallt kommer det att behövas folk som kan hjälpa till med allt möjligt. Därför måste man betrakta också den här gruppen som en resurs och försöka möta de krav som de naturligtvis har rätt att ställa på ett rättssamhälle, så att de på bästa sätt kan slussas in i och tas till vara i systemet.

Då måste man komma fram till en mera positiv inställning till dem. Det är det som har gjort att vi så småningom har frångått den hårda linje som vi hade tidigare, att man skulle ha ett prövningsförfarande för att visa att det inte skulle "löna sig" att vägra värnplikt utan nöjer oss med ett förenklat förfarande. Redan från början, för mer än tio år sedan, slog vi fast att de få som vill totalvägra och inte kan acceptera ens den vapenfria utbildningen inte bör följas upp och bestraffas. Trots att det finns en lagstiftning kan man, Roland Brännström, vara så generös i en rättsstat, som vi gärna vill kalla Sverige för, att man kan bevilja någon form av nåd eller liknande. De aktuella fallen kommer att bli mycket få, om man har en bra vapenfriutbildning och goda möjligheter till vapenfri tjänst.

Sedan kommer det antal unga människor som söker denna utbildning och vägrar värnplikt att variera. Det har det gjort under de senaste 30–40 åren. Det har gått i vågor över decennierna – det har varit flera, och det har varit färre. Så kommer det att vara i fortsättningen också. Men det kommer aldrig, så länge vårt samhälle ser ut som det gör i dag med de grundläggande värderingar och uppfattningar vi har, att bli någon stor grupp. Det kommer aldrig att bli någon större tillströmning av dem som inte vill ställa upp och göra den vanliga värnplikten. Detta kommer att vara en marginell företeelse, så länge vi inte får ökade motsättningar eller några andra katastrofer i det samhälle som vi lever i. Därför skall vi inrätta vår lagstiftning och vår behandling av den här gruppen så att den betraktas som en resurs som kan användas på alla möjliga ställen, inte som någonting man har en negativ syn på.

Anf. 79 ROLAND BRÄNNSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Olle Aulin försöker utifrån min uppgift i VK 83 att finna stora skillnader mellan de synpunkter jag företrädde i kommittén och dem som jag nu för fram när det gäller utskottets ställningstagande. Olle Aulin bortser ändå från att det faktiskt har gått en viss tid och att de förhållanden som utgjorde underlag till att vi skrev så starkt som vi gjorde beträffande de tre skolorna har förändrats. Olle Aulin och moderaterna företräder – trots att de är lika medvetna som vi om den förändrade tillströmningen till vapenfriutbildningen – uppfattningen att det skall vara tre skolor. De har inte sagt ett ljud om att det skulle kunna vara en eller två skolor. Inkonsekvensen finns alltså hos både Olle Aulin och mig. Jag har bara dragit den fullständiga konsekvensen av att en central utbildning med något så när bibehållen spridning över ytan inte är möjlig att bedriva vid tre skolor. I stort sett skulle ju underlaget för en skola falla bort, och framför allt skulle vapenfrisökande som skulle kunna utbildas för kommunala verksamheter inte längre finnas tillgängliga.

Oswald Söderqvist för i och för sig ett riktigt resonemang om totalvägrarna som en resurs. Frågan är bara i vilket skede man kan avgöra den resursens användbarhet i totalförsvaret. Problemet är att finna en möjlig lösning på utbildningsvägar och områden, där troliga totalvägrare ändå skulle acceptera någon form av verksamhet nära knuten till totalförsvaret eller eventuellt någon form av samhällstjänst. Detta diskuterades i anslutning till vapenfriutredningens arbete 1973, men när så småningom propositionen skulle skrivas, fann man det alltför komplicerat att lotsa sig fram till verksamheter som skulle kunna minska risken för totalvägran och blev alltså kvar vid det system som fortfarande består och beträffande vilket försvarsutskottet så sent som föregående år förde fram den principiella ståndpunkten att vi skall behålla det.

Anf. 80 OLLE AULIN (m) replik:

Herr talman! Jag skall naturligtvis uttrycka tacksamhet för att Roland Brännström står kvar vid så mycket som han gör av vad VK 83 kom fram till i ett bra betänkande. Det finns all anledning att göra det. Det hindrar inte att jag menar att det finns en logik i att man, om elevantalet går ned så kraftigt att man inte kan använda tre skolor – vilket jag inte tror blir fallet – bara inrättar två. Jag tror inte att antalet förstagångssökande har gått ned i den omfattningen att det är nödvändigt att ha bara två skolor, och jag menar att det inte finns några skäl att gå ifrån den uppfattning man har framfört i VK 83. Vi har tyckt att det är viktigt, eftersom det var ett i huvudsak enigt betänkande. I varje fall var inte Roland Brännström reservant i utredningen. Det arbete som vår representant, förre utskottsordföranden i försvarsutskottet Per Petersson, gjorde där var utomordentligt värdefullt. Det var kloka och bra tankegångar som framfördes av utredningen, och det har vi moderater tagit fasta på.

Anf. 81 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Det är bra att Roland Brännström också återvänder till 1973 års vapenfriutredning och det beslut som så småningom fattades 1977 när vi hade en borgerlig försvarsminister, moderaten Eric Krönmark, och en borgerlig regering i Sverige. I den regeringen och med den försvarsministern urholkades mycket allvarligt de goda intentioner som fanns i vapenfriutredningen. På många punkter förstördes det goda utredningsresultatet. Man krävde krigsplacering av de vapenfria, man inskränkte möjligheterna till vapenfri tjänst, osv. Det har rättats till senare i andra omgångar, och vi har förbättrat mycket av det dåliga resultat som Eric Krönmark som försvarsminister var med om att åstadkomma 1977.

Men fortfarande kvarstår att vi borde kunna se på detta mer positivt än som sker. Frågan är mycket dåligt och ytligt behandlad i försvarsutskottets betänkande denna gång. Vid flera tillfällen tidigare har frågan inte heller penetrerats på ett vettigt och genomgripande sätt.

Om vi kommer i kris eller krig kommer inte denna kategori av människor, som har mycket kraftigt motiverade uppfattningar och ofta mycket höga moraliska ideal, att springa undan och gömma sig eller inte ta sitt ansvar för sina medmänniskor i olika situationer som kan uppstå i ett land i krig, utan det kommer att bli många andra, som kanske har hög utbildning, officersutbildning eller annan, som kommer att lägga benen på ryggen och inte ta sitt samhällsansvar. Men denna grupp av människor kommer inte att smita. Det är sådana människor som har en viss bestämd uppfattning om samhället, som har en hög etisk och ideell syn på hur man skall uppträda. De kommer att vara en resurs. Därför borde man handskas bättre med dessa frågor i utredning och utskott. Jag tycker att ni har skött detta mycket dåligt i försvarsutskottet.

Anf. 82 ROLAND BRÄNNSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Låt mig till Olle Aulin säga följande: Om Olle Aulin vände litet på argumenten beträffande propositionen och VK 83, skulle han lika gärna kunna säga att det gladdde honom att propositionen med undantag av två punkter i stort sett uppfyller VK 83:s intentioner och inriktning när det gäller vapenfriutbildning. Men Olle Aulin har valt att negativt sära på vad vi gjorde i VK 83 och vad som föreslogs i propositionen.

Jag tycker att jag som tidigare ordförande i kommittén men också som ansvarig för det arbete vi tillsammans har utfört i utskottet har anledning att säga att om man kommer så nära ett kommittéresultat när propositionen lagts att man bara på två punkter inte har nått ända fram – för att använda ett tidigare brukat uttryck – kan detta vara tillräckligt även för en tidigare kommittéordförande. Jag kan också notera att tre partier står eniga bakom dessa ståndpunkter och anser att detta är ett steg i rätt riktning.

Oswald Söderqvist talar om totalvägrarna och den problematik som det alltid innebär att sätta människor i fängelse, när de inte i egentlig mening har begått något brott men ändå vägrat att följa gällande lagstiftning. Det sades om jag minns rätt i anslutning till beslutet 1977 att man, för att finna lösningar beträffande denna problematik, skulle bli tvungen att se över brottsbalkens

*Ändring i lagen om va-
penfri tjänst*

påföljdssystem. På det sättet skulle man om möjligt kunna lotsa sig fram till en bättre situation. Såvitt jag kan se gäller det förhållandet fortfarande.

Anf. 83 CARL-JOHAN WILSON (fp):

Herr talman! Jag börjar med ett citat:

”Samvetsfriheten är en av de värdefullaste landvinningar som gjorts inom kristna och civiliserade kulturstater. Det är en lång och mödosam väg mänskligheten haft att gå för att komma dit, där vi för närvarande befinna oss.”

De meningarna passar bra som inledning till en kommentar om regeringens proposition 1987/88:81 om ändring i lagen om vapenfri tjänst, m. m.

Den här propositionen – och försvarsutskottets betänkande 1987/88:8 – är en klar framgång för dem som vill visa respekt för medmänniskors etiska värderingar och vilja att leva så som de uppfattar att deras samvete bjuder.

Det är en lång och mödosam väg som vi har haft att gå för att komma dit, där vi för närvarande befinner oss när det gäller de vapenfria tjänstepliktigas situation i Sverige. Så kommer det att stå i riksdagens protokoll för denna dag. Ingen kommer att säga emot mig.

Egentligen är de inledande meningarna ett citat från en debatt i Sveriges riksdag för 48 år sedan – den 17 april 1940. Folkpartiriksdagsmännen Erik Lindblom i Falun, Andreas Nilsson i Norrlångträsk i Västerbotten och Evert Sandberg i Umeå talade då i riksdagen till förmån för de samvetsömma, som det hette på den tiden. Jag citerade Andreas Nilsson. Sedan dess har de vapenfria tjänstepliktigas situation aktualiserats av många riksdagsledamöter och andra från folkpartiet. De vapenfria tjänstepliktigas situation har blivit något av en hjärtefråga för folkpartiet.

1978 års lag om vapenfri tjänst innebar väsentliga förbättringar. Det som vi i dag skall besluta är ytterligare en förbättring. 1983 års värnpliktskommitté – VK 83 – föreslog att utbildningstiden för vapenfria tjänstepliktiga skulle förlängas. Folkpartiets representant i VK 83 – Lars Nicander – reserverade sig ensam för att de som gjorde vapenfri tjänst inte skulle ha längre tjänstgöringstid än de värnpliktiga. Riksdagens ledamöter har säkert förståelse för att jag med viss förtjusning konstaterar att regeringens proposition följer folkpartiets reservation i VK 83.

Folkpartiet tycker att det är bra att – som föreslås i propositionen – antalet utbildningsområden för vapenfria tjänstepliktiga begränsas till sådana civila samhällsfunktioner som måste fungera även i krig. Folkpartiet tycker också att förslaget om repetitionsutbildning för vapenfria tjänstepliktiga är bra. Det är givetvis så, att de som utbildas för civila insatser under krig behöver friska upp sina kunskaper genom repetition, precis som de värnpliktiga.

I den här propositionen saknas ett avsnitt som folkpartiet gärna ville ha med. Det gäller ett formellt beslut om en översyn av prövningsförfarandet inför vapenfri tjänst. Folkpartiet önskar att man i en sådan översyn skall utreda om prövningsförfarandet kan förenklas, så att större ansvar läggs på den sökande själv. Även när det gäller denna önskan har vi tagit ett rejält steg framåt.

I propositionen anges att regeringen anser ”tiden mogen att nu göra en utvärdering av prövningsförfarandets effekter sedda mot bakgrund av de

uttalanden som motiverade" 1978 års vapenfrifreform. Statsrådet ämnar också "ta initiativ till att en sådan utvärdering kommer till stånd". Detta, värderade talman, är en framgång för den opinion som finns – bl. a. inom fredsrörelsen och kyrkorna – och som folkpartiet som parti länge ensamt företrätt i riksdagen, senast i motion 1986/87:Fö507. Jag är övertygad om att försvarsministern också kommer att fullfölja sitt löfte. Det skall bli spännande att följa fortsättningen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till försvarsutskottets hemställan.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Anf. 84. TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Bostadsutskottets betänkande 13

Mom. 2 (upphävande av förköpslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 228 röster mot 66 för reservation 1 av Rolf Dahlberg m. fl.

Mom. 3 (översyn av förköpslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Karl-Göran Biörsmark – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (undantag från tillståndsplikt för bostadsrättsorganisationer)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 142 för reservation 5 av Agne Hansson m. fl.

Mom. 6 (tillståndsplikt för ombildningsfallen)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 17 för reservation 6 av Tore Claeson.

Mom. 7 (påföljder i tillståndslagen)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 7 av Rolf Dahlberg m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (förbud mot vidareförsäljningar)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 8 av Rolf Dahlberg m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (hyresgästorganisationernas ställning enligt bostadsaneringslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (avgifter för bostadsförmedling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (övernattningslägenheter)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 19 för hemställan i reservation 12 av Tore Claeson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Den i reservation 11 av Oskar Lindkvist m. fl. anförda motiveringen godkändes med 152 röster mot 142 för utskottets motivering.

Mom. 13 (upplåtelseväng)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Tore Claeson – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (upphävande av anvisningsrättslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (ombildningslagen och allmännyttiga bostadsföretag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (antalet lägenheter i ombildningslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (enkel majoritet vid ombildning)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 141 för reservation 17 av Agne Hansson m. fl.

Mom. 18 (viss särställning för de folkrörelsekooperativa bostadsrättsorganisationerna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (lösningrätt för de folkrörelsekooperativa bostadsrättsorganisationerna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (priskontroll på bostadsrätter)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 17 för hemställan i reservation 21 av Tore Claeson. 1 ledamot. avstod från att rösta.

Motivering

Den i reservation 20 av Oskar Lindkvist m. fl. anförda motiveringen godkändes med 152 röster mot 144 för utskottets motivering.

Mom. 21 (förbudet mot dubbelupplåtelse)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (förhandlingsersättning och ersättning för boinflytande och fritidsverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (avgift för kabel-TV som hyra)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (serviceutbud och hyra)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (lägesfaktorn)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (påtaglighetsrekvisitet)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 17 för reservation 27 av Tore Claeson.

Mom. 28 (hyresgästernas val av organisation)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 28 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 31 (besittningsskydd)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 30 av Tore Claeson – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 29 av Rolf Dahlberg m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 33 (kollektivavtal om hyresförhållanden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 31 av Tore Claeson – bifölls med acklamation.

Mom. 34 (införande av ägarlägenheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 32 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 35 ("hyr-köp"-systemet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 33 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 36 (permanentning av den kooperativa hyresrätten)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 254 röster mot 35 för hemställan i reservation 35 av Agne Hansson och Eva Rydén. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 34 av Rolf Dahlberg m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 37 (upphävande av försöksverksamheten med kooperativ hyresrätt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 36 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 38 (andelslägenheter)

Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 16 för reservation 37 av Tore Claeson.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande 31

Punkt 11

Mom. 5 (grundförhållandena på Helgeandsholmen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Hans Nyhage – bifölls med acklamation.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande 27

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande 28

Utskottets hemställan bifölls.

Försvarsutskottets betänkande 7

Mom. 3, 9 och 14 (utbildning av förare, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 226 röster mot 65 för reservationen av Arne Andersson i Ljung m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Jerry Martinger (m) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 13 (brandskyddet till sjöss)

Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 16 för motion 1986/87:Fö506 av Lars Werner m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Försvarsutskottets betänkande 8

Mom. 2 och 6 (inrättande/lokalisering av vapenfriskolor och lagförslaget)

Utskottets hemställan bifölls med 226 röster mot 65 för reservationen av Arne Andersson i Ljung m. fl.

Mom. 3 (utformning och genomförande av vapenfriutbildningen i övrigt)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 17 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1986/87:Fö504 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 7 (prövningsförfarandet)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 16 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1986/87:Fö504 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 8 (påföljdssystemet)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 16 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1986/87:Fö504 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande

1987/88:20 om studiestöd m. m. (prop. 1987/88:100 delvis).

20 april 1988

Studiestöd m. m.

Anf. 85 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Det här betänkandet – SFU1987/88:20 – i anledning av budgetpropositionen innehåller egentligen inga större nyheter beträffande studiestödet. De får anstå tills vi i slutet av riksdagsåret kommer att behandla det nya förslaget om studiemedel. De reservationer som fogats till betänkandet är också med något undantag när gamla bekanta.

Jag skall därför, herr talman, bli ganska kortfattad och redan nu yrka bifall till samtliga reservationer av de moderata ledamöterna i utskottet.

I reservation 1 anser vi att studiemedel skall kunna utgå under ett års gymnasiestudier utomlands enligt de förutsättningar som angetts av Centrala studiestödsnämnden. Vi tycker nämligen att internationella kontakter i form av studier utomlands är betydelsefulla och bör berättiga till stöd. Ett förslag i denna fråga finns för resten med i den proposition om studiemedel som för närvarande behandlas i utskottet. Det betraktar vi moderater naturligtvis som en framgång.

Reservation 2 är en följdreservation beträffande ökade anslag med 15 milj. kr. till studiemedel utomlands.

I reservation 3 återkommer vi med vårt förslag till besparingar för att kunna frigöra medel till studieförbundens verksamhet. Vi anser dels att utgifterna för särskilt vuxenstudiestöd och korttidsstudiestöd bör minskas i förhållande till regeringens förslag, dels att tidigare satsningar på uppsökande verksamhet och utbildning av studieorganisatörer får anses vara tillräckliga.

I reservation 10 konstaterar vi att en översyn av vuxenstudiestödets regelsystem planeras inom regeringskansliet, vilket i och för sig är bra. Vi anser att denna översyn också bör omfatta systemet med särskild vuxenutbildningsavgift och det särskilda vuxenstudiestödet för arbetslösa, SVUXA. Det finns även anledning att ifrågasätta om reglerna för korttidsstudiestöd verkligen passar den avsedda målgruppen. I översynen bör även ingå uppgiften att se över detta.

I reservation 11 återkommer vi med ett besparingsförslag vad gäller timersättningen vid deltagande i grundvux och grund-sfi. Vi anser att nuvarande ersättningsnivå om 44 kr. per timme är tillräcklig.

I reservation 13 slutligen, som baseras på en folkpartimotion, anser vi att en försäkrad bör få ha sin sjukpenninggrundande inkomst vilande under den tid som vederbörande bedriver studier som berättigar till studiestöd, oavsett om sådant stöd utgår eller ej.

Därmed, herr talman, yrkar jag – utöver bifall till reservationerna – i övrigt bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 86 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! Dagens betänkande, SFU 1987/88:20, behandlar – som Gullan Lindblad sade – vuxenstudiestödet.

För att underlätta för vuxna att studera finns olika slag av ekonomiskt stöd, bl. a. särskilt vuxenstudiestöd. Bidragsbeloppets storlek varierar med Akassans dagpenningbelopp. Resurserna är begränsade, varför en urvalspröv-

ning måste göras, där de sökandes behov av stöd och utbildning jämförs med varandra. Sökande med kort tidigare utbildning och svåra arbetsförhållanden prioriteras.

Eftersom många neckas särskilt vuxenstudiestöd, föreslår folkpartiet att andra beräkningsgrunder prövas. I dag är skillnaden mellan högsta och lägsta ersättning ca 4 000 kr. per månad. Om man gjorde en utjämning av bidragsbeloppen med och utan A-kassa, skulle fler kunna komma i åtnjutande av stödet, förutsatt att resursramen är densamma.

Differentieringen innebär också att de kvinnor som varit hemma och vårdat barn inte kan få det högre beloppet, även om de är kortutbildade. Vi anser att en utvärdering bör ske av hur särskilt kvinnorna drabbats av differentieringen.

Inom vuxenutbildningsstödet finns också ett korttidsstudiestöd. Till detta kan även utgå internatbidrag. Internatbidrag utgår för närvarande med 220 kr. per dygn men föreslås i propositionen höjt till 235 kr. per dygn. Ansökan om internatbidrag kan göras av enskild person eller kollektivt av fackliga organisationer. Sökes bidraget kollektivt erhålles ersättning för de faktiska kostnaderna, dock högst 235 kr. som är den nya nivån. Söker däremot en enskild person får han eller hon alltid maximibeloppet oavsett kostnaden. Vi anser att det alltid skall vara de faktiska kostnaderna som skall täckas, oavsett hur ansökan skett.

Vad gäller pensionärs- och handikapporganisationernas möjlighet att kollektivt ansöka om internatbidraget har vi vid flera tillfällen påpekat, att eftersom medlen är begränsade och uttas via arbetsgivaravgift, bör de förbehållas personer i arbetsaktiv ålder. Vi vet också att handikappade blivit nekade ersättning därför att resurserna varit uttömda. Visst är det bra att pensionärer är aktiva, men vi förutsätter att deras kursverksamhet finansieras på annat sätt, t. ex. via studieförbunden. Vi föreslår alltså att pensionärsorganisationernas rätt att kollektivt ansöka om internatbidrag skall upphöra.

Våren 1986 fattade riksdagen ett beslut som var efterlängtat av många studerande. Det gällde ett förbättrat försäkringsskydd vid sjukdom och föräldraledighet under sommarferier för dem som har en vilande sjukpenninggrundande inkomst, SGI.

Enligt lagen om allmän försäkring 3 kap. 5 § får den sjukpenninggrundande inkomsten inte sänkas under tid då en försäkrad "bedriver studier för vilka han uppbär studiehjälp, studiemedel eller särskilt vuxenstudiestöd".

Den nya lagtexten innebär att alla studerande fr. o. m. den 1 juni 1986 får behålla den SGI de fått på grundval av eget arbete. SGI-n hålls vilande under terminstid och aktiveras under sommarferierna, då den försäkrade inte uppbär studiesocial förmån.

Så långt är allt bra. Nu har det emellertid visat sig att ordet "uppbär" i praktiken spelar en icke oväsentlig roll för den försäkrade. Om en studerande anser sig inte behöva studiemedel eller under någon del av studietiden försöker klara sig på egen hand, t. ex. genom att använda eget sparkapital, försvinner den vilande SGI-n. Så gör också sparkapitalet.

Jag har svårt att förstå att den som är sparsam med sin egna och statens

medel och inte vill dra på sig mer skulder än nödvändigt skall straffas genom att bli av med sin vilande SGI.

Folkpartiet föreslår att lagtexten ändras så, att den som *har rätt att uppbära* studiemedel osv. skall få behålla sin vilande SGI. Vi anser att det borde vara om man studerar eller inte som avgör rätten till vilande SGI och inte att man lånar pengar av staten för studierna.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 4, 6, 8, 9 och 13.

Anf. 87 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! I det här ärendet, socialförsäkringsutskottets betänkande nr 20, är vi från centerpartiets sida oense med utskottsmajoriteten på tre punkter. Jag skall kort kommentera dessa tre.

Den första punkten gäller det differentierade vuxenstudiestödet. Riksdagen beslöt 1985 att vuxenstudiestödet skulle differentieras. Argumentet för en differentiering var att man önskade höja stödnivån för att fler skulle kunna utnyttja stödet utan att förlora inkomstmässigt sett.

Det olyckliga i omläggningen var att man knöt ersättningsnivåerna till dagpenningen i A-kassa. Det innebär i dagens läge att den som inte tillhör A-kassa får 1 710 kr. i vuxenstudiebidrag och därutöver får låna 2 400 kr., medan den som befinner sig i den högsta dagpenningklassen får 5 730 kr. i bidrag och får låna 1 700 kr. Ovanpå detta är också barntilläggen på 690 kr. per barn och månad kopplade till att man tillhör A-kassa.

Den här konstruktionen missgynnar utan tvivel de grupper som står utanför arbetsmarknaden, framför allt hemanarbetsande kvinnor, men drabbar också andra som inte tillhör A-kassa, t. ex. fria yrkesutövare och egenföretagare. Åtskilliga av dessa är korttidsutbildade och i behov av kompletterande utbildning för att kunna komma in på arbetsmarknaden. Syftet med vuxenstudiestödet är ju att stärka människors ställning på arbetsmarknaden. På den här punkten motverkar alltså den nuvarande konstruktionen syftet med stödet. Det här vill vi att man skall studera litet närmare, framför allt då kvinnornas möjligheter att delta i vuxenutbildningen. Jag yrkar bifall till reservation 7, där det krävs att en utvärdering skall göras.

Den andra punkten där vi har en annan uppfattning rör kollektiv ansökan om internatbidrag. När vi för ett par år sedan gav handikapporganisationerna möjlighet att göra kollektiv ansökan när det gäller korttidsstudiestöd passade regeringen på att också ge pensionärsorganisationerna samma möjlighet. Vi anser att korttidsstudiestödet i första hand skall användas till yrkesverksamma personer. Pensionärsorganisationerna har dessutom andra möjligheter att utnyttja samhällets stöd till sin verksamhet. Vi yrkar därför att försöksverksamheten med kollektiv ansökan för pensionärsorganisationer skall upphöra. Jag yrkar bifall till reservation 8.

Den tredje punkten gäller anslagen till studerandehälsovården. Den här frågan har varit litet av en följetong i utskottet sedan det nya statsbidragssystemet infördes 1985. Diskussionen har i första hand gällt hur mycket anslaget skall räknas upp för att man skall kunna behålla oförändrad verksamhet. Den helt dominerande utgiftsposten i studerandehälsovården är personalkostnader. Den pris- och löneomräkning som regeringen har tillämpat har inte motsvarat kostnadsökningarna när det gäller personalen.

Förra året ingrep också utskottet och räknade upp anslaget i förhållande till de krav som ställdes från studerandehälsovårdens sida.

Under behandlingen av det här ärendet i utskottet hade vi en uppvaktning från Studenthälsan i Stockholm. Av den uppvaktningen framgick klart att man är ekonomiskt hårt trängd. Studenterna har inte möjlighet att själva gå in med ytterligare pengar till verksamheten. Det innebär, såvitt jag kan uppfatta, att man står inför en situation där man måste dra ner på den verksamhet man har i dag.

I motion Sf414 av Jan Hyttring yrkas att detta anslag skall räknas upp utöver budgetpropositionens förslag med 142 000 kr. och att ett engångsanslag på 300 000 kr. beviljas till metodutveckling. Vi från centern anser att den verksamhet som man bedriver inom studerandehälsovården är viktig. Den är bra för de studerande, och den är bra för den allmänna friskvården i samhället. Vi tycker att det är rimligt att man då också får resurser till den som motsvarar dagens nivå. Därför är vi beredda att stödja de krav som framförs i motion Sf414 och som återfinns i reservation 12.

Herr talman! Jag vill sammanfattningsvis yrka bifall till reservationerna 7, 8 och 12 vid detta betänkande.

Anf. 88 MARGÓ INGVARDSSON (vpk):

Herr talman! Vid 70-talets början fanns det allmänt en stor optimism om att människor ur arbetarklassen skulle få faktiska möjligheter att genomgå högre studier. Utbildningspolitiken skulle användas som ett fördelningspolitiskt instrument. De som hade varit med och bekostat ungdomsskolans utbyggnad, men som inte själva vuxit upp med samma förutsättningar, skulle kompenseras med vuxenstudier. Och i debatten nämndes mål för 80-talet som 100 000 heltidsstuderande med vuxenstudiestöd.

Även om insatser gjorts sedan 70-talet för att reformera vuxenutbildningssystemet, har inte utbildningsklyftorna minskat. När det gäller högskolan har i stället den sociala snedrekryteringen ökat. De studiesociala villkoren har en avgörande betydelse för rekryteringen till högre studier, men vi vet att familjens studietradition också spelar en viktig roll. I dag är det bl. a. 40-talisternas barn som är aktuella för högskolan, och vi som tillhör den föräldragenerationen har inte haft tillgång till den fullt utbyggda ungdomsskolan. Vuxenutbildningsinsatser för föräldragenerationen påverkar indirekt barnen att välja högre studier – det vet vi från en mängd undersökningar – och kan därmed få effekt för två generationer samtidigt.

Att med vuxenutbildning kompensera de generationer som inte fått en tillräcklig grundutbildning är också en demokratifråga. Som samhället ser ut och utvecklas i dag är utbildning en förutsättning för att man skall få en plats i arbetslivet och kunna delta i demokratiska beslutsprocesser. Men det handlar också om kvinnopolitik. Kvinnor är den största outnyttjade begåvningsresurs som finns, framför allt i de områden där befolkningsminskningen varit stor och där man har behov av regionalpolitiska satsningar. Men vuxenstudiestödets utformning är ett hinder för många kvinnor. Kvinnor som varit hemarbetande eller deltagit i jordbruksarbete har inte varit anslutna till A-kassan. Därmed får de ett lägre studiestödsbelopp. Om de ställs mellan valet att vuxenstudera med dåliga ekonomiska villkor eller att

börja ett beredskapsarbete tvingas de av ekonomiska skäl att välja det kortsiktiga beredskapsarbetet. Därför behövs det en annan utformning av vuxenstudiestödet, så att inte kvinnor missgynnas. Och det behövs mer pengar till vuxenstudiestödet. Vi har därför föreslagit en höjning av vuxenutbildningsavgiften med 0,1 %, vilket ger en inkomstförstärkning med 451 milj. kr.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vår reservation 5. Jag yrkar också bifall till centerns reservation 7. I denna reservation ställer centern ett krav som vpk tidigare har ställt. Tyvärr har vi missat detta vid utskottsbehandlingen och får därför försöka kompensera detta genom att yrka bifall till centerreservationen.

Anf. 89 RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Årets behandling av budgetpropositionens studiestödsavsnitt inkl. bifogade motioner är till stora delar densamma som tidigare år. Den stora skillnaden är att studiemedelsdelen nu har brutits ut och kommer att behandlas senare i vår med anledning av en särproposition i ämnet.

Regeringen föreslår inte några större ändringar i budgetpropositionen. Varken på studiehjälpsområdet eller beträffande vuxenstudiestödet. Årets satsning görs alltså på studiemedelssystemet.

De allra flesta motioner och reservationer med anledning av denna proposition innehåller gamla välkända förslag och motiveringar. Därför ämnar jag inte ingående kommentera alla dessa.

Herr talman! Låt mig börja med att yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

På studiehjälpsområdet kräver utskottets moderater att studiehjälp skall kunna utgå även vid gymnasiestudier utomlands. Liksom vid behandlingen av samma krav förra året är utskottsmajoriteten inte avvisande till detta krav, men den tycker inte att denna fråga är en av de mest angelägna nu då vi fortfarande har en pressad ekonomisk situation.

I gammal vanlig ordning kräver moderaterna i motioner och i reservationer försämringar på vuxenstudiestödsområdet. De har svårt att förlika sig med att lågutbildade fackligt anslutna ges ekonomiska möjligheter att utveckla sig genom studier.

Folkpartisterna är inte långt efter. Exempelvis kräver de folkpartistiska ledamöterna i utskottet att ytterligare 110 milj. kr. skall föras över från vuxenstudiestödsavgifterna till andra ändamål. Moderaterna är naturligtvis värre. De kräver att vuxenstudiestödsavgifterna årligen skall brandskattas på 192,5 milj. kr. Sådana krav måste naturligtvis avvisas.

Margó Ingvardsson, vpk, har som alltid spenderbyxorna på – för att använda Strängs vokabulär – när det gäller populära förslag. Hon kräver en 0,37 % höjning av vuxenstudiestödsavgifterna. Det går bra att ställa krav om man slipper ta ansvar. Vi sympatiserar med förslaget, men måste samtidigt ta hänsyn till landets ekonomi. Därför talar allt för att riksdagen röstar för utskottsmajoritetens förslag.

När det gäller förslagen om att avskaffa de differentierade vuxenstudiestöden vill jag än en gång påminna om att vuxenstudiestöden från början initierades och genomfördes på förslag av TCO och LO. Dessutom avstår

dessa grupper årligen en del av löneutrymmet för att genom vuxenstudiestödet ge lågutbildade kamrater möjlighet till utbildning. Under 1980-talets första år uppmärksammades det att en allt mindre del av vuxenstudiestöden gick till dem som de huvudsakligen var avsedda för, nämligen till de lågutbildade verksamma i näringslivet. Av den anledningen infördes en differentiering av stöden så att de kategorier som finansierar stöden nu får större bidrag än andra. Den reformen har haft avsedd verkan, varför det nu ej är aktuellt med någon ändring på det området.

I snart två år har en försöksverksamhet pågått som ger handikapp- och pensionärsorganisationer rätt att kollektivt ansöka om internatbidrag ur vuxenstudiestödsavgifterna.

Den rätten vill utskottets folkpartister och centerpartister avhända pensionärsorganisationerna. Motivet är att internatbidragen skall utgå till personer i arbetsaktiv ålder.

Motivet kan utskottsmajoriteten ställa sig bakom. Vi deklarerade vid förra årets behandling av frågan att internatbidragen företrädesvis bör utgå till dem som är i aktiv ålder. Vi kan upprepa detta även i år.

Medlet att ta bort möjligheten för pensionärerna att kollektivt söka det de har rätt till accepterar vi däremot inte. Det begränsar inte pensionärernas rätt att söka internatbidrag om man förbjuder kollektiv ansökan. Den åtgärden tar bara bort en möjlighet att ge pensionärerna service. Den åtgärden försvårar för pensionärerna men i ännu högre grad för vuxenutbildningsnämnderna som skall handha ansökningarna.

I detta sammanhang har utskottet också tagit upp en rad motioner med förslag som inte föranlett någon reservation. Det betyder inte att utskottet ansett dessa motioner ointressanta. Tvärtom anser utskottet att det i vissa av dessa finns förslag och idéer väl värda att fundera vidare på. Regeringen avser att snarast företa en översyn av vuxenstudiestödet och dess regelsystem. Utskottet tar för givet att de som skall göra denna översyn kommer att ta del av alla idéer och förslag som framkommit. CSN, centrala studiestödsnämnden, har i sin senaste petita fört fram en hel del förslag till förändringar och förbättringar av vuxenstudiestödet. Med hänvisning till denna förestående översyn föreslår utskottet att motionerna avslås.

Anf. 90 BARBRO SANDBERG (fp) replik:

Herr talman! Ralf Lindström säger att folkpartiet vill minska stödet till vuxenutbildningen med 110 milj. kr. Ja, vi i folkpartiet vill minska stödet, men vi vill i stället lägga pengarna på studieförbunden och på ungdomsskolan. Vi menar att det även där finns stora brister och att pengarna behövs bättre där.

När det gäller det differentierade stödet säger Ralf Lindström att löntagarna avstår pengar för att få vuxenstudiestöd. Det är litet märkligt att man i den ena omgången säger att löntagarna avstår pengar från löneutrymmet, medan man i nästa omgång, när det gäller pensionärerna, som inte avstår några pengar, tycker att de ändå skall ha av dessa medel.

Folkpartiet anser alltså att det kollektiva internatbidraget inte bör utgå till pensionärsorganisationerna, eftersom de borde få sin kursverksamhet finansierad via bl. a. studieförbunden. Jag skulle tro att det räcker för deras del.

När det gäller det kollektiva stödet säger ju också CSN i sina direktiv att pensionärsorganisationer och handikapporganisationer är två skilda grupper, som har olika förutsättningar. De bör alltså behandlas var för sig, och man har då förordat en fördelning av dessa pengar som kan ges. Detta tycker jag inte alls talar för det som Ralf Lindström säger här.

Dessutom vet vi att handikapporganisationer vägras kurser med motivationen att medlen är slut.

Anf. 91 MARGÓ INGVARSSON (vpk) replik :

Herr talman! Ralf Lindström måste ha gjort sig skyldig till en felsägning. Han påstår att vpk:s förslag går ut på att vi skall höja vuxenutbildningsavgiften med 0,37 %. I och för sig tycker jag inte att det vore orimligt, men vi föreslår en höjning med 0,1 % så att den sammanlagda vuxenutbildningsavgiften blir 0,37 %. Det är ändå en viss skillnad mellan en höjning på 0,1 % och en höjning på 0,37 %.

Det är beklagligt att socialdemokraterna så värnar om det privata näringslivets vinster att man anser att det inte finns utrymme för en höjning av den särskilda vuxenutbildningsavgiften med 0,1 % – när man tänker på hur många fler vuxenstuderande som då skulle få detta särskilda vuxenstudiestöd. 0,1 % ger alltså 451 milj. kr., och översiktligt kan jag tänka mig att det skulle räcka till en ungefär 40-procentig utökning av det nuvarande vuxenutbildningsstödet. Det är helt otillständigt att vuxna människor, som inte har haft möjlighet att få en fullgod grundutbildning, i dag av ekonomiska skäl inte kan komplettera den. Många av de vuxna måste ju finansiera sina studier med studiemedel, dvs. skuldsätta sig för att komplettera en grundutbildning upp till gymnasienivå.

Med hänsyn till vinstutvecklingen inom det privata näringslivet, där de 22 största företagen på börsen har en likviditet på över 95 miljarder kronor i dag, tycker vi att det är ynkligt om det inte skulle finnas utrymme för att höja den här avgiften så att fler vuxenstuderande kan få komplettera sin utbildning.

Anf. 92 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! När det gäller vår reservation nr 1, om studiehjälp utomlands, anser inte Ralf Lindström att detta tillhör det mest angelägna. Låt vara, men i ett alltmer internationaliserat samhälle är det ändå en viktig fråga. Det är klart att vi moderater är glada över att det här förslaget trots allt finns med i den proposition som vi nu behandlar i utskottet. Regeringen och vi moderater tycker tydligen ganska lika i den frågan, och det är bra.

Beträffande reservation nr 3, om medelsanvisning till vuxenstudiestöd, sade Ralf Lindström att vi moderater skulle ha svårt att förlika oss med att lågutbildade fackligt anslutna får utbilda sig. I det här fallet handlar det bara om att vi går ett steg längre än vad regeringen själv gör när det gäller att frigöra vissa avgiftsmedel för att finansiera studieförbundens verksamhet. Vi tar ju inte bort möjligheterna till studier. Beloppet i fråga är ju fortfarande 917 miljoner, dvs. nästan 1 miljard kronor, så här finns det möjligheter.

Ralf Lindström vet ju mycket väl att den uppsökande verksamheten och de fackliga studierna på arbetstid har varit mycket omdiskuterade. Det är väl få

av oss som glömmer att man inför valet 1985 i de fackliga organisationerna på arbetstid diskuterade hur man skulle vinna valet – hur man skulle få en socialdemokratisk regering. Det tycker inte vi moderater tillhör de mest angelägna åtgärderna när det gäller studiestöd, det vill jag verkligen understryka.

Jag kan i alla fall konstatera att Ralf Lindström har modererat sig betydligt när det gäller ordval. Det hette vid något tidigare sammanträde, när vi diskuterade dessa frågor, att vi "konfiskerade" arbetstagarnas medel. Nu har vi "brandskattat" dem. Det är litet mildare uttryckt, om jag så får säga.

Anf. 93 RUNE BACKLUND (c) replik:

Herr talman! När man lyssnar på Ralf Lindströms försvar för de differentierade vuxenstudiestöden, börjar man fundera över hur det kommer sig att vi skall ha så klara skiljelinjer mellan dem som befinner sig på arbetsmarknaden och dem som står utanför – och försöker ta sig in på arbetsmarknaden. Detta är ju inte det enda område där de som redan befinner sig på arbetsmarknaden gynnas, medan de som står utanför missgynnas. Vari består den solidariska fördelningen och den solidariska politiken, om de grupper som redan är gynnade skall gynnas än mer i systemet, medan de som står utanför måste finna sig i att få en mindre del av kakan? Jag kan inte tänka mig, även om LO och TCO har, som Ralf Lindström säger, avstått pengar i det här sammanhanget, att man skulle vara motståndare – åtminstone bekänner man sig inte till den uppfattningen i ord – till att vi är solidariska mot dem som inte befinner sig på arbetsmarknaden.

När det gäller internatbidragen och kollektiv ansökan bör man kanske komma ihåg att det faktiskt var en beställning från utskottet att handikapporganisationerna skulle få göra kollektiv ansökan. När förslaget kom tillbaka från regeringen, hade man ju också tagit med pensionärsorganisationerna. Det är väl ingen hemlighet att de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet inte tyckte särskilt bra om detta. Men man måste väl för skams skull ställa upp för sin regering och därmed acceptera att detta förslag fick gå igenom. Men vi vidhåller vår uppfattning att tanken bakom detta med kollektiv ansökan var att handikapporganisationerna och inga andra skulle med i det här sammanhanget. Eftersom de medel som finns att tillgå är begränsade, skall de i första hand gå till dem som är förvärvsarbetande. Därför har vi sagt att vi tycker att denna försöksverksamhet bör upphöra med det snaraste. Nu står det i och för sig i utskottsbetänkandet att detta skall utvärderas. Vi finner ingen anledning till utvärdering av denna försöksverksamhet, utan vi anser att den skall avskaffas.

Anf. 94 RALF LINDSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Ännu en gång till frågan hur dessa bidrag kom till. Det var ju LO och TCO som efter långa utredningar lade fram förslag, som sedan den socialdemokratiska regeringen lade på riksdagens bord. För att få pengar till genomförande av denna reform avstod löntagarna i avtalsrörelsen från så mycket pengar att det räckte. Följderna av detta finns ju kvar hela tiden. Fortfarande gäller att hade man inte avstått de här pengarna då, så hade

lönerna varit högre. Vi kan klart säga att det är löntagarna som betalar den här reformen.

Sedan till frågan om internatbidraget. Det är ju inte så, att möjligheten till kollektiv ansökan om internatbidrag avgör om man får bidrag eller inte. Pensionärerna har rätt att få bidrag, och att de har möjlighet att ansöka kollektivt är bara en service.

Jag efterlyser här ett förslag från centern och folkpartiet om ett avskaffande av möjligheten för pensionärerna att få internatbidrag, men något sådant har man inte föreslagit. Man smyger med detta och vill i stället att möjligheten till kollektiv ansökan skall tas bort.

Vi har sagt att man skall se efter om det är riktigt att pensionärerna skall ha möjlighet att söka bidraget. Vi förordar att det först och främst skall gå till dem som är i aktiv ålder. Om det sedan blir pengar över, må man ge bidrag också till pensionärerna.

Nej, Margó Ingvardsson, det var ingen felsägning: En höjning med 0,1 procentenheter, från 0,27 % till 0,37 %, innebär en höjning med 37 % av vuxenutbildningsavgiften. Det är matematiskt riktigt. Men det är inte så viktigt att här få detta utrett – det kanske vi kan vänta med till efteråt.

Vi vet att Gullan Lindblad och andra på moderat håll har kritiserat användandet av korttidsstudiestödet i den fackliga verksamheten. Vi tycker att det här är fråga om en mycket viktig möjlighet för facket, och vi vill inte att den skall tas bort.

Anf. 95 BARBRO SANDBERG (fp) replik:

Herr talman! Ralf Lindström påpekar återigen att LO och TCO har lagt fram förslagen om vuxenstudiestöd och differentierade avgifter. Jag vill peka på att avgifterna tas ut som arbetsgivaravgifter på hela lönesumman. Även om jag inte är medlem i facket får jag alltså avstå från löneutrymme. Jag tycker att denna del borde komma dem till godo som inte har kommit ut på arbetsmarknaden.

Jag är, som någon tidigare talare sade, övertygad om att de människor som redan finns på arbetsmarknaden gärna skulle ställa sig solidariska när det gäller utbildningsmöjligheter för dem som ännu inte har lyckats komma in på denna.

Vad gäller internatbidraget måste socialdemokraterna ha en mycket svår uppgift framför sig. Ni säger å ena sidan att det i första hand skall gå till de handikappade. När vi kräver att det kollektiva ansökningsförfarandet skall avskaffas, ifrågasätter ni å andra sidan syftet med detta. Men om pengarna inte räcker till för båda grupperna, skall pengarna självfallet, precis som ni säger, gå till de handikappade. Vi menar att pensionärerna inte skall ha internatbidrag utan skall få bidrag via sina egna organisationer.

Anf. 96 MARGÓ INGWARDSSON (vpk) replik:

Herr talman! Ralf Lindström försöker verkligen att få det att låta som om vpk:s förslag vore orimligt. På annat sätt kan jag inte tolka hans framhållande av att vårt förslag om höjning med 0,1 % av vuxenutbildningsavgiften i praktiken skulle innebära en 37-procentig höjning av avgiften.

Jag måste fråga socialdemokraterna: Har ni frångått era utbildningspolitisk-

ka mål när det gäller de vuxenstuderande? Om det inte finns råd i dag, när Sverige aldrig har varit rikare, att ge vuxna människor en utbildning som de inte hade möjlighet att få då de var unga, när kommer det då att finnas råd att ge vuxna denna möjlighet? Ge mig en tidsangivelse för när socialdemokraterna planerar att det skall finnas möjlighet att uppnå de utbildningspolitiska mål som man fastställde på 70-talet.

Anf. 97 RUNE BACKLUND (c) replik:

Herr talman! Ralf Lindström gömmer sig bakom LO och TCO i diskussionen om de differentierade avgifterna. Det är rätt märkligt att vi skall ha ett system som innebär att den som finns inne på arbetsmarknaden skall ha en mer gynnad ställning än den som står utanför arbetsmarknaden. Det står klart och tydligt i bestämmelserna för vuxenstudiestödet att de olika stödformerna i första hand är till för att stärka lågutbildade människors möjligheter på arbetsmarknaden. Om de som redan finns på arbetsmarknaden skall ha förmånligare möjligheter att få dessa pengar, frågar man sig var solidariteten mellan olika grupper i vårt samhälle finns. Den som står utanför får då en sämre situation och drar på sig en större skuld än den som finns inne på arbetsmarknaden.

Jag kan inte tänka mig att man inom LO och TCO när man ställde sig bakom införandet av vuxenstudiestödet tänkte sig att det skulle fungera så. Man får väl också förutsätta att socialdemokraterna här i kammaren har en egen uppfattning, om LO och TCO verkligen skulle tycka att det skall vara på detta sätt.

När det sedan gäller pensionärerna har vi i vår reservation klart skrivit att vi anser att korttidsstudiestödet i första hand skall användas för personer i arbetsaktiv ålder. Finns det pengar över, kan de naturligtvis användas också för pensionärerna, men så är ju inte fallet.

Anf. 98 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Det är inte bara vi moderater som diskuterar facketts verksamhet på det här området. Jag kan t. ex. nämna, och det vet säkert också Ralf Lindström, att centrala studiestödsnämnden gjort en utredning som presenterades för något år sedan och som hade rubriken Vem blev uppsökt och vad hände sedan? Jag tycker inte att det i den utredningen framkom särskilt starka motiv för ytterligare satsningar på uppsökande verksamhet.

Jag vill också erinra om att det var arbetsdomstolen som avgav ett fördömande av facketts agerande när det gällde studieverksamheten inför valet. Det är alltså inte bara några moderater som har fördömt detta.

Anf. 99 RALF LINDSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag sade i mitt anförande, Margó Ingvardsson, att vi sympatiserar med ert förslag om höjning av avgifterna men att vi av ekonomiska skäl inte ser någon möjlighet att tillstyrka det.

Det var inte alls i någon elak avsikt som jag räknade ut att ert förslag till höjning motsvarar 37 %. Det var en ren upplysning. Det finns ingen

anledning att vara elak i detta sammanhang. Sifferuppgiften är riktig, och den kan både Margó Ingvardsson och jag tåla.

Internatbidraget skall kunna utbetalas till alla lågutbildade, och det kan alltså även utbetalas till pensionärer, men vi har sagt att det först och främst skall utbetalas till dem som är i aktiv ålder. Än en gång: Det finns inget förslag och har aldrig lagts fram något förslag från centern och folkpartiet om avskaffande av pensionärernas möjlighet att få internatbidrag. Man vill avskaffa möjligheten till kollektiv ansökan om internatbidrag, men det är bara en liten detalj i detta sammanhang. Man vill ta bort en serviceåtgärd, inte pensionärernas möjlighet att få bidraget. Skall de ha möjligheten att få internatbidrag, är det bättre att de kan ansöka om det kollektivt. Då blir det betydligt lättare att behandla deras ansökningar.

När det gäller det differentierade stödet upptäcktes det ju att de som stödet egentligen var ämnat för inte hade råd att sluta sina jobb och börja studera. De förlorade för mycket. Därför måste man ge dem denna möjlighet genom att höja stödet till dem som är i verksamhet. De som inte har jobbat förut har ju liksom ingenting att förlora. När de går ut och studerar har de ju möjlighet att få andra studiestöd. Som arbetslös har man ju bl. a. möjlighet att få utbildningsbidrag, och detta är inte sämre än vuxenstudiestödet. Man kan också få andra studiestöd. Det är alltså en riktig åtgärd som vi har företagit.

Anf. 100 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Herr talman! Jag kan inte låta bli att informera kammaren om varför studiepenningssreformen kom till. Stödet var och är till för att de kortutbildade i arbetslivet skall få möjlighet till studier. För andra grupper gäller kort tidigare utbildning. Först genomfördes studieledighetslagen och sedan studiepenningssreformen.

Jag har begärt ordet med anledning av min motion nr Sf419. Jag och mina medmotionärer tar där upp den gränsdragningsproblematik som finns när det gäller de olika stöden. Vi föreslår att man ger företräde för alla sökande på grundskolenivå att kunna studera utan skuldsättning och att man garanterar det särskilda vuxenstudiestödet åt dessa sökande. Vi föreslår också en differentiering av stödet till sökande på gymnasial nivå för att därigenom skapa resursutrymme för sökande till grundskolestudier.

Utskottet har avstyrkt vår motion med hänvisning bl. a. till den kommande översynen av det särskilda vuxenstudiestödet. Såvitt jag kan förstå har översynen i fråga främst teknisk karaktär. Detta har jag givetvis förståelse för, men jag skulle vilja ställa en fråga till utskottets talesman Ralf Lindström:

Är det möjligt att utvidga översynen? En bredare översyn vore önskvärd beträffande de olika studiestödets roll och medborgarnas möjligheter att komma till rätta med det många gånger svåra studiestödskomplexet.

Anf. 101 RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Erkki Tammenoksa tar nu upp just en av de frågor som vi anser vara intressanta. Vi tar alltså för givet att de som skall göra den översyn som regeringen har aviserat kommer att ta del av de synpunkter och idéer som emanerar härifrån riksdagen och dess ledamöter.

Vi är också övertygade om att de organisationer vilka har initierat vuxenstudiestödet, vilkas medlemmar betalar kostnaden och för vilka stödet huvudsakligen är ämnat, kommer att nära få följa detta översynsarbete. För mig förefaller det naturligt att LO:s och TCO:s sakkunskap i ämnet kommer att tillvaratas. Jag kan däremot inte ge något löfte på regeringens vägnar.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 6 (studiehjälp utomlands)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Nils Carlshamre m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (anslag till Vuxenstudiestöd m. m.)

Först biträdades reservation 3 av Nils Carlshamre m. fl. med 69 röster mot 38 för reservation 4 av Kenth Skårvik och Barbro Sandberg. 184 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 189 röster mot 67 för reservation 3 av Nils Carlshamre m. fl. 35 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 10 (höjd vuxenutbildningsavgift m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 16 för reservation 5 av Margó Ingvardsson.

Mom. 12 (differentierat vuxenstudiestöd m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 6 av Kenth Skårvik och Barbro Sandberg, *dels* reservation 7 av Karin Israelsson och Rune Backlund – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (försöksverksamhet med kollektiv ansökan om internatbidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Karin Israelsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (internatbidraget)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Kenth Skårvik och Barbro Sandberg – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (översyn av vuxenstudiestödet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Nils Carlshamre m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (anslag till Timersättning vid vissa vuxenutbildningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Nils Carlshamre m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (anslag till Bidrag till vissa studiesociala ändamål)

Utskottets hemställan bifölls med 253 röster mot 34 för reservation 12 av Karin Israelsson och Rune Backlund.

Prot. 1987/88:104
20 april 1988

Exportfrämjande verksamhet

Mom. 33 (sjukpenninggrundande inkomst)

Utskottets hemställan bifölls med 188 röster mot 102 för reservation 13 av Nils-Carlshamre m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

7 § På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang i början av morgondagens arbetsplenum.

8 § Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1987/88:22 om vissa anslag inom utrikesdepartementets område (prop. 1987/88:100 delvis).

Exportfrämjande verksamhet

Anf. 102 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Det här betänkandet rör exportanslag. De mindre och medelstora företagen utgör en viktig del av det svenska näringslivet. De är en stor tillgång för vårt land. Därför är det viktigt att på olika sätt stimulera småföretagen och deras exportansträngningar. Småföretagen spelar en betydande roll för vår möjlighet att öka exporten.

Det är dock ofta svårt för den enskilde företagaren att satsa på den internationella marknaden. Därför behövs olika åtgärder som kan hjälpa småföretagen ut på exportmarknaden. Exportrådets och de regionala utvecklingsfondernas verksamhet är i detta sammanhang viktig. För att småföretagen skall ha nytta av exportrådets tjänster är det viktigt att exportrådet tar del av de synpunkter som framförs från småföretagens organisationer när man utformar verksamheten inom ramen för exportrådet och inom ramen för de regionala utvecklingsfonderna. Det handlar om rutiner, särskilda exportkampanjer osv.

De stora företagen har som regel egna försäljningskanaler för att nå ut med sina produkter på den internationella marknaden. Detta saknar ofta småföretagen. Därför behövs samhällets hjälp till olika åtgärder för småföretagens exportverksamhet. En väg kan vara, vilket vi från centern föreslagit, att länsvis inrätta organ, exempelvis i form av handelshus i samarbete med utvecklingsfonderna och även branschorganisationer för småföretagen. Sådana handelshus kan ha karaktären av grossistcentraler för sådana av småföretagens produkter som är avsedda för exportmarknaden.

På det sättet skulle resurser kunna skapas som ger småföretagen tillgång till expertis som är nödvändig för att kunna påverka exportmarknaden, klara tullhandlingar m. m. Enligt vår uppfattning finns det skäl att inrätta regionala

exportsäljbolag. Detta har vi framfört i motionen, men vi har inte fått utskottets majoritet på vår linje. Vi har reserverat oss och jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 2 i betänkandet.

Prot. 1987/88:104
20 april 1988

Exportfrämjande verksamhet

Anf. 103 REYNOLDH FURUSTRAND (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 22 behandlas proposition 1987/88:100, bil. 5, som tar upp organisationer för internationell handel och råvarusamarbete, internationell råvarulagring, exportfrämjande verksamhet och exportkreditnämnden. I berörda betänkande behandlas också tre motioner. Jag tänker något kortfattat kommentera utskottsmajoritetens ställningstagande. I propositionen anmäls att finansieringen av exportrådets verksamhet har varit föremål för en översyn, vars resultat har legat till grund för fortsatta överväganden inom exportrådet och mellan dess huvudmän – staten och Sveriges allmänna exportförening. Översynen har gällt verksamhetens inriktning m. m. Föredragande statsrådet betonar starkt betydelsen av ett fortlöpande förändringsarbete som bl. a. syftar till förbättrad effektivitet i den exportfrämjande verksamheten.

I en centermotion sägs att regeringens besparingskrav har varit för stränga. Utskottet ansluter sig till regeringens förslag beträffande det nu föreslagna anslaget och avstyrker alltså motionsyrkandet. Övriga förslag under denna punkt i propositionen, avseende bemyndiganden för regeringen att bl. a. inom vissa ramar medge utfästelser om stöd till projektexport och konsultexport, tillstyrks av utskottet. I den nämnda motionen förespråkas även i övrigt åtgärder i syfte att förbättra exportvillkoren för små och medelstora företag.

I en annan centermotion behandlas småföretagens förutsättningar att öka exporten av sina produkter.

Utskottet har vid olika tillfällen, senast förra året, behandlat motionsyrkanden om inrättande av regionala exportsäljbolag. Termen "handelshus" har utskottet velat reservera för större företag – företrädesvis utan egen produktion – som bedriver export- och importverksamhet inom ett brett varuområde.

De nu förekommande regionala exportsäljbolagen blev för några år sedan kritiskt granskade av den s. k. exportstödsutredningen. Slutsatsen blev att resultatet av verksamheten inte stod i rimlig proportion till gjorda insatser. I stället borde de existerande handelshusen utnyttjas i högre grad. Regeringen och riksdagen anslöt sig till denna uppfattning. Förra året anförde utskottet att det i den motion som då förelåg i ämnet inte hade redovisats några bärkraftiga motiv för ett nytt statligt engagemang i regionala exportsäljbolag. Utskottet framhöll också att de regionala utvecklingsfonderna och exportrådet bedriver en rad aktiviteter som är särskilt inriktade på småföretagen och som kan anpassas till behoven inom olika branscher, företag och regioner. Utskottet avstyrkte den reservation som fogats till betänkandet och även motionen.

Herr talman! Det finns mycket mer som jag skulle kunna kommentera, bl. a. den motion som moderata samlingspartiet har framlagt, men eftersom tiden inte medger detta ber jag härmed att få yrka bifall till utskottsmajorite-

Prot. 1987/88:104
20 april 1988

tens hemställan och avslag på centerreservationerna och samtliga tre motioner.

*Vissa anslag till energi-
ändamål, m. m.*

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenium.)

9 § Kammaren beslöt kl. 17.56 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

10 § Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av förste vice talmannen.

11 § Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1987/88:23 om vissa anslag till energiändamål, m. m. (prop. 1987/88:100 delvis).

Vissa anslag till energiändamål, m. m.

Anf. 104 IVAR FRANZÉN (c):

Fru talman! Jag kommer att mycket kort redovisa synpunkter och argument som berör fyra av de frågor som behandlas i näringsutskottets betänkande 1987/88:23.

Centern har under en följd av år motionerat om en utjämning av kostnaderna för distribution av el på landsbygd resp. i tätort. Centerns förslag innebär en viss omfördelning av elskatten baserad på distributionsföretagets ledningslängd beräknad per abonnent. På så sätt skulle – de ofta små – distributionsföretagen på landsbygden få ungefär samma konkurrensförutsättningar som tätortsdistributörerna. Vi i centern har utöver rättvisekravet – lika elpris på landsbygd och i tätort – hävdad värdet av att bibehålla lokala distributörer ur såväl sysselsättnings- som driftssäkerhetssynpunkt.

Näringsutskottet har i sin skrivning i allt väsentligt anslutit sig till centerns ståndpunkter. Därför har vi inte reserverat oss. Utskottet anser att statens energiverk i pågående utredning bör överväga de synpunkter som framförs i motionen och att detta bör göras utan dröjsmål. Det är vår förhoppning att detta snabbt skall ge ett positivt resultat enligt förslaget i vår motion.

I reservation 1 tar centern upp frågan om finansiering av framtida utgifter för använt kärnbränsle och avveckling av kärnkraften. Centerns kritik mot föreslagna avgifter är i första hand att de är satta med alltför snäva marginaler. Risker för en överlastning av kostnader på kommande generationer är uppenbar. Centern föreslår för närvarande en måttlig höjning på 0,2 öre/per kWh, men vill samtidigt poängtera att det finns mycket som tyder på att det skulle behövas väsentligt större höjningar. Vi anser att det i dag tyvärr

saknas ett tillräckligt säkert beslutsunderlag för att man skall kunna hävda en mer drastisk höjning av avgifterna.

Det är regeringen som har att besluta om avgiftens storlek. Riksdagen bör ändå – självfallet – uttala sin mening om vilka säkerhetsmarginaler som bör tillämpas för att minska riskerna för kostnadsöverföringar till kommande generationer.

I betänkandet behandlas också hälsoriskerna med högspänd ström och de magnetfält som bildas därav. När det gäller riskerna med högspänningsledningarna agerar riksdagsmajoriteten och regeringen på ungefär samma sätt som när det gäller avgifterna för använt kärnbränsle. För att minska de omedelbara kostnaderna är man beredd att ta stora framtida risker.

Osäkerheten avseende högspänningsledningarnas verkningar på omgivningen är stor, och detta är mycket otillfredsställande. Kraftfulla och snabba forskningsinsatser är angelägna. I avvaktan på större och säkrare kunskap om högspänningsledningarnas effekter anser vi i centern, liksom de socialdemokratiska motionärerna i motion 1987/88:N405, att regeringen omedelbart bör ta initiativ till föreskrifter om en säkerhetszon utmed kraftledningar, inom vilken nybebyggelse normalt inte får äga rum. Detta kan innebära vissa merkostnader i dag, men samtidigt kan vi undvika betydande hälsorisker och stora felinvesteringar.

Det finns en stor enighet i riksdagen om att fullfölja tidigare fattade beslut om landsbygdens elektrifiering. Regeringen har efter förra årets bakslag tagit hänsyn till detta och föreslår ett anslag på 2,5 milj. kr. för detta ändamål. Vi i centern noterar självfallet detta som positivt, men det är inte tillräckligt. Utöver nyelektrifiering krävs resurser för att stimulera och underlätta upprustningen av svaga ledningssystem i glesbygd. Centern föreslår ytterligare 2 milj. kr. för detta ändamål.

Möjligheten till visst stöd är speciellt angelägen för att man skall kunna behålla lokala distributionsföretag, som ger sysselsättning i glesbygd och som med sin lokalkännedom ofta kan upprätthålla en snabbare och bättre service till väsentligt lägre totalkostnad än de stora, centralt lokaliserade distributionsföretagen med omfattande landsbygdsdistribution som ett bihang till den mer lönsamma tätortsdistributionen.

Fru talman! Jag vill med vad jag nu anfört yrka bifall till reservationerna 1, 3 och 4 i näringsutskottets betänkande 1987/88:23.

Anf. 105 ÅKE WICTORSSON (s):

Fru talman! De fyra nu aktuella reservationerna i näringsutskottets betänkande 23 tillhör alla kategorin gamla skivbekanta. Jag utgår därför ifrån att kammaren har överseende med att jag behandlar dem kortfattat.

Kärnbränsleavgiften fastställs årligen av regeringen efter förslag av statens kärnbränslenämnd. Riksdagen är ingen överprövningsmyndighet för regeringens beslut. Något skäl att nu ge regeringen rekommendationer för framtiden föreligger inte. Under hänvisning till detta avstyrks reservationerna 1 och 2.

När det gäller frågan om eventuella hälsorisker i samband med högspänningsledningar pågår forskning i form av en totalundersökning av de boende nära stamnätsledningarna i Sverige. Resultatet av dessa forskning

väntas om några år. Jag utgår ifrån att de bedrivs med all möjlig intensitet, och därför finns det inte skäl till att i dag fatta beslut i dessa frågor. Dessutom bevakar energiverket utvecklingen och har möjlighet att påverka utformningen av de kraftledningsprojekt som kan vara aktuella och de eventuella ändringar i säkerhetsbestämmelserna som kan vara erforderliga. Med hänsyn till detta avstyrker jag reservation 3.

Förra året beslutade riksdagen efter förslag av ett enhälligt näringsutskott att bibehålla ett anslag på 2,5 milj. kr. per år till landsbygdens elektrifiering trots att regeringen då föreslog att detta anslag skulle upphöra. Skälet till näringsutskottets ställningstagande var ett riksdagsbeslut från 1980, som innebar att stöd på 2,5 milj. kr. skulle utgå under tio år. I år har regeringen utformat budgetförslaget i enlighet med riksdagens beslut från i fjol och tagit upp 2,5 milj. kr. I reservation 4 föreslår utskottets centerpartister att ytterligare 2 milj. kr. skall anvisas. Utskottsmajoriteten finner inte skäl att gå ifrån riksdagens tidigare beslut i detta ärende. Jag yrkar därför avslag också på reservation 4 och, fru talman, bifall till utskottets hemställan.

Anf. 106 IVAR FRANZÉN (c):

Fru talman! Åke Wictorsson har helt rätt när han talar om "gamla skivbekanta". Man kan också säga att det tycks vara mycket svårt att få utskottsmajoriteten att ens redovisa sakskalet för att man ständigt står kvar vid gamla ståndpunkter.

Man avstår från att införa en säkerhetszon i avvaktan på att vi skall få fram bättre kunskaper om den högspända strömmens hälsoeffekter. Men här handlar det om en säkerhetsåtgärd, som man knappast kan avstå ifrån utan att ha ganska tunga sakargument för att dessa risker inte föreligger. Men jag tror inte att Åke Wictorsson kan bevisa att de hälsoriskerna inte föreligger. I varje fall har han inte gjort det. Det är också ett ganska måttligt ingrepp att förhindra ny bebyggelse inom en säkerhetszon. Marken finns ju kvar, om det senare visar sig att den kan användas.

Här accepterar man hellre en hälsorisk och en risk för framtida felinvesteringar än att nu vidta en åtgärd, som innebär en mycket måttlig uppoffring men som på sikt kan innebära att man slipper stor skada. Det är detta kortsiktiga tänkande – att försöka vinna något i dag och då gärna belasta kommande generationer med ganska ogripbara merkostnader – som vi i centern reagerar emot. När vi till rimlig kostnad kan förebygga skada i framtiden eller undvika oförutsebara kostnader, då måste det vara varje ansvarsfull politikers uppgift att se till att vi gör det. Vi skall ta vårt ansvar i dag. Det är den stora brist som utskottsmajoriteten visar – man tar inte ansvar för dagens handlingar utan man lastar alltför lätt över ansvaret på kommande generationer.

Anf. 107 ÅKE WICTORSSON (s):

Fru talman! Om nu utskottsmajoriteten har benägenheten att stå kvar vid gamla ståndpunkter, förefaller det mig som om detta skulle gälla också reservanterna.

Ivar Franzén säger att vi för säkerhets skull skall införa dessa bestämmelser och dessa säkerhetsavstånd. Men jag tycker det är en ganska god princip att

man skall ha ett sakligt underlag för sitt ställningstagande innan man fattar beslut. Något sådant finns emellertid inte i den här frågan, utan vi avvaktar – jag kan tillägga med spänning – resultatet av forskningen och skall självfallet, med utgångspunkt i vad som kommer fram, fatta de beslut som blir nödvändiga.

Ivar Franzén menar att det är klokare politik att fatta beslut utan detta sakliga underlag. Jag delar inte den uppfattningen.

I detta anförande instämde Hadar Cars (fp).

Anf. 108 IVAR FRANZÉN (c):

Fru talman! Exempelen är otaliga på hur vi har avstått från att vidta åtgärder därför att vi har ansett att det inte har varit fullständigt utrett att risker förelegat. Men peka på någon punkt där vi har vidtagit för omfattande säkerhetsåtgärder som sedan visar sig vara helt onödiga! Jag tror att det finns mycket få sådana exempel.

Om vi ser på hela kemiområdet kan vi konstatera att vi – beroende på att vi, som Åke Wictorsson säger, vill ha fullständiga bevis innan vi vidtar åtgärder – har skadat många människors liv och hälsa. Jag tycker det är en ganska god regel för denna typ av beslut att man inte medvetet tar risker om man kan undvika dem med mycket rimliga åtgärder.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenium.)

12 § Föredrags

näringsutskottets betänkande

1987/88:30 om ny kontrollordning för elektrisk materiel, m. m. (prop. 1987/88:82).

Ny kontrollordning för elektrisk materiel, m. m.

Anf. 109 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Fru talman! Det här ärendet, som föranleds av en proposition från regeringen, är kanske det första ärendet i en lång rad av ärenden som gäller att vi skall anpassa svenska bestämmelser till EG-området. Utgångspunkten här har varit att EG anser att det kan vara ett handelshinder att vi har förhandsprovning av elektrisk materiel i det här landet. Det är utgångspunkten för propositionen, och det är huvudfrågan. Det är vad EG tycker som avgör om vi i Sverige skall förändra och också – som jag ser det – försämra den förhållandevis stora elsäkerhet som vi har.

Om man jämför med länder i Europa har vi i Sverige en mycket stor elsäkerhet beträffande elektrisk materiel. Om vi då skall göra en anpassning till EG-länderna kan vi se på hur säkerheten och produkterna ser ut exempelvis i Italien, Frankrike och Spanien, för att ta några exempel. Jag tror att vi kan vara överens om att det inte är likadant, och i varje fall de som har erfarenheter av produkter från dessa länder kan vara överens om att

säkerheten är sämre i andra länder. Flera av de här ländernas produkter kommer inte till Sverige därför att de inte klarar provningen på Svenska Elektriska Materielkontrollanstalten, SEMKO. Det tror jag att vi skall vara tacksamma för.

Det nya förslaget till lagstiftning innebär att regeringen vill att vi skall slopa vårt krav på förhandsprovning. Det skulle man naturligtvis kunna göra om man vore säker på att det var exakt samma krav på säkerheten i andra länder. Men så är det inte. Problemet är också att det går att importera icke provad materiel och saluföra den här i landet. När man då tar bort S-märkningen, dvs. förhandsprovningen och det garantimärke som då utfärdas, blir det svårigheter att känna igen och se skillnad på vilken materiel som är provad och elsäker och vilken materiel som inte är det.

Jag tror inte att det med detsamma kommer att uppstå några stora faror. Men på sikt skall vi vara klara över att materiel som tillverkas med höga säkerhetskrav också medför högre kostnader. Det innebär att mindre seriösa fabrikanter av olika slag kan se att det finns en marknad i Sverige där man kan tränga in.

En del installationsmateriel som är avsedd att installeras i hus och liknande säljs på varuhus. I lagstiftningen anges vissa begränsningar beträffande vilka som får göra ingrepp i fasta installationer, byta viss apparatur osv. Men det tas inte hänsyn till detta vid försäljningen. Det är skrämmande att det t. o. m. i varuhus, på byggmarknader och liknande säljs materiel som bara människor som har ordentliga kunskaper får använda, installera, byta osv. Om vi då släpper på kravet på vad som får försälas och kravet på S-märkning, blir det stora möjligheter att det kommer in materiel som har väsentligt försämrade egenskaper.

Man kan också referera till vad arbetarskyddsstyrelsen har sagt vid ett par tillfällen. Där ifrågasätter man om begäran att slopa förhandsgranskning av elektrisk materiel skall behöva tas upp. Arbetarskyddsstyrelsen ifrågasätter t. o. m. om EG verkligen anser att den obligatoriska förhandsgranskningen utgör ett handelshinder.

Det är inte bara vpk som är kritiskt mot att den obligatoriska förhandsprovningen slopas, utan också starka fackliga organisationer, t. ex. Fabriksarbetareförbundet, Metallindustriarbetareförbundet och LO, har gett uttryck för kritik. Vi ser farhågorna, inte bara med installationer i lägenheter och hus, utan också med infiltration när det gäller elmateriel som kommer att användas på arbetsplatserna. Vi vet av erfarenhet att det kan finnas problem redan i dag med den typ av tillfälliga installationer som förekommer exempelvis på byggarbetsplatser, anläggningar osv. Om då även där vissa mindre nogräknade personer köper in materiel som icke är av god kvalitet och därför kan vara billigare, uppstår självfallet ökade risker för dem som handskas med dessa saker.

Svenska elektriska kommissionen har i en artikel i tidningen Elektrikern under senvintern uttalat att SEMKO:s möjligheter bör förstärkas och byggas ut. I artikeln tar man inte ställning till om det skall vara ett direkt obligatorium eller inte, men man pekar på att det behövs förstärkta insatser för att kontrollera elmateriel.

Vpk anser att det är en riktig väg, men problem uppstår om vi i Sverige

överlåter till andra länder att göra provningar. Provningsanstalterna där har kanske inte exakt samma krav som vi, och de har i varje fall inte den tradition som vi har med stor elsäkerhet. Framför allt uppstår problem när det kommer materiel som inte har vare sig provats eller på annat sätt registrerats, som föreslås i propositionen.

Fru talman! Det är viktigt att vi i Sverige slår vakt om den stora elsäkerheten och inte låter länderna inom EG ta över bestämmanderätten när det gäller hur elinstallationer och elsäkerhet skall se ut i detta land.

Jag yrkar bifall till vpk-reservationen.

Anf. 110 RUNE JONSSON (s):

Fru talman! I Sverige har vi en erkänt hög säkerhetsnivå för elmateriel. Vid en internationell jämförelse är nog vår säkerhetsnivå bland de högsta nivåerna. Till de goda resultaten hör utan tvivel den obligatoriska provningen och godkännandet av produkter bidragit, men också ett seriöst säkerhetsarbete från ansvariga myndigheter och provningsorgan.

Statens energiverk är den myndighet som svarar för säkerheten hos elmateriel och fastställer säkerhetskrav och provningsbestämmelser. Genom lagen om obligatorisk kontroll genom teknisk provning m. m. är SEMKO utsedd till riksprovplats för elmateriel. Det är alltså SEMKO som har fått uppdraget att kontrollera och godkänna elmateriel som saluförs på den svenska marknaden. För en stor del materiel är ett sådant godkännande i dag obligatoriskt, och produkten skall bära S-märke för att få säljas i Sverige.

De provningsbestämmelser som gäller elmateriel i Sverige finns inskrivna i svensk standard, vilken i huvudsak också överensstämmer med internationell standard. De små avvikelser som ändå finns är ständigt föremål för ifrågasättande och harmonisering. Harmoniseringsarbetet sköts av Svenska elektriska kommissionen. Både SEMKO och statens energiverk är aktivt engagerade i det arbetet.

Önskemål från EG-kommissionen om att Sverige och de övriga EFTA-länderna skall tillämpa samma kontrollförfarande som råder inom EG får mot bakgrund av det intensiva harmoniseringsarbete som under lång tid pågått ses mera symboliskt. I de olika länderna finns godkännande provningsorgan motsvarande SEMKO som tillämpar godkännandemärkning liknande S-märkningen. Med alla dessa har SEMKO samarbete genom det s. k. CCA-avtalet, varigenom provningsresultat utbyts och omprovning elimineras.

Mot bakgrund av bl. a. dessa erfarenheter har nu EFTA-länderna anammat EG-propån och genomfört utredningar om säkerhetskontroll för elmateriel, så att bestämmelserna så långt som möjligt skall överensstämma med EG:s.

I Sverige har vi tillsammans med Norge utarbetat likalydande förslag till kontrollordning. Den proposition som vi nu behandlar, med förslag till ändringar av ellagen, skall utgöra basen för en ny kontrollordning. Ändringarna syftar till att anpassa de svenska reglerna till vad som gäller inom EG samtidigt som nuvarande säkerhetsnivå bibehålls.

Huvuddragen i förslaget är:

att i svensk standard skall säkerhetskraven definieras, vilket inte innebär någon relativ ändring i nuläget – det är ett svar på Tommy Franzéns farhågor om en försvagning av säkerheten –,

att för högriskprodukter skall gälla krav på förhandsgodkännande av SEMKO,

att registreringsplikt införs för en stor grupp elmateriel,

att tillverkningskontroll skall föreskrivas i särskilda fall och

att marknadskontrollen intensifieras.

Den stora skillnaden från nuvarande ordning blir alltså att godkännandeplikten ersätts med registreringsplikt. Både registreringen och den intensifierade marknadskontrollen skall utföras av SEMKO.

En viktig del i propositionen är just den intensifierade marknadskontrollen för att tillse att elmateriel levereras i enlighet med gällande föreskrifter, framför allt för att bristfälliga produkter skall upptäckas och försäljning av dem stoppas. Dessutom föreslås skärpta sanktionsmöjligheter mot leverantörer som levererar bristfälliga produkter eller i övrigt inte följer givna spelregler.

S-märket kommer i fortsättningen att finnas dels på produkter med godkännandeplikt, dels på sådana produkter där tillverkaren/importören frivilligt har valt att verifiera sin produktsäkerhet genom S-märket.

S-märket blir alltså den enda synliga informationen för konsumenten om att produkten uppfyller kraven på säkerhet. Den djupa förankring som S-märket har hos konsumenterna gör att vi kan förvänta oss att den absoluta majoriteten av tillverkare/importörer kommer att säkerhetstesta sina produkter hos SEMKO. Erfarenheterna från bl. a. Danmark visar detta. Enligt statens energiverk och SEMKO kommer dessutom en intensiv upplysningsverksamhet att genomföras i fråga om vad S-märket står för.

Fru talman! Det är en stor majoritet i utskottet som står bakom förslaget till ny kontrollordning. Endast vpk avstyrker förslaget, med motiveringen att elsäkerhetsnivån skulle sänkas.

Sammanfattningsvis: Med den harmonisering som under åren har skett på elsäkerhetsområdet mellan de europeiska länderna, den utökade marknadskontrollen, de hårdare sanktionsmöjligheterna och det faktum att S-märket är så välkänt som elsäkerhetsymbol är vi i utskottsmajoriteten övertygade om att elsäkerheten också med det nya förslaget kommer att vara på den absolut högsta nivån i Sverige. Genom detta har vi också gått EG till mötes och kan inte anklagas för att skapa handelshinder på detta område mellan länderna – ett förhållande som också gagnar Sverige som exportland.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets förslag och avslag på reservationen.

Anf. 111 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Fru talman! Rune Jonsson började mycket vackert med att tala om den höga svenska elsäkerheten, och det hade varit bra om resten av anförandet hade inneburit att han slagit vakt om denna höga elsäkerhet. Tyvärr är Rune Jonsson och jag inte riktigt överens på den punkten.

Vi har båda praktiska erfarenheter av arbetslivet på detta fält.

Jag antar att Rune Jonsson, liksom jag, möjligen kan göra bedömningar utifrån de utgångspunkterna om vilka risker som finns. Jag utgår ifrån att även han har sett materiel – om inte här i Sverige, så i andra länder – som han eller jag eller någon annan yrkesverksam elektriker absolut inte skulle vilja använda. Det är nämligen den risken som finns, om man släpper vissa varor fria och inte kräver att det skall finnas S-märkning på apparater som tillåts säljas.

I betänkandet säger man någonting om att statens energiverk beaktar frågan om barnsäkerhetskraven. Det är klart att det är bra. Frågan är bara vad man definierar som barnsäkerhetskrav. Det finns utan tvivel egentligen ett ganska vitt fält som man skulle behöva ta i beaktande, om man skall ta upp barnsäkerhetskraven. Det är i varje fall möjligt för barn att komma åt all ytlig installationsmateriel. Om man vill ha ett barnsäkerhetskrav, skulle det i praktiken innefatta all ytlig installationsmateriel. Jag är tyvärr inte riktigt säker på att det är det man avser.

I betänkandet andas även utskottet en viss oro över den osäkerhet som finns beträffande enligt den nya ordningen icke registrerad elmateriel. Det är naturligtvis bra att man andas den oron. Det vore emellertid också bra om man var litet hårdare, i varje fall i sin skrivning.

Att vi är ensamma ifrån vpk om detta kanske bottenar i att vi har en litet annan syn på den kapitalmarknad som ändå råder. EG går ut i den ena frågan efter den andra och försöker pressa Sverige till anpassning. Det vore bättre om EG när det gäller denna fråga anpassade sig till svensk elsäkerhet i stället för tvärtom.

Anf. 112 RUNE JONSSON (s) replik:

Fru talman! Både i början och slutet av mitt anförande tog jag upp hur hög vår säkerhetsnivå har varit, är och kommer att bli. Det gäller i alla fall en propå ifrån EG, där man vill att vi skall ta bort en del av de handelshinder som finns inom detta område. Jag tycker att detta förslag kommer att tillgodose elsäkerheten på ett mycket bra sätt.

Tommy Franzén säger att viss materiel inte kommer att registreras. All materiel skall registreras, förutom den som finns inom industrin. Denna materiel S-märks inte och registreras inte på något sätt. Elektriska inspektionen har ansvaret i de fallen. När det gäller detta förslag och den roll SEMKO också i fortsättningen kommer att ha är jag helt övertygad om att de svenska konsumenterna kan vara trygga beträffande den säkerhetsnivå som vi har på elmateriel.

Anf. 113 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Fru talman! Jag har uttryckt vissa farhågor, och framtiden får naturligtvis utvisa om de är riktiga. Det kanske finns skäl för Rune Jonsson och mig att i framtiden se oss omkring för att undersöka hur det ser ut på elmarknaden.

Jag skulle emellertid vilja påstå att vi inte är ensamma när det gäller dessa farhågor. Det finns experter som har uttalat att man behöver se till att det blir vissa förstärkningar i stället för lättnader. Det faktum att vi är ensamma här i riksdagen, ser jag inte så allvarligt. Vi är dock inte ensamma på arbetsmark-

naden, om man nu ser på det. Som jag nämnde inledningsvis finns det också fackliga organisationer som ser farorna i detta sammanhang.

Jag skulle vilja sluta med en frågeställning till Rune Jonsson. I varuhusen kan folk tyvärr köpa en mängd elmateriel, som de egentligen inte får använda sig av. Låt oss säga att det i ett varuhus finns två apparater av samma typ. Den ena säljs till ett väsentligt reducerat pris i förhållande till den andra. Den apparat som är dyrare är då kontrollerad, medan den andra inte är kontrollerad.

Tror Rune Jonsson verkligen att man med information kommer att kunna klargöra för personer som inte begriper sig på detta och som egentligen inte ser vilken säkerhetsskillnad det finns i dessa fall, att de skall gå och köpa det dyrare exemplaret? Jag tror att vi i det här sammanhanget kommer att bli utlämnade till denna osäkerhet.

Vår elsäkerhet, som är stor, kommer successivt att avta. Det är de riskerna jag ser framför mig. Det är också därför som jag anser att vi bör avslå propositionen.

Anf. 114 RUNE JONSSON (s) replik:

Fru talman! I mitt anförande tog jag upp erfarenheterna från Danmark. De visar att kontrollorganets märkning har slagit igenom både hos konsumenter och hos tillverkare.

Tommy Franzén säger att vi måste ha förstärkningar. Det får vi i och med genomförandet av detta förslag, eftersom marknadskontrollen kommer att utökas. I dag är ungefär 5 % av de provningar som görs hos SEMKO marknadskontroller. Genomförs det nya förslaget kommer det att bli en helt annan siffra. På det sättet kanske man också skulle kunna klara de fall som Tommy Franzén tar upp när det gäller varuhusen.

Anf. 115 BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Fru talman! Vi har känt oss trygga med den ordning som råder, och vi blir givetvis oroliga inför förändringar. Utskottet har noggrant behandlat de synpunkter som vi förde fram i vår motion.

När det gäller barnsäkerhetskraven hänvisar utskottet till att dessa kommer att beaktas när statens energiverk skall fastställa vilka produkter som skall vara godkännandepliktiga. Detta uppfattar vi som en garanti för att barnsäkerhetskraven blir tillgodosedda även i fortsättningen och att Sverige förblir ett föregångsland inom detta område.

En ökad information i form av kampanjer planeras. Ökade åtgärder vidtas för frivillig S-märkning. En ökad marknadskontroll och uppföljning kommer också att ske. Detta är bra. Det behövs för att kraven på elsäkerhet skall bli tillgodosedda. Trots dessa åtgärder kvarstår oron över vad den nya kontrollordningen kan medföra från säkerhetssynpunkt.

På marknaden kommer det att finnas S-märkta och registrerade produkter som uppfyller svenska säkerhetskrav och icke-registrerade produkter som vi inte vet något om. Hur skall vi som konsumenter veta vad vi skall välja? En S-märkning är naturligtvis en garanti för varan. I övrigt kommer det emellertid inte att framgå vilka varor som är registrerade och vilka som inte är det.

Utskottet hävdar att en sådan märkning av registrerade elprodukter som vi motionärer kräver skulle utgöra ett grundskott mot den nya kontrollordningen. Det är möjligt att detta krav skulle kunna ses som ett handelshinder. Vid en förändring måste emellertid elsäkerheten beaktas fullt ut. Jag vill därför fråga Rune Jonsson hur konsumenterna skall veta om varan uppfyller gällande säkerhetskrav eller ej. Varför har inte utskottet tagit initiativ för att nå en annan lösning av problemen, då dessa kvarstår trots registreringsplikt och ökad marknadskontroll?

Anf. 116 RUNE JONSSON (s):

Fru talman! Birthe Sörestedt tar upp det hon har motionerat om, nämligen att det skall framgå vilka produkter som är registrerade. Men all materiel skall registreras förutom, som jag sade tidigare, den materiel som används företrädesvis på arbetsplatser.

Det finns två skäl till varför vi inte vill ha en särskild märkning för de produkter som är registrerade. Det ena skälet är – som Birthe Sörestedt sade – att märkningen kan uppfattas som ett handelshinder. Det andra skälet är att vi vill värna om S-märket. Konsumenterna skall veta att S-märket är den enda garantin för att produkten uppfyller säkerhetskraven. Det är därför vi vill att så många produkter som möjligt skall bedömas från säkerhetssynpunkt av SEMKO.

Anf. 117 BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Fru talman! Rune Jonsson säger att det är angeläget att vi har en S-märkning och att den betraktas som en garanti. Det är riktigt. Men som läget är nu kommer det att finnas icke-registrerade varor på marknaden. Utskottet skriver självt i sitt betänkande att det kommer att bli problem på detta område.

Om man nu inte kan märka de registrerade varorna, skulle man kunna hävda att försäljare och uthyrare måste ta ansvar för de varor de säljer och hyr ut. På så sätt skulle försäljaren vid försäljning eller uthyrning vara tvungen att meddela vilka varor som är registrerade.

Anf. 118 RUNE JONSSON (s):

Fru talman! Enligt det nya förslaget skall ansvaret ligga hos tillverkaren eller importören av produkten. Denna person blir då ansvarig för den produkt han levererar.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

Meddelades att följande interpellationer framstälts

den 20 april

1987/88:235 av *John Andersson* (vpk) till statsrådet Ulf Lönnqvist om älgjakten ovan odlingsgränsen:

Den 1 januari i år fick vi en ny jaktlag som innebär en del förändringar, inte minst för jägarna ovan odlingsgränsen. I och med den unga lagen upphörde bl. a. den s. k. allmänna jakten och samtliga jägare måste jaga efter licenstilldelning.

Det stora problemet i sammanhanget, som bäddar för strid, är den dubbelregistrering av vissa marker som tydligen kommer att ske. Bland jägarna ställer man sig frågande inför hur säkerheten under sådana förhållanden skall kunna upprätthållas i utövandet av jakten. Likaså undrar man hur det skall bli möjligt att bedriva en jakt som någorlunda uppfyller kravet på produktionsanpassad avskjutning. Det är nu länsstyrelserna i de berörda länen har att försöka lösa dessa problem. I Norrbotten har man tillfälligt löst detta genom att skjuta upp registreringen till nästa år. I övrigt är positionerna mycket låsta. Frågan är väl om det enligt nu gällande riktlinjer är möjligt att uppnå en godtagbar lösning för alla parter.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till statsrådet Lönnqvist:

Är statsrådet beredd att vidta eller föreslå åtgärder för att lösa problemen med säkerhet och viltvård vid älgjakt ovan odlingsgränsen?

1987/88:236 av *Karin Ahrland* (fp) till utrikesministern om Afghanistans framtid:

Nyligen undertecknades i Genève ett dokument om Afghanistans framtid. De därvid inblandade parterna var dels Pakistan och Kabulregimen i Afghanistan, dels de två stormakterna USA och Sovjetunionen. Däremot saknades den afghanska motståndsrörelsen som har en överväldigande majoritet av det afghanska folket bakom sig.

Genom dokumentet ingås skilda överenskommelser, bl. a. garanteras de afghanska flyktingarna rätt att återvända till sitt land utan repressalier etc. Vidare synes de två stormakterna ha enats om att var för sig fortsätta att stödja var sin sida i konflikten.

Redan före undertecknandet hade UNHCR tydligen börjat med vissa förberedelser för flyktingarnas återtag. Numerä är det alldeles tydligt att organisationen har klara avsikter att inom en nära framtid ta säte i Kabul och därifrån organisera ett arbete med att bistå vid en eventuell repatriering av flyktingarna. Eftersom UNHCR är en FN-organisation kan ett sådant agerande vid första tanken synas naturligt. Men Genève-dokumentet innebär inte något reellt fredsavtal, och alla välinformerade källor i Pakistan är övertygade om att flertalet av flyktingarna inte återvänder så länge den

nuvarande Kabulregimen är kvar där. Om UNHCR etablerar sig i Kabul finns det risk för att det afghanska folket missuppfattar organisationens syfte och arbete och att de handlar därefter.

Vidare har i pressen förekommit uppgifter om att Sverige skulle ha blivit ombett att ingå i en övervakningskommission i samband med att Sovjets trupper skall dras tillbaka.

Med hänvisning till de refererade uppgifterna vill jag fråga utrikesministern:

Vilken är den svenska regeringens inställning till att UNHCR eventuellt etablerar sig i Kabul medan den afghanska lydregeringen finns kvar där?

Kommer regeringen att konsultera motståndsrörelsens interimregering innan man beslutar att säga ja – eller nej – till en förfrågan att ingå i övervakningskommissionen?

14 § Kammaren åtskildes kl. 19.42.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

Olof Marcusson

Onsdagen den 20 april

Tredje vice talmannen 93
Andersson, Marianne (c) 32
Aulin, Olle (m) 78, 81, 82, 84, 88, 90
Backlund, Rune 100, 105, 107
Brännström, Roland (s) 87, 90, 91
Claesson, Tore (vpk) 58, 63, 64, 70, 74
Claesson, Viola (vpk) 78, 81, 82
Dahlberg, Rolf (m) 55, 62, 71
Eriksson, Per-Ola (c) 110
Franzén, Ivar (c) 112, 114, 115
Franzén, Tommy (vpk) 115, 118, 119
Furustrand, Reynoldh (s) 111
Granstedt, Pär (c) 11, 15, 16, 19, 20, 26, 29
Hagård, Birger (m) 4, 14, 15, 19, 26, 28, 35, 43
Hammar, Bo (vpk) 16, 19, 20
Hansson, Agne (c) 51, 61, 63, 69, 73
Ingvardsson, Margó (vpk) 101, 104, 106
Johansson, Larz (c) 38
Johnsson, Ingvar (s) 41, 45, 46
Jonsson, Rune (s) 117, 119, 120, 121
Karlsson, Ingvar, i Bengtsfors (c) 83
Keen, Kerstin (fp) 30, 36, 43, 46
Leijonborg, Lars (fp) 7, 19, 20, 25, 28
Lekberg, Sören (s) 77
Lindblad, Gullan (m) 98, 104, 107
Lindström, Ralf (s) 102, 105, 107, 108
Nilsson, Barbro (s) 21, 27, 30
Nyhage, Hans (m) 75, 77
Persson, Magnus (s) 65, 72, 75
Persson, Siw (fp) 56, 62, 64, 72, 74
Samuelson, Björn (vpk) 39, 44
Sandberg, Barbro (fp) 98, 103, 106
Svensson, Alf (c) 34
Söderqvist, Oswald (vpk) 86, 89, 91
Sörestedt, Birthe (s) 120, 121
Tammenoksa, Erkki (s) 108
Vestlund, Iréne (s) 79, 82, 83
Wictorsson, Åke (s) 113, 114
Wilson, Carl-Johan (fp) 92